

De Nederlandse conjunctuur

2002, aflevering 4

Verantwoording

Met de in 2000 opgestarte publicatie *De Nederlandse conjunctuur* wordt op basis van de vele CBS-conjunctuurgegevens een gedetailleerd, samenhangend overzicht gegeven van de recente ontwikkelingen in de Nederlandse economie. De samenhang wordt onder andere bereikt door het gebruik van de uitkomsten van de Kwartaalrekeningen, die een systematische beschrijving van de economie geven. Deze aflevering bevat de uitkomsten van de Kwartaalrekeningen 2002-II.

Waar mogelijk zijn de gegevens over het tweede kwartaal van 2002 aangevuld met indicatoren voor het derde kwartaal van 2002. Daarbij gaat het onder meer om de Consumentenprijsindex, de Consumptie-index, het Consumenten Conjunctuur Onderzoek, de Conjunctuurtesten van de industrie en de zakelijke dienstverlening en de Productie-index van de industrie.

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Prinses Beatrixlaan 428
2273 XZ Voorburg

Druk

Centraal Bureau voor de Statistiek
Facilitair bedrijf

Omslagontwerp

WAT ontwerpers Utrecht

Inlichtingen

Tel.: (045) 570 70 70
Fax: (045) 570 62 68
E-mail: infoservice@cbs.nl

Bestellingen

E-mail: verkoop@cbs.nl

Internet

www.cbs.nl

© Centraal Bureau voor de Statistiek,
Voorburg/Heerlen, 2002.
Bronvermelding is verplicht.
Vereenvoudiging voor eigen gebruik of
intern gebruik is toegestaan.

Prijzen zijn excl. administratie- en
verzendkosten
Abonnementsprijs: € 34,00
Prijs per los nummer: € 12,50
Kengetal: P-104
ISSN 1566-3191

Centraal Bureau voor de Statistiek

Inhoud

Verantwoording	2
Verklaring der tekens	4
Summary	7
1. Macro-economisch beeld	10
2002-II: geen economische groei	10
2002-III: nog steeds geen duidelijk herstel	12
2. Bestedingen	14
2.1 Consumptiegroei gematigd	14
2.2 Investerings: daling zet versterkt door	15
2.3 In- en uitvoer: daling vlakkt af	17
3. Productie	18
3.1 Landbouw: geringe prijsontwikkelingen	18
3.2 Delfstoffenwinning: afzetprijzen dalen minder	18
3.3 Industrie: wederom lagere productiewaarde	19
3.4 Voeding: lichte ruilvoetverslechtering	20
3.5 Papierindustrie: kleiner productievolume	20
3.6 Aardolie-industrie: inkomen gedaald	20
3.7 Chemische basisproducten: productiewaarde lager	21
3.8 Eindchemie: nominale groei valt terug	21
3.9 Rubber en kunststof: productiewaarde hoger	22
3.10 Metaalindustrie: productiewaarde gedaald	22
3.11 Machine-industrie: daling nominale groei	23
3.12 Elektrotechniek: productiewaarde sterk gedaald	23
3.13 Transportmiddelenindustrie: productie daalt	24
3.14 Bouwnijverheid: daling van de productie	24
3.15 Handel en reparatie: groei groothandel valt terug	24
3.16 Horeca: kleiner omzetvolume	25
3.17 Financiële instellingen: kleine krimp	25
3.18 Omzet onder druk in de uitzendbranche	26
3.19 Geen reële groei bij zakelijke dienstverleners	26
3.20 Groei overheid blijft op hoog niveau	26
3.21 Bovengemiddelde groei zorg	26
4. Prijzen en lonen	27
4.1 Ruilvoetverbetering industrie	27
4.2 Gestage daling inflatie	27
4.3 Cao-loonstijging zwakt af	27
4.4 BBP-prijsstijging ontleed	27
5. Inkomen en arbeid	29
Tabellen	32
Tables	32
Begrippenlijst	54
Main concepts	54

Verklaring der tekens

.	= gegevens ontbreken
*	= voorlopig cijfer
x	= geheim
–	= nihil
–	= (indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
0 (0,0)	= het getal is minder dan de helft van de gekozen eenheid
niets (blank)	= een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
2001–2002	= 2001 tot en met 2002
2001/2002	= het gemiddelde over de jaren 2001 tot en met 2002
●	= niet aangepast aan jaarcijfers NR
□	= in overeenstemming met voorlopige jaarcijfers NR
■	= in overeenstemming met nader voorlopige jaarcijfers NR

In geval van afronding kan het voorkomen dat de totalen niet geheel overeenstemmen met de som der opgetelde getallen.

Explanation of symbols

.	= data not available
*	= provisional figure
x	= publication prohibited
–	= nil
–	= (between two figures) inclusive
0 (0,0)	= the figure is less than half of the chosen unit
a blanc	= category not applicable
2001–2002	= 2001 to 2002 inclusive
2001/2002	= the average of the years 2001 to 2002 inclusive
●	= not adjusted to annual figures NA
□	= adjusted to first preliminary annual NA figures
■	= adjusted to second preliminary annual NA figures

In case of rounding the total may not completely match the sum of the added numbers.

Afsluitdatum gegevensverwerking voor tabellen en persbericht:
2 oktober 2002.
De tekst van deze publicatie is tot 1 november 2002 bijgewerkt.

Closing data of data processing for tables and press release:
October 2 2002.
The text in this publication has been updated until
November 1 2002.

Short term indicators

	Unit	2001				2002		
		I	II	III	IV	I	II	III
Economic growth								
Netherlands	% volume growth	1,7	1,7	1,1	0,6	-0,1	0,0	.
Germany	% volume growth	1,8	0,7	0,4	0,1	-0,2	0,1	.
EU-15	% volume growth	2,4	1,6	1,6	0,8	0,6	.	.
US	% volume growth	2,6	1,2	-0,4	0,1	1,4	2,2	.
Japan	% volume growth	1,4	-0,6	-1,2	-3,2	-3,5	-0,7	.
Expenditure and foreign trade								
Imports of goods and services	% volume growth	7,0	2,8	2,3	-3,9	-5,4	-2,5	.
Exports of goods and services	% volume growth	6,2	3,2	1,2	-3,3	-4,7	-2,3	.
Consumption	% volume growth	1,7	2,0	1,7	1,9	1,8	1,4	.
Government	% volume growth	3,2	3,2	2,9	3,1	3,3	2,7	.
Households	% volume growth	1,0	1,5	1,1	1,3	1,2	0,8	.
Gross fixed capital formation	% volume growth	-0,1	-0,8	-1,6	-0,9	-1,7	-3,5	.
Businesses	% volume growth	-1,3	-2,2	-4,1	-2,6	-3,1	-4,3	.
Government	% volume growth	8,1	8,0	12,5	8,7	7,3	0,8	.
Surplus of the nation on current transactions	in % GDP	3,2	4,2	4,3	1,8	3,3	-0,8	.
Production (value added)								
Producers of goods	% volume growth	1,2	1,6	0,9	0,6	-1,9	-1,7	.
Producers of commercial services	% volume growth	2,3	1,7	1,0	-0,1	-0,1	-0,3	.
Producers of non-commercial services	% volume growth	2,1	2,3	1,8	2,0	2,9	2,6	.
Prices, wages and interest rates								
Consumer price index	% change	4,4	4,7	4,6	4,3	3,8	3,5	3,4
Producers' prices manufacturing industry: output	% change	6,4	4,8	-0,4	-4,9	-3,7	-3,5	-0,1
Producers' prices manufacturing industry: input	% change	7,2	5,6	-2,0	-9,5	-5,8	-5,0	-1,5
Crude oil, North Sea Brent	\$ per barrel	26,42	27,61	25,86	19,98	21,60	25,45	26,61
US dollar	euro	1,1	1,2	1,1	1,1	1,1	1,1	1,0
Monthly contract wages	% change	3,3	4,5	5,1	5,2	5,2	4,2	3,7
Call money	%	4,8	4,8	4,3	3,6	3,3	3,3	3,3
Average yield to maturity	%	4,8	5,0	4,8	4,5	4,9	5,0	4,5
Assets and financing								
CBS share price index ¹⁾	% change	-10,8	3,5	-20,2	9,7	5,2	-14,2	-31,0
Savings	% change	7,0	10	12	13	12	10	.
Consumer credit	% change	-8,0	-9,0	-7,0	-11,0	-8,0	0,0	.
Labour market								
Paid employment in full-time equivalents	% change	2,1	2,3	2,2	2,0	1,4	0,8	.
Hours worked by temporary workers	% change	-11,0	-10,0	-10,0	-10,0	.	.	.
Registered unemployment	%	2,4	1,8	1,9	1,9	2,2	2,2	2,3
Vacancies	x 1 000	216	218	171	164	178	162	.
Sentiment								
Producers' confidence manufacturing industry	level (%)	1,6	-1,5	-2,5	-4,9	-1,4	-2,4	-0,4
Consumer confidence	level (%)	10,5	-0,5	-4,1	-9,3	-4,8	-17,3	-27,3
Calendar and season								
Shopping days		77	74	78	77	76	74	79
Working days		64	62	65	64	63	62	66

¹⁾ Change on previous period.

Summary

Following a deceleration in 2001, Dutch economic growth slowed down further in the second quarter of 2002. GDP volume growth was 0.0% compared with one year earlier. After adjustment for seasonal and calendar effects, quarter-on-quarter growth practically came to a standstill after mid-2001. A minimal growth rate (+0.1%) was measured for the second quarter of 2002.

GDP price increase levelling off further

The GDP price level was 3.2% higher in the second quarter of 2002 than one year previously, implying a further slowdown of price increases. In the second, third and fourth quarters of 2001 too, price increases were lower than in the previous quarter. In the first quarter of 2001 the highest price increase since the early eighties was recorded (+5.6%). Inflation (in terms of the consumer price index) also levelled off in the second quarter of 2002, to 3.5%, down from 3.8% in the first quarter. In the first half of 2001, inflation increased strongly.

Labour productivity down again

Because of the delayed reaction of the labour market to the rapid deceleration of production growth, labour productivity dropped by 0.4% in 2001. Such a drop has not been seen before in the post-war period. The fall continued, however, into the second quarter of 2002. Job growth did slow down though, to 1.5% in the first quarter of 2002, and 1.0% in the second quarter. The number of open job vacancies has also been decreasing, while unemployment started to increase.

Wage increase

Wage rises accelerated in the second quarter. The average-wages per labour year in the second quarter were 5.0% up on one year earlier. The first quarter showed wage rises of 4.6%.

Operating surplus down for third time

The total value of the wage sum once again rose slightly faster in the second quarter than total income, as in the previous quarters pushing up further the share of the wage sum in GDP. The value of net operating surplus – the income of enterprises and the self-employed – total was 10.6% lower than in the second quarter of 2001. The first quarter of 2002 had already showed a drop in entrepreneurial income of 5.8%.

Investment still down

As in preceding quarters, in the second quarter of 2002 investment spending was lower than one year earlier (-3.5%). Private sector investment in particular was down (-4.3%). Public sector investment still grew, by 0.8% in the second quarter.

Consumption growth slow

The growth of individual consumption (0.8%) was much lower than in the first quarter (1.2%). This decrease is large in comparison with previous years. Spending on consumer durables, in particular, decreased.

Lower exports

Exports in the second quarter showed a volume fall of 2.3% on one year earlier. In the previous quarter exports were also down. The decrease in exports in the first quarter was mainly caused by re-exports and exports of services by Dutch producers. Re-exports are goods produced abroad and redistributed to foreign countries through distribution companies in the Netherlands, such as computers and electronics. The exports of services were at the same level as one year earlier (0.0%). Exports of goods produced in the Netherlands decreased (-2.8%) in the second quarter. In the first quarter of 2002, volume dropped by 5.6%.

Imports also lower in first quarter

Imports in the first quarter were also lower than one year previously (-2.5%). This was partly connected with the substantial fall in re-exports, but the use of imported raw materials and semi-finished products by Dutch companies also diminished.

Fall in manufacturing production

The production volume in the manufacturing industry was 2.1% smaller in the second quarter than one year previously. Production figures were also lower in the third and fourth quarters of 2001. In the second quarter the decrease is smaller than in the previous quarter (-2.9%), indicating that the manufacturing industry is over the worst as far as volume developments are concerned. Practically all branches in manufacturing showed lower production levels, except for the chemical and petrochemical industry. Volume also improved in the food industry.

Production down again in construction

In construction, volume growth in the second quarter of 2002 slowed to -1.2%. In the previous quarters, volume increases of value added were recorded.

Slower growth for commercial services

Commercial services showed a small decrease in the second quarter (-0.3%). In the fourth quarter of 2001 there had been a small decrease (-0.1%) for the first time since early 1993. In the period 1995–2000, this branch grew by between four and six percent annually. The volume of value added was lower than one year earlier in trade, hotels, restaurants and cafés, transport and temp agencies in particular. Price increases pushed up the income earned in euro in commercial services by 3.7% in the first six months of 2002 compared with same period last year. Growth in the communication sector did fall further in the second quarter and for financial services growth was again lower than in the previous quarter. Both branches have shown a strong growth in recent years.

Strong surge for non-commercial services

Volume growth in non-commercial services was practically stable in the second quarter. General government, education and care showed average growth rates of 2.6%. Consequently, these branches were among the fastest growing sectors of the Dutch economy.

2002-III: no clear recovery

Economic growth came to a standstill in the first half of 2002. The first economic data do not seem to indicate a clear recovery for the third quarter. Consumer confidence in the third quarter is 10 points lower than in the second quarter. Willingness to buy also fell considerably, by 8 points. Consumers are also increasingly indicating that they do not think it is a good time to buy large items. In the past, similar falls in the values of these indicators led to lower consumption growth rates several months later.

The production index of the manufacturing industry indicates that the decrease in production is stable in the third quarter. The average daily production in manufacturing in July–August was 3.0% below the level of one year earlier. This decrease was the same as in the first half of 2002.

According to the foreign trade statistics, the value of Dutch exports in July–August 2002 was 2.4% lower than in the same period last year, partly because of lower industrial output prices. In the second quarter the export value was lower than twelve months previously. Up to September, the business sentiment survey among manufacturers showed no clear improvement in orders received from abroad. Because of the importance of manufacturing for total exports, analysts do not anticipate a rapid return to higher growth rates for Dutch exports.

Inflation remained unchanged in July–August 2002 compared with the second quarter, when it was 3.5%. The increase in manufacturing output prices for the first time since August 2001 removed the decreasing inflation pressure from industry.

Staat 1
Conjunctuurindicatoren

	Eenheid	2001				2002		
		I	II	III	IV	I	II	III
Economische groei								
Nederland	% volumegroei	1,7	1,7	1,1	0,6	-0,1	0,0	.
Duitsland	% volumegroei	1,8	0,7	0,4	0,1	-0,2	0,1	.
EU-15	% volumegroei	2,4	1,6	1,6	0,8	0,6	.	.
VS	% volumegroei	2,6	1,2	-0,4	0,1	1,4	2,2	.
Japan	% volumegroei	1,4	-0,6	-1,2	-3,2	-3,5	-0,7	.
Bestedingen en buitenlandse handel								
Invoer goederen en diensten	% volumegroei	7,0	2,8	2,3	-3,9	-5,4	-2,5	.
Uitvoer goederen en diensten	% volumegroei	6,2	3,2	1,2	-3,3	-4,7	-2,3	.
Consumptie	% volumegroei	1,7	2,0	1,7	1,9	1,8	1,4	.
Overheid	% volumegroei	3,2	3,2	2,9	3,1	3,3	2,7	.
Huishoudens incl. IZW huishoudens	% volumegroei	1,0	1,5	1,1	1,3	1,2	0,8	.
Bruto investeringen in vaste activa	% volumegroei	-0,1	-0,8	-1,6	-0,9	-1,7	-3,5	.
Bedrijven	% volumegroei	-1,3	-2,2	-4,1	-2,6	-3,1	-4,3	.
Overheid	% volumegroei	8,1	8,0	12,5	8,7	7,3	0,8	.
Saldo lopende transacties met het buitenland	in % BBP	3,2	4,2	4,3	1,8	3,3	-0,8	.
Productie (toegevoegde waarde)								
Goederenproducenten	% volumegroei	1,2	1,6	0,9	0,6	-1,9	-1,7	.
Producenten van commerciële diensten	% volumegroei	2,3	1,7	1,0	-0,1	-0,1	-0,3	.
Producten van niet-commerciële diensten	% volumegroei	2,1	2,3	1,8	2,0	2,9	2,6	.
Prijzen, Cao-lonen en rentestanden								
Consumentenprijsindex	% mutatie	4,4	4,7	4,6	4,3	3,8	3,5	3,4
Producentenprijsindexcijfer industrie afzet	% mutatie	6,4	4,8	-0,4	-4,9	-3,7	-3,5	-0,1
Producentenprijsindexcijfer industrie verbruik	% mutatie	7,2	5,6	-2,0	-9,5	-5,8	-5,0	-1,5
Aardolie, North Sea Brent	\$ per barrel	26,42	27,61	25,86	19,98	21,60	25,45	26,61
Amerikaanse dollar	euro	1,1	1,2	1,1	1,1	1,1	1,1	1,0
Cao-lonen per maand	% mutatie	3,3	4,5	5,1	5,2	5,2	4,2	3,7
Daggeldrente	%	4,8	4,8	4,3	3,6	3,3	3,3	3,3
Rendement op staatsobligaties	%	4,8	5,0	4,8	4,5	4,9	5,0	4,5
Vermogen en financiering								
CBS-herbeleggingsindex ¹⁾	% mutatie	-10,8	3,5	-20,2	9,7	5,2	-14,2	-31,0
Spaartegoeden	% mutatie	7	10	12	13	12	10	.
Verstrekt consumptief krediet	% mutatie	-8	-9	-7	-11	-8	0	.
Arbeidsmarkt								
Arbeidsvolume van werknemers	% mutatie	2,1	2,3	2,2	2,0	1,4	0,8	.
Aantal uren van uitzendkrachten	% mutatie	-11	-10	-10	-10	.	.	.
Geregistreerde werkloosheid	%	2,4	1,8	1,9	1,9	2,2	2,2	2,3
Aantal vacatures	x 1 000	216,0	218,0	171,0	164,0	178,0	162,0	.
Stemming								
Producentenvertrouwen industrie	niveau (%)	1,6	-1,5	-2,5	-4,9	-1,4	-2,4	-0,4
Consumentenvertrouwen	niveau (%)	10,5	-0,5	-4,1	-9,3	-4,8	-17,3	-27,3
Kalender en seizoenen								
Koopdagen		77	74	78	77	76	74	79
Werkdagen		64	62	65	64	63	62	66

¹⁾ Veranderingen t.o.v. de voorgaande periode.

1. Macro-economisch beeld

In het tweede kwartaal van 2002 was het volume van het bruto binnenlands product even groot als in het tweede kwartaal van 2001. Zowel de uitvoer als de investeringen lagen in het tweede kwartaal van 2002 lager dan een jaar eerder. De consumptie van huishoudens is nog maar bescheiden toegenomen. De consumptie van de overheid groeide relatief het snelst. De prijsstijging van het BBP is afgenomen tot 3,2%. Op de arbeidsmarkt werd de omslag steeds duidelijker zichtbaar. De werkgelegenheidsgroei is sterk teruggelopen, het aantal openstaande vacatures is aanzienlijk gedaald en de werkloosheid opgelopen. De eerste indicatoren voor het derde kwartaal van 2002 wijzen nog niet op een duidelijk herstel.

Ten opzichte van een jaar eerder was er in het tweede kwartaal van 2002 geen volumetoename van het bruto binnenlands product. Ook in het eerste halfjaar van 2002 is de economie niet gegroeid. In het vierde kwartaal van 2001 bedroeg de groei nog 0,6%. Daarentegen was er wel sprake van een krimp van 0,1% in het eerste kwartaal van 2002.

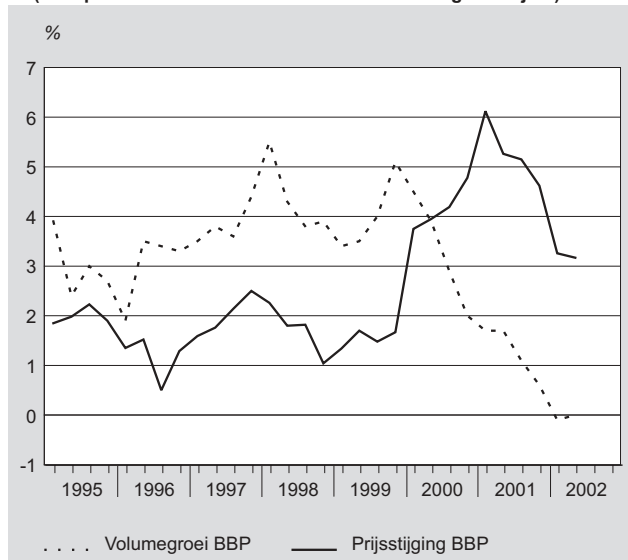
Na correctie voor seizoen- en kalendereffecten bedroeg de kwartaal op kwartaalgroei in het tweede kwartaal van dit jaar 0,1%. Het tweede kwartaal van 2002 is daarmee het vierde achtereen-

volgende kwartaal waarin de economie niet of nauwelijks groeide. Voor zo'n lange periode zonder groei moeten we terug naar 1992-1993. Toch is er nog geen sprake van een recessie. Volgens een veelgebruikte definitie is daar pas sprake van als de kwartaal op kwartaalgroei twee opeenvolgende kwartalen negatief is.

De voortgaande groeivertraging komt ook naar voren in een aantal andere conjunctuurindicatoren. Zo is het consumentenvertrouwen in het tweede kwartaal van 2002 verder teruggelopen. Consumenten waren met name negatiever over de ontwikkeling van de financiële positie van hun eigen huishouden en vinden de tijd voor grote aankopen minder gunstig. Ook de verdere daling van de beurskoersen in de eerste helft van 2002 heeft bijgedragen aan het negatieve oordeel over het economische klimaat.

De stagnatie van de economische activiteit is in de eerste helft van dit jaar ook zichtbaar geworden op de arbeidsmarkt. Doorgaans reageert de arbeidsmarkt op versnellingen en vertragingen in de economische groei met een vertraging van ongeveer een jaar. Nadat de banengroei in 2001 nog boven de 2% bleef, zakte deze in het eerste kwartaal van dit jaar terug tot 1,5%. In het tweede kwartaal zakte de banengroei verder terug tot 1,0%. Ook het aantal vacatures nam in het tweede kwartaal van dit jaar verder af, in vergelijking met het voorgaande kwartaal van 2002. Voor het eerst sinds 1994 vertoonde het aantal werklozen in de eerste helft van 2002 weer een stijgende lijn. De spanning op de arbeidsmarkt is daarmee duidelijk afgenomen.

1. Bruto binnenlands product: volume- en prijsontwikkeling (ten opzichte van hetzelfde kwartaal in het voorgaande jaar)

2002-II: geen economische groei

In het tweede kwartaal van dit jaar is de economische groei uitgekomen op 0,0% ten opzichte van het tweede kwartaal een jaar eerder. Net als in het voorgaande kwartaal is er in het tweede kwartaal minder geïnvesteerd en minder geëxporteerd. Opvallend is de daling van de consumptiegroei van gezinnen in het tweede kwartaal tot 0,8%. Daardoor kwam de consumptiegroei voor het eerst sinds 1994 onder de 1%. De overheidsconsumptie was opnieuw de sterkst groeiende bestedingscategorie. In 2001 heeft de overheidsconsumptie de rol van motor van de economie overgenomen van de uitvoer. De inflatie is in het tweede kwartaal van 2002 verder teruggelopen. Ook de prijsstijging van het BBP als geheel kwam in het tweede kwartaal lager uit dan in het eerste.

De stijging van de totale door werkgevers betaalde loonsom (5,8%) in het tweede kwartaal was opnieuw hoger dan de waardeontwikkeling van het BBP (3,2%). Net als in het voorgaande kwartaal kwam het netto ondernemersinkomen lager uit dan een jaar eerder (-1,8 miljard euro).

Staat 2
Bruto binnenlands product

	2000				2001				2002	
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
	<i>mld euro; prijsniveau 1995</i>									
Oorspronkelijk BBP	88,6	92,3	88,1	93,5	90,1	93,9	89,1	94,0	90,0	93,9
Winter- en kalendereffecten	0,2	0,0	0,0	0,4	0,5	0,0	0,0	0,2	0,6	0,0
Genormaliseerd en gestandaardiseerd BBP	88,8	92,3	88,1	93,9	90,6	93,9	89,1	94,2	90,6	93,9
Seizoeneffecten	1,0	-1,9	2,7	-2,4	1,0	-2,0	2,8	-2,4	1,1	-2,0
Conjunctuurrelevant BBP	89,9	90,4	90,9	91,4	91,6	91,9	91,9	91,8	91,7	91,8

Bestedingen: investeringen en uitvoer dalen

Evenals in voorgaande kwartalen zijn de investeringen in het tweede kwartaal van 2002 gedaald: er is sprake van een volumedaling van 3,5%. De daling zit vooral in afnemende bedrijfsinvesteringen. Met name investeringen in vrachtauto's, vliegtuigen, computers en woningen zijn gedaald. Opvallend is ook de lichte daling van de investeringen in infrastructuur die in de afgelopen jaren zo stormachtig zijn gestegen. De investeringen van de overheid zijn nog met 0,8% gegroeid in het tweede kwartaal. Het groeitempo van de overheidsinvesteringen lag echter beduidend lager dan in voorgaande kwartalen.

De groei van de consumptie van huishoudens met 0,8% kwam nog lager uit dan in het eerste kwartaal (1,2%). De consumptie van duurzame goederen nam per saldo nauwelijks nog toe in het tweede kwartaal van dit jaar. De groeitempo's van goederen en diensten kwamen vrijwel overeen. Bij woninginrichting, huishoudelijke artikelen en kleding was er sprake van een daling, bij vervoermiddelen van een stijging. Bij de diensten is minder uitgegeven dan in de horeca. De volumegroei van de overheidsconsumptie is in het tweede kwartaal uitgekomen op 2,7%. De overheidsconsumptie is relatief het snelst gegroeid. Zowel de uitgaven voor gezondheidszorg als die voor onderwijs en openbaar bestuur hebben hieraan bijgedragen.

De uitvoer van goederen en diensten liet in het tweede kwartaal van 2002 vergeleken met een jaar eerder een volumedaling van 2,3% zien. Daarmee is dit het derde achtereenvolgende kwartaal waarin de uitvoer is gedaald. Het tempo van de teruggang was in het tweede kwartaal iets minder dan in voorgaande kwartalen. De terugval in de uitvoergroei hangt samen met de wereldwijde vertraging van de economische groei. De Nederlandse exporteurs konden zich hieraan niet onttrekken. Voor het vierde achtereenvolgende kwartaal was de uitvoergroei lager dan de stijging van de binnenlandse bestedingen. De vertraging van de uitvoergroei in het tweede kwartaal komt deels voor rekening van de gedaalde wederuitvoer van Nederlandse producenten. De wederuitvoer bestaat voornamelijk uit elektrotechnische goederen. Het volume van de wederuitvoer nam de afgelopen jaren sterk toe, veel sterker dan de invoer van in Nederland geproduceerde goederen. Zo groeide het volume van de wederuitvoer in 2000 nog met 14,2%. Eind 2001 sloeg dit volledig om. In het tweede kwartaal bedroeg de volumedaling van de wederuitvoer 7,0% ten opzichte van een jaar eerder.

Bij de uitvoer van diensten is er in het tweede kwartaal van 2002 geen groei opgetreden. Ook in het eerste kwartaal van dit jaar was er geen volumegroei bij de uitvoer van diensten.

Het volume van de uitvoer van in Nederland geproduceerde goederen is in het tweede kwartaal met 0,2% gedaald. In het eerste kwartaal van 2002 bedroeg de volumedaling 1,1%.

Ook invoer in tweede kwartaal lager

In het tweede kwartaal was er een volumedaling bij de invoer van 2,5% ten opzichte van een jaar eerder. Onder andere de invoer van landbouwproducten, machines en apparaten, elektrotechnische en optische apparaten, textiel en lederwaren is teruggelopen. Voor een deel hing dit samen met de grote terugval in de wederuitvoer.

Productie: dalingen bij industrie en handel en horeca

In het tweede kwartaal daalde de productie bij de industrie en de bedrijfstak handel en horeca opnieuw. In voorgaande kwartalen was deze krimp ook al zichtbaar. Daarnaast was er bij de delfstofwinning en de energie- en waterleidingbedrijven sprake van een lagere toegevoegde waarde dan in het tweede kwartaal. Voor het eerst sinds lange tijd is de productie in de bouwnijverheid gedaald. Bij de vervoer- en communicatiebedrijven was er sprake van een kleine groei, maar in de vervoerssector daalde de productie al sinds het derde kwartaal van 2001. De productiegroei bij de financiële en zakelijke dienstverleners viel terug tot 0,0% in het tweede kwartaal. In de vorige vier kwartalen daalde het groeitempo hier ook al.

Het herstel van de landbouw zette niet door in het tweede kwartaal van 2002. Het volume van de toegevoegde waarde lag 0,6% hoger dan een jaar eerder. In het voorgaande kwartaal werd nog een groei van 1,7% gerealiseerd. In 2001 was er nog sprake van volumedalingen als gevolg van de MKZ-crisis. Door een verbetering van de afzetprijzen is de toegevoegde waarde in euro's in de eerste helft van dit jaar met 4,7% gestegen.

In de industrie was het productievolume in het tweede kwartaal 2,1% kleiner dan een jaar eerder. Ook in het derde en vierde kwartaal van 2001 was er sprake van een lagere productie. In het eerste kwartaal was de krimp het grootst met 2,9%, voorlopig het dieptepunt in de volumeontwikkeling in de industrie. In het tweede kwartaal was het bedrag dat voor lonen, afschrijvingen en winsten beschikbaar is 4,0% lager dan een jaar eerder. Die daling bedroeg in het eerste kwartaal van 2002 zelfs 5,5%. Bijna alle bedrijfstakken binnen de industrie lieten een krimp zien. De daling was vooral groot in de metaal en elektro industrie. Uitzonderingen zijn de chemische-, rubber- en kunststofindustrie en de voedings- en genotmiddelenindustrie.

In de bouwnijverheid was er in het tweede kwartaal van 2002 voor het eerst sinds lange tijd sprake van een krimp van 1,2%. In het eerste kwartaal van dit jaar bedroeg de volumestijging van de toegevoegde waarde 1,1%. Ook 2001 liet een stijging van de toegevoegde waarde zien.

Staat 3
Bruto binnenlands product: ontwikkeling

	2000				2001				2002	
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
	% volumemutatie t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar									
Oorspronkelijk BBP	4,5	3,9	2,9	2,0	1,7	1,7	1,1	0,6	-0,1	0,0
Genormaliseerd en gestandaardiseerd BBP	4,1	3,9	3,1	2,6	2,0	1,7	1,1	0,4	0,1	0,0
	% volumemutatie t.o.v. voorgaande periode									
Conjunctuurrelevant BBP	0,6	0,6	0,5	0,6	0,2	0,3	0,0	-0,1	0,0	0,1

De commerciële dienstverlening vertoonde een kleine krimp van 0,3%. In het vierde kwartaal van 2001 was er voor het eerst sinds begin 1993 sprake van een kleine krimp van 0,1%. Ook in het eerste kwartaal van dit jaar bedroeg de krimp 0,1%. In de periode 1995–2000 kende deze bedrijfstak nog groeicijfers die lagen tussen 4% en 6%. Vooral bij handel en horeca, vervoersbedrijven en uitzendbureaus lag het volume van de toegevoegde waarde lager dan een jaar eerder. In de commerciële dienstverlening was er sprake van een toename van het gevormde inkomen van ruim 3,7% in het eerste halfjaar van 2002.

Bij de communicatiebedrijven is het groeitempo in het tweede kwartaal teruggelopen. Vooral het mobiele bellen leek minder snel te groeien dan de afgelopen jaren. In de financiële dienstverlening kwam de groei opnieuw lager uit. Beide branches kenden de afgelopen jaren juist een sterke groei. Bij de financiële instellingen was er in het tweede kwartaal sprake van een krimp van 0,5%. Mede vanwege het slechte beleggingsklimaat stonden de resultaten onder druk. Bij uitzendbureau's is er inmiddels sprake van een forse krimp van 3,0% ten opzichte van het tweede kwartaal van 2001. Al in het eerste kwartaal werd hier een volumedaling geregistreerd van 2,0%.

Bij de niet-commerciële dienstverleners bleef de volumegroei in het tweede kwartaal vrijwel stabiel. De overheid, het onderwijs en de zorgsector noteerden gemiddeld groeicijfers van 2,6%. Daarmee behoren deze bedrijfstakken tot de snelst groeiende sectoren van de Nederlandse economie.

Werkgelegenheidsgroei vlakt verder af

De groei in werkgelegenheid neemt verder af. In het vierde kwartaal van 2001 bedroeg de banengroei nog 2,0%. In het eerste kwartaal van 2002 is de werkgelegenheidsgroei afgevlakt tot 1,5% en in het tweede kwartaal is de banengroei verder gedaald tot 1,0%. Bij onder andere de bouwnijverheid, handel en horeca, en de vervoer- en communicatiebedrijven is de toename van het aantal arbeidsplaatsen al een aantal kwartalen afgezwakt. In de financiële en zakelijke dienstverlening was het aantal banen ook in het tweede kwartaal lager dan een jaar eerder. Voor het derde achterevolgende kwartaal is de werkgelegenheid in de industrie gedaald. Bij de overheid en de zorgsector bleef de banengroei in het tweede kwartaal juist hoog, met groeicijfers van respectievelijk 3,2% en 4,4%.

Arbeidsproductiviteit opnieuw gedaald

Doordat de arbeidsmarkt vertraagd reageerde op de snelle groei-vertraging van de productie is de arbeidsproductiviteit in 2001 met 0,4% gedaald. Een dergelijke daling heeft zich na de Tweede Wereldoorlog nog niet eerder voorgedaan. Deze daling hield in de eerste helft van 2002 aan, waardoor de arbeidsproductiviteit in de marktsector in de eerste helft van 2002 naar schatting 0,5% lager was dan een jaar eerder.

Loonstijging blijft hoog

De loonstijgingen zijn in het tweede kwartaal weer toegenomen. Het gemiddelde loon per arbeidsjaar lag in het tweede kwartaal 5,0% hoger dan een jaar eerder. Ook in 2001 bedroeg de loonstijging 5,0%. In het eerste kwartaal van 2002 was er sprake van een toename van het gemiddelde loon per arbeidsjaar met 4,6%.

Aandeel loonsom in BBP opnieuw groter

De totale waarde van de loonsom steeg in het tweede kwartaal van 2002 opnieuw sneller dan het totale inkomen. Het aandeel van de loonsom in het BBP is dan ook net als in voorgaande kwartalen gestegen.

Ondernemersinkomen daalt verder

De waarde van het inkomen van ondernemingen en zelfstandigen, ofwel het netto exploitatieoverschot is in het tweede kwartaal 10,6% lager dan een jaar eerder. Ook het eerste kwartaal van 2002 liet al een daling van het ondernemersinkomen zien van 5,8%.

Bescheiden ruilvoetverslechtering

In het tweede kwartaal van 2002 was er sprake van een lichte ruilvoetverslechtering, omdat de uitvoerprijzen sneller daalden (-1,5%) dan de invoerprijzen (-1,2%). Daarmee vond er een vermindering plaats van de koopkracht van de export. Dit had een drukkend effect op de groei van het bruto nationaal inkomen. Ook in het voorgaande kwartaal trad deze verslechtering op. De ruilvoetverslechtering op zich heeft verder een negatief effect op de winstmarges van Nederlandse bedrijven. Vooral in de sterk op het buitenland gerichte industrie is dit voelbaar.

Prijsstijging BBP vlakt opnieuw iets af

In het tweede kwartaal van 2002 lag het prijspeil van het BBP 3,2% hoger dan een jaar eerder. In het eerste kwartaal lag het nog op 3,3%. De prijsontwikkeling zwakt dus verder af. Sinds het tweede kwartaal van 2001 komt de prijsstijging lager uit dan in het voorgaande kwartaal. In het eerste kwartaal van dat jaar werd nog de hoogste prijsstijging sinds het begin van de jaren tachtig gemeten: 5,6%.

Consumptieprijsstijging loopt terug

De inflatie, afgemeten aan de consumentenprijsindex, daalde in het tweede kwartaal van 2002 tot 3,5%. In het eerste kwartaal van dit jaar bedroeg de stijging nog 3,8%. De inflatie daalde tussen mei 2001 en mei 2002 flink van 4,9% tot 3,3%. Belangrijke oorzaak is het wegvallen van het effect van de BTW-verhoging. Vergeleken met de landen van de eurozone blijft de prijsstijging in Nederland hoog.

Nationale besparingen fors lager

Inclusief de besparingen via pensioenfondsen en levensverzekeraars zijn de Nederlandse besparingen in het tweede kwartaal 6,0 miljard euro lager uitgekomen dan een jaar eerder. De primaire inkomensstromen van Nederland met het buitenland lieten per saldo een verslechtering zien. Hierdoor viel het beschikbaar nationaal inkomen 5,6 miljard euro lager uit dan het bruto binnlands product. Door de toename van consumptieve bestedingen met 4,2 miljard euro en de daling van het beschikbaar nationaal inkomen met 1,8 miljard euro zijn de besparingen met 6,0 miljard euro afgenomen.

In het tweede kwartaal zijn de binnenlandse investeringen, inclusief voorraden 0,5 miljard euro lager dan een jaar eerder. Daarmee is het nationaal inkomensoverschot, ook wel het saldo van de lopende transacties met het buitenland genoemd, in het tweede kwartaal van 2002 met 5,5 miljard euro afgenomen ten opzichte van een jaar eerder.

2002-III: nog steeds geen duidelijk herstel

In het eerste halfjaar van 2002 is de groei van de economie tot stilstand gekomen. Voor het derde kwartaal wijzen de eerste economische gegevens nog niet op een duidelijk herstel.

Consumentenvertrouwen verder gedaald

Voor de consumptiegroei in het derde kwartaal kunnen het consumentenvertrouwen en het onderdeel 'koopbereidheid' een ruwe indicatie geven. Het consumentenvertrouwen lag in het derde kwartaal op -27 punten. Dat is 10 punten lager dan in het tweede kwartaal en maar liefst 23 punten lager dan een jaar eerder. Ook de koopbereidheid is teruggelopen: 8 punten lager dan in het tweede kwartaal en 28 punten lager dan een jaar eerder. Consumenten gaven onder andere aan dat ze de tijd beduidend minder gunstig vinden voor het doen van grote aankopen. In het verleden werden dergelijke dalingen van deze indicatoren na zes tot twaalf maanden gevolgd door teruglopende groeicijfers van de consumptie.

Productiedaling industrie stabiel

Gegevens van de Productie-index Industrie wijzen erop dat de daling van de industriële productie in het derde kwartaal stabiel blijft. De gemiddelde dagproductie van de industrie lag in juli-augustus 3,0% onder het niveau van een jaar eerder. Deze daling is ongeveer even groot als die in het eerste halfjaar. In de chemische industrie was er al een aantal maanden sprake van herstel. In de zwaarwegende metaalindustrie wordt echter nog steeds minder geproduceerd dan in het derde kwartaal van 2001. Wel is hier de daling aan het afvlakken. Het producentenvertrouwen van industriële ondernemers is in juli fors verbeterd, om ver-

volgens in augustus weer iets terug te lopen. Op juli na was het vertrouwen in augustus echter nog het hoogste sinds maart vorig jaar.

Waardestijging uitvoer opnieuw teruggelopen

Volgens de Internationale Handelsstatistiek was in juli-augustus 2002 de waarde van de goederenuitvoer 2,4% lager dan in dezelfde periode een jaar eerder. Dit houdt gedeeltelijk verband met dalingen van de industriële afzetprijzen. De Conjunctuurtest van de industrie laat in juli-augustus een kleine verslechtering zien van de buitenlandse orderontvangst van de industrie. Vanwege het grote gewicht van de industrie voor het verloop van de uitvoer wijst dat niet op een snelle terugkeer naar groeipercentages voor de Nederlandse uitvoer.

Inflatie in juli-augustus stabiel

De inflatie is in de periode juli-augustus vrijwel gelijk gebleven aan die in het tweede kwartaal. Daarmee lag de inflatie wel iets lager dan in het eerste kwartaal. De afzetprijzen van de industrie lagen in juli-augustus voor het eerst sinds augustus 2001 hoger dan een jaar eerder. In de tussenliggende periode hoefden afnemers minder te betalen voor industrieproducten. In juli-augustus is dus een einde gekomen aan een periode van afnemende inflatiedruk vanuit de industrie.

2. Bestedingen

De economie in zijn geheel is in het eerste halfjaar van 2002 niet gegroeid. Aan de bestedingenkant van de economie vormt de zich nog altijd positief ontwikkelende consumptie het tegenwicht voor de dalingen van de uitvoer van goederen en diensten en de investeringen.

2.1 Consumptiegroei gematigd

Het volume van de consumptieve bestedingen van huishoudens en overheid samen is in het eerste halfjaar 1,6% groter dan in dezelfde periode vorig jaar. Hoofdverantwoordelijke hiervoor is de overheidsconsumptie, waar met name de uitgaven voor medische en welzijnzorg en voor onderwijs zijn gestegen. De volumegroei van de consumptie door huishoudens (inclusief de instellingen zonder winstoogmerk werkzaam ten behoeve van huishoudens, de IZWh), is in het eerste halfjaar van 2002 beperkt gebleven tot 1,0%. Dit groeicijfer blijft iets achter bij de eveneens bescheiden volumetoename van 1,2% in 2001.

Uitkomsten Nationale rekeningen 2001

Onlangs werden de uitkomsten van de Nationale rekeningen 2001 gepubliceerd. Ook de Kwartaalrekeningen zijn hieraan inmiddels aangepast.

In navolging van de publicatie De Nederlandse Economie (DNE) zal alle berichtgeving over de ontwikkeling van de consumptieve bestedingen zich voortaan concentreren op het beschrijven van de ontwikkeling van de consumptie door huishoudens en die van de overheidsconsumptie. De splitsing van de consumptie vindt daarbij plaats aan de hand van de vraag wie direct betaalt voor de geconsumeerde goederen en diensten: huishoudens of overheid. Deze splitsing is relevanter voor het beschrijven van de conjunctuurontwikkeling. Tot de huishoudens worden ook gerekend de zogeheten Instellingen Zonder Winstoogmerk zoals sportverenigingen.

Tot nog toe stond in de berichtgeving van het CBS over de consumptie de werkelijke individuele consumptie centraal. In de werkelijke individuele consumptie door huishoudens zitten niet alleen de consumptieve uitgaven door huishoudens maar is ook een deel van de overheidsconsumptie begrepen. Het gaat hierbij om alle goederen en diensten die huishoudens beschikbaar hebben voor consumptieve doeleinden, ongeacht of zij hiervoor zelf de kosten dragen of dat de overheid hieraan bijdraagt. Voorbeelden zijn gesubsidieerd onderwijs en gezondheidszorg. Het verschil tussen de twee consumptiebegrippen voor huishoudens is gering voor goederen, maar omvangrijk voor diensten. De reeksen met detailcijfers over de individuele consumptie zullen vooralsnog alleen nog elektronisch beschikbaar gesteld worden en zijn te raadplegen via de database StatLine op www.cbs.nl.

Consumptie huishoudens in vogelvlucht

De consumptie door huishoudens maakte in de tweede helft van de jaren negentig een bloeiperiode door. Factoren die hierbij een rol speelden waren de gunstige ontwikkeling van besteedbare inkomens maar ook vermogens van particuliere huishoudens. De inkomens stegen niet alleen door de loonstijging maar ook doordat veel meer mensen betaald werk kregen. De particuliere vermogens stegen door de gunstige situatie op de huizenmarkt en de effectenbeurzen. De sterkste groei werd bereikt in de jaren 1998 en 1999, met volumestijgingen van respectievelijk 4,8% en

4,7%. In deze jaren werd vooral aan duurzame goederen over de hele linie meer besteed, met uitschieters bij de aankoop van elektronica en vervoermiddelen (met name nieuwe personenauto's). Ook aan diensten werd in deze topjaren fors meer uitgegeven. Daar namen vooral de bestedingen aan vervoers- en communicatiediensten een hoge vlucht, mede ingegeven door de opkomst van de mobiele telefonie onder particuliere gebruikers.

Ook in het jaar 2000 was, met 3,6%, nog altijd sprake van een robuuste volumegroei bij de consumptie door huishoudens. In 2001 volgde echter een onverwacht scherpe vertraging van de groei. Dit ondanks de lastenverlichting in het kader van de herziening van het belastingstelsel, die voor een flinke koopkrachtstijging zorgde. De gunstige vermogenseffecten van het aandelenbezit verkeerden volledig in het tegendeel. Zowel de waarde- als de volumestijging van de consumptie bleef in 2001 achter bij die in eerdere jaren. De volumetoename bleef in 2001 beperkt tot 1,2%. Ook in het eerste kwartaal van 2002 lag de volumegroei nog in die orde van grootte; in het tweede kwartaal van 2002 loopt de groei verder terug tot 0,8%. De huishoudens blijven dus voorzichtig in hun bestedingsgedrag.

Geen groei bij bestedingen aan duurzame goederen

Aan duurzame goederen is in het tweede kwartaal van 2002, voor prijsverandering geschoond, niet meer besteed dan in dezelfde periode een jaar eerder. Alleen dankzij de zeer positieve volume-ontwikkeling bij – vooral – vervoermiddelen (7,3%) en in mindere mate consumenten-elektronica (5,7%) werd uiteindelijk deze nulgroei van de bestedingen aan duurzame goederen in zijn geheel bereikt. Bij alle andere artikelgroepen van deze consumptie-categorie, waaronder kleding, schoenen en lederwaren, woninginrichting en huishoudelijke artikelen deed zich in het tweede kwartaal namelijk een flinke volumedaling voor. Bij lederwaren en schoenen, woninginrichting en bij de categorie overige duurzame goederen was naast de volumeontwikkeling ook de waarde-ontwikkeling in het tweede kwartaal negatief. Deze assortimentsgroepen lijken vooralsnog het meest te lijden onder de afnemende koopbereidheid van huishoudens.

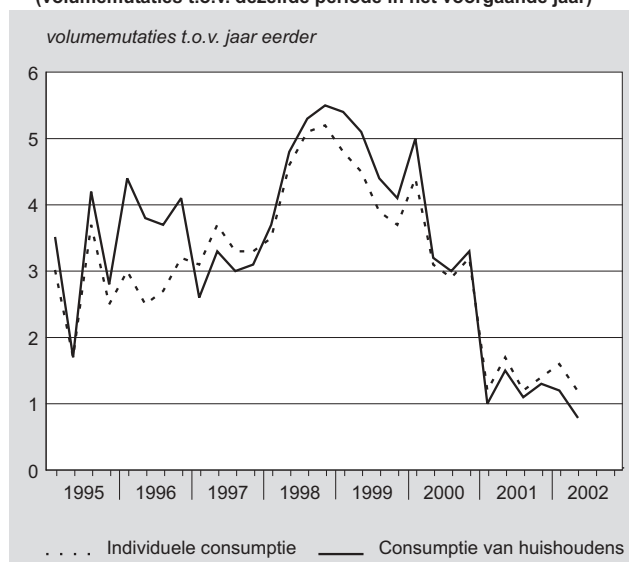
Hoge prijsstijging bij voeding vlakt verder af

Het volume van de bestedingen aan voedings- en genotmiddelen in het tweede kwartaal is 1,1% groter dan in dezelfde periode van 2001. De volumegroei in de eerste helft van 2002 spoort goed met het beeld van de afgelopen jaren. Met uitzondering van het jaar 2001 schommelt de volumegroei al enige jaren rond de één procent. Het jaar 2001 vormt hierop een uitzondering, het volume lag toen zelfs een fractie onder het niveau van 2000. In dat jaar was sprake van ongebruikelijk sterke prijsstijgingen bij deze consumptie-categorie. Op haar top in de zomer van dat jaar waren voedings- en genotmiddelen bijna acht procent duurder dan een jaar eerder. Daarna bleven de prijzen oplopen, al zwakte de prijsstijging geleidelijk af. In het tweede kwartaal van 2002 betaalde de consument gemiddeld nog 3,6% meer voor voedings- en genotmiddelen.

Verder afnemende groei consumptie diensten

Aan diensten werd in het tweede kwartaal door huishoudens 0,7% meer geconsumeerd dan in hetzelfde kwartaal van vorig jaar. Dit

2. Individuele consumptie en consumptie van huishoudens (volumemutaties t.o.v. dezelfde periode in het voorgaande jaar)

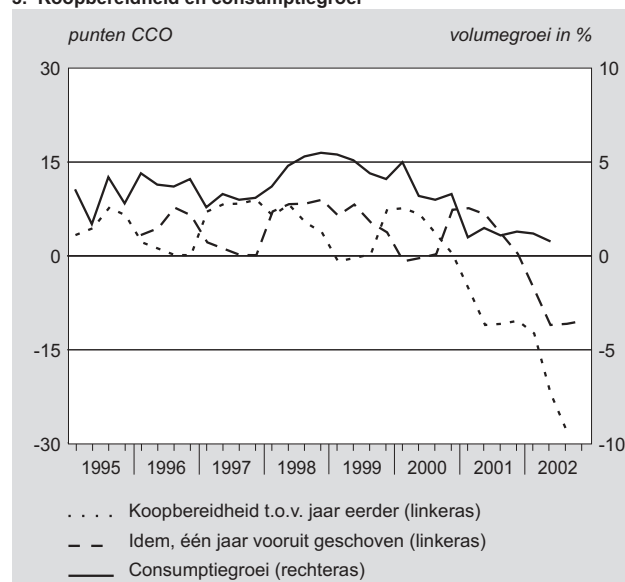

is het vierde kwartaal op rij waarin de volumetoename lager is dan in het voorgaande kwartaal. De volume-ontwikkeling van de horecabestedingen is nu al voor het zesde achtereenvolgende kwartaal negatief. Opmerkelijk is verder het terugvallen van de volumegroei bij de vervoers- en communicatiediensten tot 2,1%. De hoge vlucht die deze bestedingen namen joegen de laatste jaren de totale consumptie van diensten aan. Het vierde kwartaal van 2001 zorgde voor een breuk in de reeks met uitbundige groei-cijfers. Vooral de reiswereld kampte toen met de naweeën van de aanslagen in de Verenigde Staten op 11 september. De volumegroei van de vervoers- en communicatiediensten beperkte zich in dat kwartaal tot 1,7%.

2002-III: Koopbereidheid blijft teruglopen

Het onderzoek naar het Consumentenvertrouwen in september toont opnieuw een afname van de koopbereidheid. Deze is sinds de jaarwisseling bij voortduring verslechterd. Voor het doen van grote aankopen acht de consument de tijd zelfs al vanaf medio 2001 steeds minder gunstig. Het septembercijfer vormt hierop een uitzondering: voor het eerst geven de respondenten aan de tijd niet ongunstiger te vinden voor het doen van grote aankopen als televisies of computers. In oktober lijkt ook de daling van het vertrouwen als geheel tot stilstand te komen.

3. Koopbereidheid en consumptiegroei

In het algemeen geeft de koopbereidheid een globale indicatie van de richting waarin de consumptiegroei zich zal ontwikkelen. Uit CBS-onderzoek komt naar voren dat de ontwikkeling van de koopbereidheid zich in het verleden met een vertraging van grosso modo driekwart jaar vertaalde in de daadwerkelijke consumptieve bestedingen. Vooral de stijging of daling van de koopbereidheid in vergelijking met een jaar eerder is indicatief voor het oplopen of teruglopen van de consumptiegroei. Die ervaring biedt de continue afname van de koopbereidheid die de afgelopen maanden gemeten is weinig reden tot optimisme over de consumptie-ontwikkeling in de komende maanden.

2.2 Investerings: daling zet versterkt door

In het tweede kwartaal van 2002 is 3,5% minder in vaste activa geïnvesteerd dan een jaar eerder. Daarmee dalen de investeringen steeds sneller. Kenden de investeringen in 2001 nog een volumedaling van 0,8%, in het eerste halfjaar van 2002 bedraagt de daling 2,6%. Daarbij is zowel in het eerste kwartaal als het tweede kwartaal van 2002 het beeld nog positief beïnvloed door het ingebruiknemen van grote investeringsprojecten. Wanneer deze grote investeringsprojecten buiten beschouwing gelaten worden, zouden de investeringen in het tweede kwartaal met 5,4% gedaald zijn en in het eerste halfjaar met 4,5%.

Staat 4
Binnenlandse consumptieve bestedingen

	2001	2001				2002	
		I	II	III	IV	I	II
% volumemutatie t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar							
Goederen, w.v.:	0,1	-0,8	-0,2	0,3	1,1	1,2	0,9
Voedings- en genotmiddelen	-0,1	2,6	-1,7	-2,1	0,8	0,7	1,0
Duurzame consumptiegoederen	-0,7	-4,3	-0,2	1,3	0,2	1,9	0,0
Overige goederen	1,8	1,5	1,2	1,4	2,9	0,5	2,2
Diensten	2,0	2,3	2,5	1,8	1,4	1,0	0,7
Consumptieve bestedingen huishoudens inclusief IZWh (binnenlands)	1,0	0,8	1,1	1,1	1,2	1,1	0,8
Consumptieve bestedingen huishoudens inclusief IZWh (nationaal)	1,2	1,0	1,5	1,1	1,3	1,2	0,8

In het tweede kwartaal is er met name minder geïnvesteerd in woningen, wegvervoermiddelen, vliegtuigen en overige materiële activa. De investeringen in machines en installaties stijgen in het tweede kwartaal met 1,6%. Deze stijging komt echter in zijn geheel voor rekening van een grote chemische installatie, die ingebruikgenomen is.

Investerings in bedrijfsgebouwen: groei stagneert

Investerings in bedrijfsgebouwen groeiden in 2001 nog met 4,3%. In het eerste kwartaal van 2002 liep de groei terug tot 1,5%, om vervolgens in het tweede kwartaal tot stilstand te komen (0,2%).

In woningen is in het tweede kwartaal voor 3,6% minder geïnvesteerd dan een jaar eerder. Hiermee wordt de dalende lijn voortgezet. In 2001 was al 1,2% minder geïnvesteerd en in het eerste kwartaal loopt deze daling verder uit tot 2,1% in volume.

Infrastructuur: top vorig jaar niet geëvenaard

Groeiden de investeringen in grond-, weg- en waterbouwkundige werken in 2001 met 6,2% en in het eerste kwartaal van 2002 met 8,6%, in het tweede kwartaal slaat de groei om in een daling van 1,5%. In het tweede kwartaal vorig jaar is er al volop gewerkt aan grote langdurige projecten, zoals de Betuwelijn en de Hoge Snelheids Lijn. In het tweede kwartaal van 2002 zijn de uitgaven voor zowel deze langdurige projecten als andere grond-, weg- en waterbouwkundige werken lager uitgevallen.

Investerings zakenauto's: daling loopt verder op

Na een herstel van de investeringen in zakenauto's in de tweede helft van 2001, is begin 2002 de dalende lijn weer opgepakt. In het eerste kwartaal is 6,7% minder geïnvesteerd en in het tweede kwartaal loopt de daling verder op tot 12,9%.

De investeringen in overige wegvervoermiddelen dalen met 5,4%, minder fors dan in het eerste kwartaal (-14,4%). Deze investeringscategorie bestaat onder andere uit bestelauto's, vrachtauto's, trekauto's en autobussen. In het tweede kwartaal herstellen de aankopen van bestelauto's, van een daling van 8% in het eerste kwartaal naar stijging van 0,9% voor dit kwartaal. De aankopen van vrachtauto's en trekauto's dalen respectievelijk met 10,7% en 2%. In het voorgaande kwartaal daalden de aankopen van deze vervoermiddelen nog met meer dan 20%.

In treinen en trams is aanzienlijk meer geïnvesteerd dan een jaar eerder. Er zijn nieuwe trams en omgebouwde buitenlandse tweedehands treinen in gebruikgenomen. Volgens de huidige investeringsplannen van vervoerbedrijven zullen de investeringen in treinen en trams dit jaar sterk toenemen.

De investeringen in vliegtuigen liggen dit kwartaal veel lager (-86,8%) dan een jaar eerder. Het investeringsniveau in vliegtuigen kan sterk fluctueren.

Investerings in computers blijven dalen

In computers is in het tweede kwartaal 6,3% minder geïnvesteerd dan een jaar eerder. Daarmee zet de dalende lijn uit voorgaande kwartalen zich voort. Daalden de investeringen in computers in 2001 met een kleine 5%, over het eerste halfjaar van 2002 komt de daling uit op 7%.

Machines en installaties: positief door grote projecten

De investeringen in machines en installaties groeien in het tweede kwartaal met 1,6%. Evenals in het eerste kwartaal is ook het tweede kwartaal sterk beïnvloed doordat een omvangrijk investeringsproject in de chemische industrie ingebruikgenomen is. Wanneer dit project buiten beschouwing gelaten wordt, dalen de investeringen in machines en installaties in het tweede kwartaal met 5,4%. In het eerste halfjaar van 2002 stijgen de investeringen in machines en installaties met 2,8%. Zonder de grote projecten zouden deze investeringen fors dalen met 8,5%. Onder grote projecten worden hier verstaan kostbare installaties waar meerdere jaren aan gebouwd is.

Overige materiële activa: afname blijft gelijk

In overige materiële activa is 6,9% minder geïnvesteerd. De daling blijft hiermee gelijk aan de ontwikkeling van de investeringen over het eerste halfjaar van 2002 (-7%). Tot deze investeringscategorie behoren onder andere meubilair, rekken, silo's, opslagtanks, containers, pallets en dergelijke.

Immateriële activa: investeringsgroei valt stil

Daalden de investeringen in software en andere immateriële activa in het eerste kwartaal met 0,7%, in het tweede kwartaal

Staat 5
Bruto investeringen in vaste activa

	2000				2001				2002	
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
	<i>mld euro</i>									
Bruto investeringen in vaste activa	22,0	23,9	20,4	24,4	23,0	25,0	21,0	25,1	23,6	24,9
Investerings in schepen, vliegtuigen en in cultuur gebrachte activa	0,4	0,6	0,5	0,6	0,5	0,6	0,3	0,5	0,4	0,5
Grote projecten	0,0	0,6	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,5	0,5
Bruto investeringen in vaste activa (geschoond)	21,6	22,7	19,7	23,7	22,5	24,3	20,7	24,5	22,7	23,9
	<i>% waardenmutatie t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar</i>									
Bruto investeringen in vaste activa	8,9	11,1	6,0	5,2	4,5	4,3	2,8	2,9	2,5	-0,3
Bruto investeringen in vaste activa (geschoond)	10,2	8,9	5,4	5,1	4,2	7,4	5,4	3,5	0,9	-1,7

wordt er bijna evenveel geïnvesteerd (0,3%) als in de overeenkomstige periode vorig jaar.

2.3 In- en uitvoer: daling vlak af

Bij de buitenlandse handel is het volume van de invoer in het tweede kwartaal van 2002 gedaald met 2,5% ten opzichte van dezelfde periode in het voorafgaand jaar. Deze daling is minder sterk dan de daling in het eerste kwartaal van 2002 (-5,4%). De daling vlakkt dus af.

Ook bij de uitvoer komt er een einde aan de steeds grotere dalingen. Het uitvoervolume is in het tweede kwartaal met 2,3% gedaald ten opzichte van een jaar eerder, een minder sterke daling dan in het eerste kwartaal van 2002 (-4,7%).

Aanhoudende daling van de wederuitvoer

Er zijn verschillende verklaringen voor de dalingen in de in- en uitvoervolumes. Het invoervolume van diensten is in het tweede kwartaal met 0,5% gestegen en het uitvoervolume is gelijk gebleven. De oorzaak van de negatieve ontwikkeling moet dus verklaard worden vanuit de handel in goederen.

In het tweede kwartaal daalt het volume van de wederuitvoer van goederen met 7%. In het eerste kwartaal was er sprake van een nog sterkere daling (-12%). Een negatieve ontwikkeling van de wederuitvoer heeft repercussies voor de in- én uitvoer. De wederuitvoer bestaat namelijk uit goederen die uit het buitenland worden ingevoerd en, na hooguit een kleine bewerking, weer worden gedistribueerd naar andere landen. Uit de statistieken blijkt dat vooral de productgroepen machines, elektrotechnische machines en optische apparaten een dalende wederuitvoer hebben in het

tweede kwartaal. Deze producten hebben een relatief groot gewicht in de totale wederuitvoer.

Het is opmerkelijk dat aan de invoerkant de productgroepen elektrotechnische machines en optische apparaten, waartoe ook de kantoor machines behoren, erg volatiel zijn. Het invoervolume van deze goederen daalt in het tweede kwartaal met 7%. Dit is minder negatief in vergelijking met de daling van 13,6% in het eerste kwartaal. De ontwikkeling is mede veroorzaakt door een afname van de wederuitvoer. Daarnaast zijn de invoervolumes van landbouwproducten, aardolie, textiel, metaalproducten en de categorie overige industriële producten gedaald.

Aan de uitvoerkant is er in het tweede kwartaal opnieuw een daling waargenomen van elektrotechnische machines en optische apparaten, van 10,4%. In het eerste kwartaal was deze teruggang echter 17,1%. De daling heeft vooral te maken met de daling van de wederuitvoer. De overige dalers zijn aardolie, aardgas en overige delfstoffen, textiel, aardolieproducten, metaalproducten, machines en overige industriële producten.

Lichte verslechtering van de ruilvoet

De ruilvoet is in het tweede kwartaal van 2002 verslechterd. De prijzen van de uitvoer (-1,6%) zijn in het tweede kwartaal iets harder gedaald dan de prijzen van de invoer (-1,2%). Bij een verslechtering van de ruilvoet wordt de invoer relatief duurder dan de uitvoer. De verslechtering van de ruilvoet heeft zich ook in het eerste kwartaal van 2002 voorgedaan.

De prijsdaling aan de uitvoerkant wordt voornamelijk veroorzaakt door een prijsdaling van aardolie, aardgas, aardolieproducten en chemische producten.

Aan de invoerkant wordt de prijsdaling veroorzaakt door een daling in de prijzen van nogmaals aardolie, aardgas, aardolieproducten én textiel, kleding, leder en lederwaren.

3. Productie

De Nederlandse economie is in het tweede kwartaal niet gegroeid. Het bruto binnenlands product tegen basisprijzen is ten opzichte van het tweede kwartaal van 2001 in volume gelijk gebleven. In het eerste kwartaal was de economische groei overigens niet veel hoger met 0,1%. Hiermee is de groei tot stilstand gekomen. Sinds het eerste kwartaal van 1993 is het niet meer voorgekomen dat de economische groei op kwartaalbasis niet positief was. De seizoensgecorrigeerde BBP-groei tegen marktprijzen ligt al vier kwartalen achtereenvolgend rond de nul. Het verschil tussen marktprijzen en basisprijzen is dat bij eerstgenoemde naast de toegevoegde waarde van de verschillende bedrijfstakken ook productgebonden subsidies en belastingen, BTW en toegerekende bankdiensten meegerekend worden. De BBP-groei tegen marktprijzen is de meest gangbare maat voor economische groei.

Alleen bij niet-commerciële diensten nog groei

De economische terugval treft de gehele commerciële sector. De toegevoegde waarde van de goederenproducenten (landbouw en visserij, delfstoffenwinning, industrie, energie- en waterleidingbedrijven en bouwnijverheid) daalt opnieuw fors. Bedroeg de daling hier in het eerste kwartaal 1,9%, in het tweede kwartaal slinkt de toegevoegde waarde 1,7% ten opzichte van hetzelfde kwartaal een jaar eerder. Voor een nog grotere daling moeten we terug naar het laatste kwartaal van 1992 (-2,1%). In 2002 hebben we in het eerste half jaar te maken met een daling van 1,8%. Dit heeft zich in het vorig decennium niet voorgedaan. In de commerciële dienstverlening (handel, reparatie- en horecabedrijven, vervoers-, post- en communicatiebedrijven, financiële instellingen en zakelijke dienstverlening) zien we voor het derde kwartaal achtereenvolgend een negatieve volumegroei van de toegevoegde waarde. Deze cijfers steken schril af tegen die van het einde van het vorige decennium. Toen lag het jaargemiddelde van de groei in deze sector enkele jaren boven de 5%. Met name voor de handel is het een moeilijke tijd, al is de daling van de toegevoegde waarde hier kleiner dan in het eerste kwartaal (resp. -0,9% en -2,2%). De enige sector met positieve groeicijfers is de niet-commerciële dienstverlening. Hieronder vallen onder andere onderwijs, overheid en gezondheidszorg. De groei is hier al voor het tweede achtereenvolgende kwartaal meer dan 2,5%.

De Conjunctuurtest industrie geeft niet onverdeeld aanleiding tot optimisme. Aan de ene kant laat de verwachtingsindicator een stijging zien in de maand augustus. Dit betekent dat ten opzichte van de maand ervoor meer producenten de komende tijd een opleving van de bedrijvigheid verwachten. Aan de andere kant laat de productieindicator in augustus een fors lager cijfer zien. De productieindicator geeft inzicht in de ontwikkeling van de bedrijvigheid in de verslagmaand ten opzichte van de voorafgaande maand. Na een opleving in juli is het producentenvertrouwen in

augustus weer gedaald. De koopbereidheid van consumenten blijft dalen. Sinds het begin van dit jaar ligt deze indicator iedere maand lager dan de maand ervoor.

3.1 Landbouw: geringe prijsontwikkelingen

In het tweede kwartaal van 2002 is de productiewaarde van de landbouw, agrarische diensten, bosbouw en visserij met bijna 3% toegenomen ten opzichte van het overeenkomstige kwartaal van 2001. De stijging ten opzichte van het vorige jaar wordt vooral veroorzaakt door de MKZ-perikelen in 2001. Het rundveebestand is in het tweede kwartaal 2002 met 25% gestegen ten opzichte van hetzelfde kwartaal van het vorige jaar. Bij de melkveebedrijven is een afname van de melkproductie gemeten van meer dan 3%. Bij een lagere prijs van 5% is de productiewaarde gedaald met 9%. Binnen de landbouw stijgt de verbruikswaarde 3%. Dit is iets meer dan de produktiewaarde die stijgt met minder dan 3%. Hierdoor stijgt per saldo de nominale toegevoegde waarde tegen basisprijzen met meer dan 2%. Voor een beoordeling van het inkomen van de boeren wordt de ontwikkeling van het exploitatieoverschot als indicator gebruikt. In het tweede kwartaal van 2002 is het exploitatieoverschot met ongeveer 2% licht gestegen.

Het prijsniveau van de totale landbouwproductie ligt in het tweede kwartaal van 2002 circa 5% hoger dan een jaar eerder. De verbruiksprijzen stijgen met 2%. In het bijzonder moet er voor rundren 33%, akkerbouwproducten 17%, aardappelen 11% en fruit 8% meer betaald worden. In tegenstelling tot de runderteelt daalt de prijs voor varkens met 15%. Als gevolg van dalende prijzen voor melk is de prijs op de zuivelmarkt voor kaas dit kwartaal ook gedaald met meer dan 4% ten opzichte van het overeenkomstige kwartaal vorig jaar.

Het productievolume van de landbouw in het tweede kwartaal van 2002 is ten opzichte van dezelfde periode vorig jaar ongeveer gelijk gebleven. Fruittelers (+13%) en de reeds eerder vermelde rundveehouders (+25%) behoren tot de grote stijgers in de sector. Bij de bloemen en planten is een daling te zien van 5%. In het eerste kwartaal was nog een stijging waar te nemen van 6%. Het volume van de invoer van landbouwproducten is in het tweede kwartaal met 3% gedaald ten opzichte van hetzelfde kwartaal in 2001. Het uitvoervolume van de landbouw is gestegen met meer dan 2%.

3.2 Delfstoffenwinning: afzetprijzen dalen minder

De nominale productiewaarde van de delfstoffenwinning komt in het tweede kwartaal van 2002 uit op 2,7 miljard euro. Dit betekent

Staat 6
Bruto toegevoegde waarde van drie groepen producenten: volume

	Aandeel in 2000	2001	2001				2002	
			I	II	III	IV	I	II
	%	% mutatie t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar						
Goederenproducenten	30	1,1	1,2	1,6	0,9	0,6	-1,9	-1,7
Producenten van commerciële diensten	50	1,2	2,3	1,7	1,0	-0,1	-0,1	-0,3
Producenten van niet-commerciële diensten	20	2,1	2,1	2,3	1,8	2,0	2,9	2,6
Bruto toegevoegde waarde (basisprijzen)	100	1,4	1,9	1,8	1,2	0,6	0,1	0,0

een nominale daling van de productie met 9,2% ten opzichte van het eerste kwartaal van 2002.

Over het eerste halfjaar van 2002 bedraagt de productiewaarde van de delfstoffenwinning 7,0 miljard euro. Dat is 12,7% lager dan dezelfde periode van 2001.

De waarde van het intermediaire verbruik daalt in het tweede kwartaal met 1,5%. Hierdoor neemt de nominale toegevoegde waarde van de delfstoffenwinning in dit kwartaal per saldo af met 11,1%. In volume is de toegevoegde waarde tegen basisprijzen van de delfstoffenwinning 2,7% kleiner dan een jaar eerder. In de eerste zes maanden van 2002 neemt de volumegroei van de toegevoegde waarde af met 3,5%. Ook in dit kwartaal kampt de delfstoffenwinning met dalende productieprijsen. Het tempo van de prijsdalingen is echter aan het vertragen. In het tweede kwartaal dalen de afzetprijzen met 6,8% ten opzichte van hetzelfde kwartaal van 2001, terwijl in het eerste kwartaal er nog sprake was van een prijsdaling van 11,3% ten opzichte van dezelfde periode een jaar eerder. Deze prijsstabilisatie hangt samen met het prijsherstel van de energieproducten op de wereldmarkt.

Uitvoer van aardgas neemt af, invoer blijft groeien

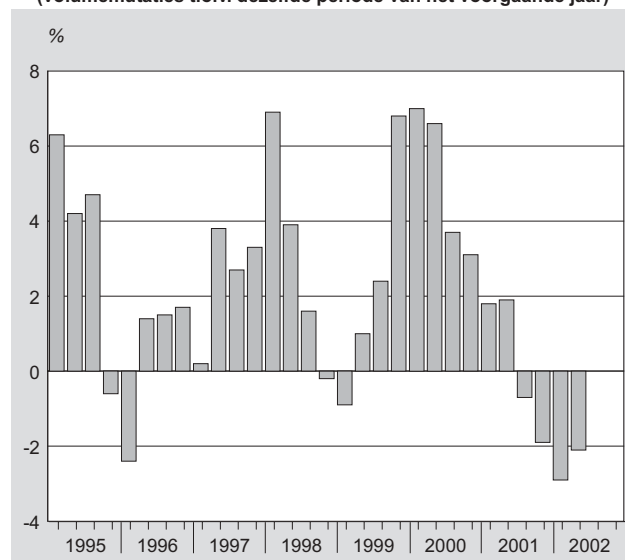
Het afzetvolume van aardgas neemt in het tweede kwartaal van 2002 af met 3,2%. De binnenlandse vraag naar aardgas daalt met 0,7% ten opzichte van een jaar eerder terwijl het exportvolume van aardgas 6,1% lager is dan het tweede kwartaal van 2001. Gemiddeld neemt de afzet van aardgas in het eerste halfjaar van 2002 af met 3,5% ten opzichte van dezelfde periode een jaar eerder. Deze daling van het verbruik van aardgas wordt veroorzaakt door de relatief hogere gemiddelde temperaturen in de eerste zes maanden van dit jaar. Aan de aanbodkant blijft de invoer van aardgas fors groeien. In het tweede kwartaal wordt 21,1% meer aardgas ingevoerd. Deze stijging hangt grotendeels samen met de invoer van aardgas uit Rusland door de Gasunie sinds het laatste kwartaal van 2001. Het lagere verbruik en de hogere invoer betekenen dat er in dit kwartaal minder aardgas aan eigen bodem onttrokken wordt. De productie van aardgas daalt in volume hierdoor met 9,5%. Nominaal neemt de productie van aardgas af met 16,7%. De aardgasprijzen blijven ook in het eerste kwartaal van 2002 dalen. De productieprijs is 7,2% lager dan het jaargemiddelde van 2000. Ten opzichte van dezelfde periode van het voorgaande jaar daalt de productieprijs met 8,0%. Het productievolume van ruwe aardolie en aardgascondensaat stijgt ook in het tweede kwartaal fors. In dit kwartaal neemt de ruwe aardolie- en aardgascondensaatproductie in volume toe met 74,4%. In het eerste halfjaar van 2002 wordt 51,1% meer geproduceerd dan dezelfde periode een jaar eerder. Deze stijging hangt samen met het in gebruik nemen van een nieuwe aardolieveld. Nominaal stijgt de productie met 26,9%.

3.3 Industrie: wederom lagere productiewaarde

De productiewaarde van de Nederlandse industrie is in het tweede kwartaal ruim 3% gedaald ten opzichte van het tweede kwartaal van 2001. Ook het vorig kwartaal was al een productiedaling zichtbaar, toen van bijna 5%. In bijna alle afzonderlijke takken van industrie daalt de productie. In enkele takken bedraagt de daling meer dan 10%. Dit betreft de aardolie- en elektrotechnische industrie. Alleen in de voedingsmiddelenindustrie, de eindchemie en rubberindustrie is nog groei geboekt.

De prijsontwikkeling van de industrie vertoont een dalende trend sinds 2000. Ook in het tweede kwartaal van 2002 liggen zowel de verbruiksprijzen als de afzetprijzen duidelijk lager dan in het tweede kwartaal van 2001, met respectievelijk 1,3% en 1,5%. Omdat de afzetprijzen dus iets sneller dalen dan de verbruiksprijzen, heeft de industrie te maken met een lichte ruilvoetverslechtering. Vooral de chemische basisindustrie en de aardolie-industrie hebben te maken met sterk slinkende afzetprijzen. In eerstgenoemde tak dalen ook de verbruiksprijzen, maar in veel mindere mate. In de chemische basisproductie komt de ruilvoetverslechtering dan ook sterk naar voren. Dit geldt ook voor de basismetalenindustrie.

4. Toegevoegde waarde van de industrie (volumemutaties t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar)

Staat 7

Industrie: bezettingsgraden, productiebelemmeringen, producentenvertrouwen en productiegroei

	2000				2001				2002	
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
	%									
Bezettingsgraad	84,7	84,2	84,7	84,8	84,7	84,8	83,7	83,3	83,0	82,9
Productiebelemmeringen										
Nee	83	77	77	79	80	78	79	80	80	78
Ja	17	23	23	21	20	22	21	20	20	22
<i>Te weten, als gevolg van:</i>										
onvoldoende vraag	4	6	4	4	8	11	13	13	13	14
tekort aan arbeidskrachten	7	9	10	9	5	6	5	2	2	3
te geringe capaciteit	2	4	3	3	1	2	1	2	1	1
overige belemmeringen	4	4	6	5	6	3	2	3	4	4
Producentenvertrouwen	6,2	6,9	7,8	5,8	1,6	-1,5	-2,5	-4,9	-1,4	-2,4
Productiegroei	7,0	6,6	3,7	3,1	1,8	1,9	-0,7	-2,0	-2,9	-2,1

De reële toegevoegde waarde van de industrie is in het tweede kwartaal met 2,1% afgenomen ten opzichte van het tweede kwartaal van 2001. Daarmee is voor het vierde opeenvolgende kwartaal een daling genoteerd. De laatste keer dat dit ook het geval was, was in 1993. De daling in het tweede kwartaal is overigens minder dan die in het eerste kwartaal (-2,9%). Vooral de elektrotechnische industrie verkeert in een diepe crisis. Al twee kwartalen achter elkaar is de daling van de toegevoegde waarde groter dan 10%. Ook de machine-industrie en de transportmiddelenindustrie krijgen forse klappen met respectievelijk -7% en -5%. Alleen de chemische industrie lijkt niet te worden meegesleurd in de malaise. Bij de basisproducten stijgt de toegevoegde waarde zelfs met 10%.

2002-III: Nog geen herstel industriële productie

In de periode juli-augustus van 2002 ligt de gemiddelde dagproductie van de industrie 3,0% lager dan in dezelfde periode een jaar eerder. Dit is vergelijkbaar met de productieafname in de eerste helft van dit jaar. Gecorrigeerd voor seizoeninvloeden lag de productie in de eerste 6 maanden van dit jaar een fractie hoger dan in de tweede helft van 2001. Dit herstel heeft zich echter in de zomermaanden juli en augustus niet voortgezet. Ten opzichte van de eerste zes maanden ligt de gemiddelde dagproductie in juli en augustus 2,2% lager. Volgens de ondernemers is ook de bezettingsgraad van de installaties sinds medio 2001 geleidelijk afgenomen. Eind juni 2002 lag de bezettingsgraad op het laagste niveau sinds maart 1994. De orderportefeuille van de Nederlandse industrie is sinds februari langzaam weer wat opgelopen. Vanaf juni daalt de werkvoorraad echter weer langzaam. De werkvoorraad komt tot uitdrukking in het indexcijfer van de orderpositie. De index van eind augustus ligt op 92,9, bijna 2 punten lager dan een jaar eerder. De ondernemers in de industrie beoordelen zowel de orderontvangsten als de orderpositie dan ook aanhoudend als ongunstig. Uit de Conjunctuurtest van de industrie blijkt verder dat de ondernemers voor de periode september-november een toename van de bedrijvigheid verwachten. Per saldo vindt 6% van de ondernemers de voorraden nog te groot. Dit percentage is sinds het begin van dit jaar nauwelijks gewijzigd.

2002-III: Prijzen industrie lopen weer iets op

De prijzen van Nederlandse industriële producten zijn in de maanden juli en augustus gemiddeld met 0,5% opgelopen ten opzichte van het prijsniveau in het tweede kwartaal van dit jaar. In vergelijking met de overeenkomstige maanden een jaar eerder ligt het prijsniveau nog 0,3% lager. Op zowel de binnenlandse als buitenlandse markt hadden de prijzen van Nederlandse industriële producten in 2001 een dalend verloop. Sinds het begin van dit jaar is aan deze daling een einde gekomen en vertonen de prijzen weer een stijgende tendens. De prijzen van geïmporteerde grondstoffen liggen in de maanden juli en augustus van 2002 circa 2% lager dan in de overeenkomstige maanden van 2001. De prijs van het verbruik uit het binnenland is in deze periode met 2,6% gedaald. Per saldo ligt de totale verbruiksprijs in juli en augustus 2,2% lager dan in dezelfde maanden van vorig jaar. Deze mutatie steekt gunstig af bij die van de afzetprijs. Hierdoor verbetert de ruilvoet van de industrie.

3.4 Voeding: lichte ruilvoetverslechtering

De productiewaarde van de voedings- en genotmiddelen-industrie in het tweede kwartaal van 2002 is bijna 2% hoger dan een jaar eerder. De groei zit voornamelijk in de overige voedingsmiddelen- en de tabaksverwerkende industrie. In de vleesverwerkende industrie, visverwerking, groente- en fruitverwerkende industrie, zuivelindustrie en de koffie- en thee verwerkingsindustrie loopt de productiewaarde terug. In het algemeen zijn de ontwikkelingen

van de kosten iets hoger dan die van de opbrengsten, zodat de nominale toegevoegde waarde 1% hoger uitkomt. Deze ontwikkeling komt tot stand dankzij de verbetering van de bedrijfstakruilvoet.

Gemiddeld genomen zijn de prijzen van het verbruik een halve procent hoger ten opzichte van het jaargemiddelde van 2001. De afzetprijzen van de voedings- en genotmiddelenindustrie zijn gemiddeld met nog geen procent gestegen. Vooral de prijzen van producten uit de groente- en fruitverwerkende industrie en de overige voedingsmiddelenindustrie zijn sterker gestegen dan gemiddeld. Voor vlees, zuivel en koffie en thee is er minder betaald. De daling van de koffie en thee prijzen die in januari 2001 is ingezet heeft zich verder doorgezet.

Het productievolume in het tweede kwartaal 2002 ten opzichte van hetzelfde kwartaal 2001 is met bijna 1% gestegen. Het volume van de slachterijen is met meer dan 4% gestegen. In de tabaksverwerkende industrie is de productiegroei met 6% het hoogst. De visverwerkende industrie, groente- en fruitverwerkende industrie en zuivelindustrie presteren een stuk slechter dan gemiddeld.

3.5 Papierindustrie: kleiner productievolume

In het tweede kwartaal van 2002 is, ten opzichte van het overeenkomstig kwartaal vorig jaar, de productiewaarde in de totale papierindustrie met ruim 2% gedaald. De prijzen zijn in de overeenkomstige periode met ongeveer 0,5% gedaald. De nominale daling is dus voor het grootste deel veroorzaakt door het bijna 2% kleinere productievolume. Deze ontwikkeling is het gevolg van teruglopende vraag naar papier, papierwaren en de producten van de drukkerijen en uitgeverijen. De nominale toegevoegde waarde daalt met 2%. Omdat de loonsom 2% hoger is daalt per saldo het exploitatieoverschot met 14%.

De totale papierindustrie is te verdelen in verschillende branches. Dit zijn de papierindustrie, papierwarenindustrie en de drukkerijen en uitgeverijen. De productiewaarde in de papierindustrie is vrijwel niet veranderd. De prijzen van de productie zijn met bijna 7% gedaald. De onveranderde productiewaarde is dan ook het gevolg van een volumestijging van de productie van ruim 7%. Omdat de prijsdaling van het verbruik minder sterk is dan de prijsdaling van de productie ontstaat er een ruilvoetverslechtering. Hierdoor daalt de nominale toegevoegde waarde in het tweede kwartaal met bijna 11%.

In de papierwarenindustrie is de productiewaarde in het tweede kwartaal ruim 2% lager. Dit wordt enerzijds veroorzaakt door een prijsdaling van de productie van bijna 1% en anderzijds door een 1,5% kleiner productievolume. Doordat de prijzen van het verbruik harder teruglopen dan die van de productie stijgt de nominale toegevoegde waarde met bijna 1%.

De drukkerijen en uitgeverijen vormen de grootste groep in de papierindustrie. In het tweede kwartaal van 2002 is, ten opzichte van het overeenkomstig kwartaal van het voorgaand jaar, de productiewaarde bijna 3% lager. De prijzen stijgen in deze periode met bijna 1%. De daling van het productievolume komt uit op ruim 3%. De nominale toegevoegde waarde daalt met 2% in deze branche.

3.6 Aardolie-industrie: inkomen gedaald

Binnen de totale industrie hoort de aardolie-industrie in het tweede kwartaal van 2002 bij de grootste dalers van de nominale toegevoegde waarde: -14%. Deze daling wordt voornamelijk veroorzaakt door lagere afzet- en verbruiksprijzen. De daling van de ver-

bruiksprijs blijft licht achter bij de daling van de afzetprijs. Dit betekent een verslechtering van de ruilvoet, maar vergeleken met het eerste kwartaal valt deze mee. In 2001 was er nog een gunstig verloop van de ruilvoet.

3.7 Chemische basisproducten: productiewaarde lager

De productiewaarde van de chemische basisproductenindustrie in het tweede kwartaal van 2002 is ruim 1% lager dan in hetzelfde kwartaal van 2001. Dit is een duidelijk herstel ten opzichte van het eerste kwartaal. De nominale groei is toen met 15% afgenomen. Ook in het tweede halfjaar van 2001 ten opzichte van het tweede halfjaar van 2000 was er sprake van een sterke daling. Het verloop van de productiewaarde in 2001 is vooral veroorzaakt door de petrochemie, de grootste branche binnen de chemische basisproductenindustrie. In het tweede kwartaal van 2002 hebben alle branches een minder negatieve nominale groei of zelfs een positieve groei van de productiewaarde vergeleken met de groei in het eerste kwartaal. De productiewaarde van de petrochemie is in het tweede kwartaal met ruim 1% toegenomen, in het eerste kwartaal daalde deze nog met ruim 14%. Bij de overige basischemie zijn deze percentages respectievelijk -6 en -17.

Het productievolume is in het tweede kwartaal van 2002 met bijna 9% gegroeid. Dit resultaat is beduidend beter dan in het eerste kwartaal van 2002. De reële groei is toen met bijna 1% afgenomen. De productieprijzen zijn in het tweede kwartaal met ruim 9% gedaald, in het eerste kwartaal daalde deze nog met ruim 14%. Omdat in het tweede kwartaal de verbruikswaarde met ruim 2% is toegenomen en de productiewaarde met 1% is gedaald, loopt de toegevoegde waarde met bijna 14% terug. In het eerste kwartaal was deze nog met 30% gedaald.

Nominale ontwikkelingen minder negatief

De nominale toegevoegde waarde laat bij alle branches van de chemische basisproductenindustrie minder negatieve ontwikkelingen zien dan in het eerste kwartaal. Vooral de ontwikkelingen van de afzetprijzen en de verbruiksprijzen hebben een groot aandeel in de negatieve nominale ontwikkelingen. Het volume van de toegevoegde waarde is zelfs gestegen.

Ruilvoet nog steeds slecht

De afzetprijzen van de chemische basisproductenindustrie dalen in het tweede kwartaal van 2002 met ruim 9%, tegen een daling van de verbruiksprijzen van bijna 6%. In het eerste kwartaal was de afzetprijs nog met ruim 14% en de verbruiksprijs met 10% gedaald. Bij de petrochemie is de ruilvoet in het tweede kwartaal van 2002 minder slecht dan in het eerste kwartaal. In het tweede

kwartaal daalt de afzetprijs 3% meer dan de verbruiksprijs, in het eerste kwartaal was dit nog 6%. Een gedeelte van het verbruik betreft goederen en diensten die niet kenmerkend zijn voor het productieproces in de chemische industrie. De prijs van deze verbruiksposten daalt minder dan de afzetprijzen of stijgt zelfs. Bij de overige basischemie vindt juist een verdere verslechtering van de ruilvoet plaats. De iets minder dalende afzetprijzen bij de petrochemie van -10% zorgen er voor dat de verbruiksprijzen in de overige basischemie ook minder hard dalen dan de afzetprijzen in deze branche.

Volume toegevoegde waarde toegenomen

Het volume van de toegevoegde waarde is in het tweede kwartaal van 2002 ten opzichte van het tweede kwartaal van 2001 met ruim 10% toegenomen. Per branche zijn de ontwikkelingen verschillend. De reële toegevoegde waarde van de petrochemie stijgt met ruim 14%. Die van de anorganische basischemie met ruim 18% en van de mest- en stikstofindustrie met bijna 9%. De reële toegevoegde waarde van de overige basischemie blijft hierbij achter met een groei van bijna 2%, ook in het eerste kwartaal was dit het geval.

Waarde in- en uitvoer licht gedaald

De buitenlandse afzet van chemische basisproducten is in het tweede kwartaal van 2002 ruim 3% lager dan in het overeenkomstige kwartaal een jaar eerder. In het eerste kwartaal van 2002 was deze nog 14% lager. Uitgedrukt in volume is de buitenlandse afzet in het tweede kwartaal met bijna 7% toegenomen, in het eerste kwartaal was deze nog gelijk gebleven. De lage ontwikkeling van de waarde van de uitvoer komt vooral doordat de prijzen van de uitvoer in het eerste halfjaar van 2002 sterk zijn gedaald, een daling die in de loop van 2001 is begonnen.

De invoer laat een zelfde beeld zien en daalt in het tweede respectievelijk het eerste kwartaal van 2002 met 3% en 15%. Het volume van de invoer is in het tweede kwartaal licht gestegen, in het eerste kwartaal daalde deze nog met 8%. Ook hier wordt de lagere nominale ontwikkeling vooral door prijsdalingen veroorzaakt.

3.8 Eindchemie: nominale groei valt terug

De productiewaarde van de chemische eindproductenindustrie in het tweede kwartaal van 2002 is bijna 3% hoger dan in het tweede kwartaal van 2001. In het eerste kwartaal lag deze groei met 4% nog één procentpunt hoger. De afzetprijzen binnen deze industrie zijn in vergelijking met het tweede kwartaal van 2001 met enkele tienden van een procent gedaald. In het eerste kwartaal waren deze juist iets gestegen. Ook de verbruiksprijzen laten een ander

Staat 8
Toegevoegde waarde van de chemische basisproductenindustrie

	Aandeel in 2001	Volume			Waarde				
		2001	2002		2001	2002			
			I	II		I-II	I	II	I-II
	%	% mutatie t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar							
Anorganische basischemie	5	-7	2	18	10	30	-12	-9	-11
Overige basischemie	34	5	-10	2	-4	-1	-22	-21	-22
Petrochemie	57	7	4	14	9	-12	-35	-10	-22
Mest- en stikstofindustrie	4	-26	-6	9	1	-9	-29	-20	-25
Chemische basisproductenindustrie	100	5	-1	10	4	-7	-30	-14	-22

beeld zien. In het tweede kwartaal zijn deze iets opgelopen terwijl deze in het eerste kwartaal gelijk bleven. Vooral de prijzen van de grondstoffen vanuit de basischemie veroorzaken deze licht uiteenlopende ontwikkelingen. Voor de nominale toegevoegde waarde betekenen de verschillende ontwikkelingen dat deze in het tweede kwartaal met bijna 1% is gedaald, terwijl deze in het eerste kwartaal met 5% nog sterker was gegroeid.

Productievolume groter

Het productievolume van de chemische eindproductenindustrie is in het tweede kwartaal van 2002 bijna 4% groter dan in het overeenkomstige kwartaal een jaar eerder. In het eerste kwartaal was de groei met ruim 3% vrijwel even hoog. Het verbruik in zowel het tweede kwartaal als het eerste kwartaal groeit in volume even hard als de productie en daarmee ook de toegevoegde waarde. De productiegroei wordt in het tweede kwartaal vooral gedragen door de productgroepen verf (+8%), de farmaceutische producten (+2%) en de overige chemische producten (+9%). Bij de productgroepen verf en farmaceutische producten werd ook in het eerste kwartaal een volumegroei gemeten. Voor zeep is in het tweede en eerste kwartaal een negatieve groei gemeten.

De consumptie van chemische eindproducten is in het tweede kwartaal van 2002 in volume gestegen met 6%. In het eerste kwartaal was dit met bijna 5% iets lager. De volumegroei van de uitvoer bedraagt zowel in het tweede als eerste kwartaal van 2002 ruim 5%, terwijl de invoer in het tweede kwartaal in volume met bijna 6% en in het eerste kwartaal ruim 4% is toegenomen.

3.9 Rubber en kunststof: productiewaarde hoger

In het tweede kwartaal van 2002 is de productiewaarde van de rubber- en kunststofindustrie ten opzichte van hetzelfde kwartaal een jaar eerder ruim 1% hoger. De verbruikswaarde stijgt iets meer dan 2%, zodat de nominale toegevoegde waarde bijna 1% lager is dan in aan het tweede kwartaal van 2001. Deze ontwikkeling is vrijwel gelijk aan die van het eerste kwartaal. In het eerste kwartaal daalt de productiewaarde bijna 4% en de verbruikswaarde met 5%. Door het verloop van de prijzen in het tweede kwartaal stijgt de verbruikswaarde harder dan de productiewaarde.

De afzetprijzen van de rubber- en kunststofindustrie zijn in zowel het tweede als het eerste kwartaal rond de 1% lager. Hiertegenover staan in het tweede kwartaal vrijwel gelijk gebleven verbruiksprijzen en in het eerste kwartaal een daling van de verbruiksprijzen van ruim 2%. In het tweede kwartaal is de ruilvoet dan ook verslechterd, terwijl deze in het eerste kwartaal licht verbeterde. Deze ontwikkeling is sterk beïnvloed door de polymeren, een belangrijke grondstof voor de rubber- en kunststofindustrie. De invoerprijs hiervan is in het tweede kwartaal licht gestegen terwijl deze in het eerste kwartaal met bijna 8% is gedaald.

De reële toegevoegde waarde evenals het productievolume en het verbruik binnen de rubber- en kunststofindustrie neemt in het tweede kwartaal van 2002 met ruim 2% toe. In het eerste kwartaal namen deze met ruim 2% af. Het uitvoer- en invoervolume zijn in het eerste halfjaar van 2002 met bijna 5% toegenomen.

2002-III: Groei productie in chemie

De chemische industrie heeft in de maanden juli en augustus van 2002 als een van de weinige branches in de industrie meer geproduceerd dan in de overeenkomstige periode van 2001. Het volume van de gemiddelde dagproductie ligt hier 3% hoger. Deze groei ligt iets onder die in 2001. Volgens de ondernemers is de orderontvangst in de chemische industrie in juli en augustus van

dit jaar iets teruggelopen ten opzichte van de orderontvangst in juni van 2002. Dit geldt voor zowel de buitenlandse orders als, zij het in mindere mate, voor de binnenlandse orders. Het oordeel van de ondernemers over de totale orderontvangst en orderpositie is in de periode juli–augustus dan ook weer verslechterd. Over de voorraden eindproduct is het oordeel daarentegen iets gunstiger. Per saldo vindt eind augustus 3% van de ondernemers de voorraden nog te groot. De werkvoorraad, die sinds begin 2002 een stijgende tendens vertoont, is in juli en augustus licht teruggelopen. De bedrijvigheid in de chemische industrie is volgens de ondernemers in juli flink toegenomen. In augustus is deze, in vergelijking met de voorgaande maand, echter weer gedaald. Voor de periode september–november verwachten de producenten van chemische producten toch weer een aanzienlijke toename van de bedrijvigheid.

2002-III: Lichte stijging prijzen chemische producten

In de maanden juli en augustus zijn de afzetprijzen van chemische producten gemiddeld met 0,3% gestegen ten opzichte van de prijzen in het tweede kwartaal van dit jaar. In vergelijking met de overeenkomstige maanden een jaar eerder liggen de afzetprijzen gemiddeld 3,3% lager. De prijzen voor de benodigde grondstoffen liggen in de maanden juli en augustus van dit jaar 0,5% hoger dan in het tweede kwartaal 2002. De toename van de verbruiksprijzen wordt vooral veroorzaakt door grondstoffen en halffabrikaten uit het binnenland (+2,1%). Geïmporteerde grondstoffen en halffabrikaten dalen met 1,2% in prijs. Ten opzichte van de overeenkomstige maanden een jaar eerder ligt het prijsniveau van grond- en hulpstoffen in de periode juli–augustus 1,8% lager.

3.10 Metaalindustrie: productiewaarde gedaald

De productiewaarde van de metaalindustrie vertoont in het tweede kwartaal van 2002 ten opzichte van het tweede kwartaal van 2001 een daling van ruim 5%. In het eerste kwartaal van 2002 viel de productiewaarde ook al terug, met bijna 8%. Het productievolume daalt in het tweede respectievelijk eerste kwartaal met 4% en 6%. De afzetprijzen dalen in het tweede kwartaal met 1%, in het eerste kwartaal waren deze nog met 2% gedaald.

Binnen de metaalindustrie lopen de ontwikkelingen duidelijk uiteen. Zo is de toegevoegde waarde van de basismetaleindustrie (nominaal) in zowel het tweede als eerste kwartaal sterk teruggevallen. De metaalproductenindustrie laat in het tweede en eerste kwartaal van 2002 met een daling van 2% een mindere terugval van de toegevoegde waarde zien.

Ruilvoet licht verslechterd

De verbruiksprijzen binnen de metaalindustrie liggen in het tweede van 2002 vrijwel op het niveau van het tweede kwartaal van 2001. Voor de afzetprijzen is een daling van 1% waargenomen met als resultaat een lichte verslechtering van de ruilvoet. Die verslechtering was ook al in het eerste kwartaal zichtbaar. De branches laten verschillende ontwikkelingen zien, die grotendeels verklaard kunnen worden uit het verloop van de afzet- en verbruiksprijzen. De afzetprijzen van de ferro-industrie zijn in het tweede kwartaal met ruim 5% gedaald, terwijl de verbruiksprijzen gelijk blijven. In het eerste kwartaal waren deze ontwikkelingen respectievelijk –10% en –1%. Binnen de non-ferro-industrie lopen de afzetprijzen in het tweede kwartaal ten opzichte van hetzelfde kwartaal een jaar eerder, met bijna 5% harder terug dan de verbruiksprijzen (–1%). Het verbruik binnen de metaalproductenindustrie wordt in het tweede kwartaal in tegenstelling tot het eerste iets duurder. In tegenstelling tot de ferro- en non-ferro-industrie heeft de metaalproductenindustrie hogere afzetprijzen, waardoor hier wel sprake is van een ruilvoetverbetering.

Staat 9
Toegevoegde waarde van de basismetaal- en metaalproductenindustrie

	Aandeel in 2001	Volume			Waarde				
		2001	2002		2001	2002			
			I	II		I-II	I	II	I-II
%	% mutatie t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar								
Basismetaalindustrie (ferro)	15	1	1	-3	-1	-31	-28	-21	-25
Basismetaalindustrie (non-ferro)	10	-7	-10	-7	-9	-14	-31	-22	-27
Metaalproductenindustrie	76	0	-6	-4	-5	4	-2	-2	-2
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	100	0	-6	-4	-5	-6	-10	-7	-8

3.11 Machine-industrie: daling nominale groei

De productiewaarde van de machine-industrie is in het tweede kwartaal van 2002 bijna 5% lager dan in hetzelfde kwartaal een jaar eerder. Het verbruik is ruim 5% lager en daarmee daalt het gevormde inkomen (de totale toegevoegde waarde) met ruim 3% iets minder hard. In het eerste kwartaal groeide het gevormde inkomen met ruim 1%.

De machine-industrie profiteert in het tweede kwartaal van 2002 evenals in het eerste van een lichte ruilvoetverbetering. In het tweede en eerste kwartaal van 2002 zijn de afzetprijzen met bijna 2% gestegen ten opzichte van het overeenkomstige kwartaal een jaar eerder. De prijsstijging van het verbruik is krap 1%, zodat de ruilvoet is verbeterd.

Het productievolume van de machine-industrie is in het tweede kwartaal van 2002 ruim 6% kleiner. Hiermee is de daling van het productievolume in het eerste kwartaal voortgezet.

Het volume van de investeringen in producten van de machine-industrie (machines en onderdelen van machines) is in het tweede kwartaal van 2002 bijna 4% groter. In het eerste kwartaal was dit nog +7%. Deze groei is zowel in het tweede als eerste kwartaal vooral een gevolg van het in gebruik nemen van grote, incidentele investeringsprojecten in het eerste kwartaal. Exclusief deze projecten is het volume van de investeringen in het tweede kwartaal 12% en in het eerste 9% gedaald.

De in- en uitvoer zijn in de eerste twee kwartalen van 2002 in volume afgenomen. In het tweede kwartaal zowel de in- als de uit-

voer met 5%. Het eerste kwartaal de invoer met bijna 10% en de uitvoer met ruim 6%.

3.12 Elektrotechniek: productiewaarde sterk gedaald

De productiewaarde van de elektrotechnische industrie is in het tweede kwartaal van 2002 met bijna 11% sterk gedaald. Ook in het eerste kwartaal van 2002 (-12%) is de productiewaarde flink afgenomen. Deze ontwikkeling komt vooral voor rekening van kleinere volumes die in respectievelijk het tweede en eerste kwartaal van 2002 met bijna 12% en ruim 13% is gedaald ten opzichte van het overeenkomstige kwartaal een jaar eerder.

De nominale toegevoegde waarde is bijna 12% lager. Het volume van de toegevoegde waarde daalt met bijna 14% iets meer. In het eerste kwartaal waren deze percentages ruim 15 en bijna 17. De verbruiksprijs is in beide kwartalen fractioneel minder gestegen dan de afzetprijzen.

Elektronica: lage volumegroei consumptie

De gezinsconsumptie van computers, audio-, video- en telecommunicatieapparaten en dergelijke groeit in het tweede kwartaal van 2002 in volume met bijna 3%. Dit is iets hoger dan de groei van 1% in het eerste kwartaal.

Zowel de uitvoer als de invoer van elektronica is in volume sterk gedaald. Voor de uitvoer is in het tweede kwartaal een volume-

Staat 10
Toegevoegde waarde van de elektrotechnische industrie

	Aandeel in 2001	Volume			Waarde				
		2001	2002		2001	2002			
			I	II		I-II	I	II	I-II
%	% mutatie t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar								
Kantoor- en computerindustrie	8	-1	-10	-9	-10	3	-4	-4	-5
Overige elektrische apparatenindustrie	16	0	-18	-17	-17	-3	-15	-13	-14
Audio- en video-apparatenindustrie	51	-9	-25	-19	-22	-7	-24	-17	-21
Medische en optische apparatenindustrie	25	10	0	-2	-1	11	1	-2	-1
Elektrotechnische industrie	100	-3	-17	-13	-15	-2	-15	-12	-14

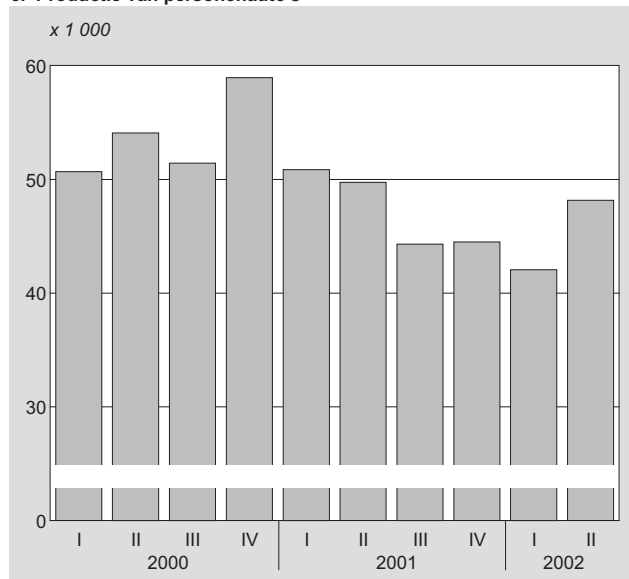
daling van 10% en in het eerste kwartaal van 17% gemeten. Voor de invoer komt de volumedaling uit op bijna 7% in het tweede kwartaal en ruim 13% in het eerste.

3.13 Transportmiddelenindustrie: productie daalt

De productiewaarde in de transportmiddelenindustrie is in het tweede kwartaal van 2002, ten opzichte van het overeenkomstig kwartaal van vorig jaar, met bijna 3% gedaald. De prijzen in de transportmiddelenindustrie zijn met ruim 1% gestegen. De waardedaling in deze industrie wordt dan ook veroorzaakt door een volumedaling van de productie van ruim 4%. Omdat de prijzen van het verbruik (kosten) meer teruglopen dan die van de productie verbetert de ruilvoet. De nominale toegevoegde waarde stijgt met 1%.

De transportmiddelenindustrie bestaat voor het grootste deel uit de auto-industrie. De ontwikkelingen van de auto-industrie zijn daarom in grote mate bepalend voor de ontwikkelingen van de transportmiddelenindustrie. In grafiek 5 zijn de aantallen van de in Nederland geproduceerde personenauto's weergegeven. In het tweede kwartaal zijn er 48,1 duizend personenauto's geproduceerd. Dit is 3,2% minder dan in dezelfde periode van vorig jaar (49,7 duizend), maar wel meer dan het aantal van 42,1 duizend dat in het eerste kwartaal van 2002 is geproduceerd. In het eerste kwartaal van vorig jaar zijn er 50,8 duizend auto's geproduceerd. De afname ten opzichte van het overeenkomstig kwartaal van het voorafgaand jaar was in het eerste kwartaal van 2002 dan ook fors groter (-17,3%).

5. Productie van personenauto's

De productiewaarde in de auto-industrie is in het tweede kwartaal met ruim 1% gedaald. Voor de scheepsbouw en de overige transportmiddelenindustrie ligt de ontwikkeling van deze waarde op -3,5% respectievelijk -7%.

De afzetprijzen in de auto-industrie zijn in het tweede kwartaal met bijna 1% gestegen. Doordat de prijzen van het verbruik niet zijn gestegen, treedt er een verbetering op van de ruilvoet. Dit heeft een opwaarts effect op de nominale toegevoegde waarde, die in hetzelfde kwartaal met 2,6% is gestegen. De toegevoegde waarde in de scheepsbouw is met 6% toegenomen en in de overige transportmiddelenindustrie is deze met bijna 8% afgenomen.

2002-III: Lager productievolume, afname orderportefeuille

In de metaalindustrie is de gemiddelde dagproductie in de maanden juli en augustus van 2002 met 6,5% afgenomen. Deze daling is iets minder groot dan in de eerste twee kwartalen van dit jaar. De orderontvangst laat volgens de ondernemers in augustus 2002 een lichte daling zien. Vooral uit het buitenland werden minder orders ontvangen. De tegenvallende orderontvangst en de afgenomen bedrijvigheid zorgen ervoor dat de orderpositie is teruggelopen. Deze orderpositie wordt door de ondernemers in de metaalindustrie in toenemende mate als ongunstig bestempeld. Over de voorraden gereed product zijn de ondernemers eveneens ontevreden. Ultimo augustus vindt per saldo 7% van de ondernemers de voorraden te groot. Voor de periode september-november 2002 zijn de ondernemers iets optimistischer en voorzien ze een toename van de bedrijvigheid.

2002-III: Lichte stijging afzetprijzen metaalproducten

In de maanden juli en augustus van 2002 zijn de afzetprijzen van metaalproducten 0,9% hoger dan in dezelfde maanden van 2001. Ten opzichte van het tweede kwartaal van 2002 liggen de prijzen 0,3% hoger. De prijzen van grondstoffen en halffabrikaten liggen in juli-augustus gemiddeld 0,4% lager dan in de vergelijkbare periode een jaar eerder. Dit is vooral het gevolg van lagere importprijzen. In de periode juli-augustus 2002 zijn de prijzen van grondstoffen en halffabrikaten ten opzichte van het tweede kwartaal van 2002 nauwelijks gewijzigd. Tegenover een prijsdaling van geïmporteerde grondstoffen en halffabrikaten staat een stijging van de prijs van het verbruik uit het binnenland.

3.14 Bouwnijverheid: daling van de productie

In het tweede kwartaal van 2002 is de productiewaarde in de bouwnijverheid gestegen met ruim 2% ten opzichte van hetzelfde kwartaal in het voorafgaand jaar. Deze stijging wordt veroorzaakt door een forse prijsstijging van ruim 4%, want het productievolume is juist met bijna 2% gedaald. In het eerste kwartaal was er nog sprake van een volumestijging van de productie van bijna 2%.

De bouwnijverheid bestaat voor een groot deel uit de burgerlijke- en utiliteitsbouw en uit de grond-, weg- en waterbouw. De productiewaarde in de burgerlijke- en utiliteitsbouw is in het tweede kwartaal gestegen met ruim 3% en in de grond-, weg- en waterbouw is deze onveranderd gebleven. De waardestijging in de burgerlijke- en utiliteitsbouw wordt geheel veroorzaakt door een prijsstijging van bijna 5%. Het productievolume in deze tak van de bouw daalt met bijna 2%. De prijzen en het productievolume in de grond-, weg- en waterbouw zijn beide gestegen met bijna 3%.

Het gevormde inkomen in de bouw neemt met 5,6% toe. Dit is grotendeels het gevolg van een minder sterke prijsstijging van het verbruik (3%) ten opzichte van die van de productie (4%). Dit resulteert in een ruilvoetverbetering. De loonsom stijgt met bijna 6% en het exploitatieoverschot met ruim 5%.

Het aantal vacatures in de bouwnijverheid is in het tweede kwartaal van 2002 ten opzichte van dezelfde periode van het voorafgaand jaar gedaald van 20000 naar 14000. Ten opzichte van het eerste kwartaal van 2002 zijn de vacatures in de bouwnijverheid met ongeveer 1600 in aantal gedaald.

3.15 Handel en reparatie: groei groothandel valt terug

In het tweede kwartaal van 2002 is de productiewaarde van de bedrijfstak handel en reparatie 1,7% hoger dan een jaar eerder.

Dit is vooral veroorzaakt door de groei van de marges in de detailhandel (+8%) en de omzet van de reparatiebedrijven (+3%). De marges van de groothandel, die zwaar wegen in de totale productiewaarde van de handel en reparatie, lopen met 2% terug. In het tweede kwartaal profiteert de detailhandel van de gematigde kostenontwikkeling, waardoor de nominale toegevoegde waarde (en ook het ondernemersinkomen) harder groeit dan de productiewaarde. Dat is opvallend omdat het omzetvolume van de detailhandel nauwelijks is veranderd ten opzichte van hetzelfde kwartaal een jaar eerder. De groei van de reële toegevoegde waarde van de totale bedrijfstak komt in het tweede kwartaal uit op -0,9%, waarbij de detailhandelsmarges nog een marginale groei laten zien en de reparatiebedrijven en groothandelsmarges in volume krimpen. Voor de groothandelsmarges kan dit laatste grotendeels worden verklaard door de teruggelopen volumes van de buitenlandse handel.

Terugval zakenautoverkoop

Veruit het belangrijkste onderdeel van de reparatiebedrijven betreft de autobranche, die zowel de handel in als de reparatie van auto's en motorfietsen en onderdelen en accessoires daarvan omvat (samen met de benzineservicestations). In het tweede kwartaal van 2002 zijn er volgens cijfers van de RAI 132 duizend nieuwe personenauto's verkocht, waarvan 68,6 duizend privé en 63,4 duizend zakelijk. Dit is een afname van 7,9% ten opzichte van het tweede kwartaal van 2001. Voor particulier gebruik zijn er 1,7% (circa 1100 stuks) meer personenauto's verkocht. De zakelijke verkopen zijn echter met 16,4% ofwel circa 12,5 duizend stuks afgenomen. Deze uiteenlopende ontwikkeling is mede het gevolg van de BTW verhoging per 1-1-2001. Vooral de particuliere verkopen zijn in 2001 sterk teruggevallen (-20%) terwijl de zakelijke verkopen nog redelijk op peil bleven (-1%).

De omzet in het tweede kwartaal van 2002 is met 4,1% afgenomen tot 2,86 miljard euro. De gemiddelde prijs (unit value) per auto bedraagt in het tweede kwartaal 21,6 duizend euro en is hiermee 4,1% hoger dan in het tweede kwartaal 2001. De gemiddelde prijs stijgt in het privé segment met 4,8% tot 18,7 duizend euro. In het zakelijk segment stijgt de gemiddelde prijs tot 24,9 duizend euro 6% meer dan in het tweede kwartaal in 2001.

Omzetvolume detailhandel nauwelijks veranderd

De omzetgroei van de detailhandel in het tweede kwartaal van 2002 (+4%) ten opzichte van hetzelfde kwartaal een jaar eerder blijft flink achter bij de ontwikkeling van de marges (+8%). Het prijsniveau ligt ruim 3% hoger en dat betekent dat er in volume nauwelijks groei heeft plaats gevonden. Binnen de branche laten de volume-ontwikkelingen van de foodsector (+3%) en de non-foodsector (-1%) verschillende ontwikkelingen zien. Evenals in het eerste kwartaal is de geldomzet bij de foodsector meer gestegen. In tegenstelling tot het eerste kwartaal (prijs effect) is dit in het tweede kwartaal veroorzaakt door de uiteenlopende volume-ontwikkelingen. Voor de foodsector en de non-foodsector is in het tweede kwartaal een prijsstijging van ruim 3% gemeten.

3.16 Horeca: kleiner omzetvolume

De omzet van de horeca is in het tweede kwartaal van 2002 met 3,4% toegenomen ten opzichte van het tweede kwartaal van 2001, vooral als gevolg van de prijsverhogingen. Gemiddeld ligt het prijsniveau in het tweede kwartaal van 2002 circa 6,5% hoger dan een jaar eerder. In de horeca is er al vanaf begin 2001 sprake van oplopende prijzen. In het jaar 2001 waren de prijzen in de horeca gemiddeld al met een kleine 6% gestegen. Uit het voorgaande volgt dat het volume van de omzet in het tweede kwartaal met 3% is afgenomen. Door een positieve ruilvoetontwikkeling

groeit het gevormde inkomen echter met 8%. De reële toegevoegde waarde is in het tweede kwartaal 2,9% lager, mede als gevolg van de genoemde prijsontwikkeling. Ook het arbeidsvolume is over deze periode afgenomen en wel met 0,3%.

De omzet van de traditionele horeca, de totale horeca exclusief kantines, catering en kampeerterrains, vakantiehuizen en bungalowparken, is in het tweede kwartaal van 2002 met 3,8% gegroeid ten opzichte van dezelfde periode van vorig jaar. De omzet van de hotelbranche (inclusief pensions en conferentieoordens) is met +5,9% bovengemiddeld toegenomen. Over het jaar 2001 is nog een omzetstijging van circa 2% geboekt.

De omzet van cafetaria's snackbars e.d. is in het tweede kwartaal van 2002 met 5,4% toegenomen. De prijzen zijn in deze periode met 6,7% gestegen. Per saldo is het omzetvolume in deze branche met 1,2% gedaald. De cafés zien hun omzet in het tweede kwartaal in zowel waarde (-0,1%) als volume (-7,7%) teruglopen ten opzichte van het tweede kwartaal van 2001. De prijsmutatie bedraagt hier 8,2%. Dit is de grootste prijsstijging die binnen de horeca gemeten is.

In de restaurants is in het tweede kwartaal 4,4% meer uitgegeven aan maaltijden en dranken. Bij een prijsmutatie van 5,5% neemt het volume van de omzet met 1% af. In 2001 was de volumegroei in deze branche vrijwel nihil.

3.17 Financiële instellingen: kleine krimp

De productiewaarde van de financiële instellingen, inclusief de rentemarge van het bankwezen, is in het tweede kwartaal van 2002 met 4% gestegen ten opzichte van dezelfde periode in 2001. De nominale groei van de toegevoegde waarde bedraagt 5%. In reële termen daalt de groei zelfs licht, met 0,5%, waardoor groei van de financiële instellingen beneden de BBP-groei (van 0%) ligt. In de productie van de financiële instellingen heeft de rentemarge van het bankwezen een aandeel van ongeveer 33%. Het volume van de rentemarge ligt bijna 1% lager dan in het tweede kwartaal van 2001. Alle onderdelen van de rentemarge nemen af; het gaat hier om kredietverlening, spaartegoeden en betalingsverkeer.

Spaartegoeden nemen fors toe

Door de malaise op de nationale en internationale effectenbeurzen zijn huishoudens veel minder gaan beleggen in effecten. De besparingen worden nu vooral op een veilige spaarrekening gezet. De spaartegoeden groeien daarom flink, van 146,3 miljard eind juni 2001 tot 162,7 miljard eind juni 2002. De spaaromzetten ofwel het totaal van stortingen en opnamen zijn in het tweede kwartaal van 2002 met maar liefst 25% gedaald. In het eerste kwartaal van dit jaar bedroeg de daling 17%.

Afname groei aantal nieuw ingeschreven hypotheek

In het tweede kwartaal van 2002 zijn 127 duizend nieuwe woning-hypotheek ingeschreven. Dat is 5% meer dan in dezelfde periode van 2001, maar duidelijk minder dan de groei van 15% in het eerste kwartaal. De toename is uitsluitend het gevolg van de groei van het aantal oversluitingen (12%). Het aantal hypotheek dat samenhangt met een woningtransactie is gelijk gebleven. De hypotheekrente is iets gestegen; in het tweede kwartaal is de gemiddelde rente op nieuw ingeschreven hypotheek opgelopen tot 5,5%, een stijging van 0,2% ten opzichte van het eerste kwartaal. In het tweede kwartaal van 2002 bedraagt het gemiddelde nieuwe hypotheek 158 duizend euro; ruim 6% hoger dan in het tweede kwartaal van 2001. Deze stijging hangt mede samen met de stijging van de gemiddelde verkoopprijs van een woning. Deze bedraagt 199 duizend euro tegenover 187 duizend euro in het

tweede kwartaal van 2001. De totale hypothecaire schuld bij financiële instellingen is aan het einde van het tweede kwartaal van 2002 opgelopen tot 331 miljard euro. De gemiddelde hypotheekschuld per woning die met een hypotheek is belast bedraagt 106 duizend euro. Bijna 90% van de eigen woningen is met een hypotheek belast.

3.18 Omzet onder druk in de uitzendbranche

In het tweede kwartaal van 2002 is de productiewaarde van de uitzendbureaus en dergelijke 0,3% lager dan een jaar eerder. De waarde van het gevormde inkomen daalt met 0,2%. Omdat de prijzen 2,5% hoger zijn is het volume met 3% afgenomen. Voor de uitzendbureaus, met een aandeel van circa 70% in de productiewaarde van de totale branche, is in deze raming een voorlopig cijfer over de omzetonwikkeling in het tweede kwartaal opgenomen.

Krimp arbeidsvolume

In 2001 hadden de uitzendbureaus en dergelijke een aandeel van 6,2% in het totale arbeidsvolume van werknemers in Nederland. Het aandeel in de totale loonsom bedraagt 3,7%. In het tweede kwartaal van 2002 daalt het arbeidsvolume in deze branche met 3,6% terwijl het arbeidsvolume van de totale Nederlandse economie nog met 0,8% groeit. Ook de loonsom van de branche blijft in het tweede kwartaal van 2002 met een ontwikkeling van 3,3% achter op de mutatie van de totale loonsom met 5,8%. De krimp van het arbeidsvolume in de branche is vooral het gevolg van de afnemende bedrijvigheid bij de uitzend- bureaus.

3.19 Geen reële groei bij zakelijke dienstverleners

De productiewaarde van de zakelijke dienstverlening is in het tweede kwartaal van 2002 met 3,1% toegenomen. Daarmee wordt de trend van afnemende groei, die al medio 2000 werd ingezet gecontinueerd. In 2001 bijvoorbeeld groeide de productiewaarde nog met 8,1%. De branche omvat met name de verhuur van roerende goederen, computerservicebureaus, speur- en ontwikkelingswerk, juridische en economische dienstverlening, architecten- en ingenieursbureaus en reclamebureaus. Het gevormde inkomen groeit in het tweede kwartaal met 3,9%. Na correctie voor prijsveranderingen blijft het volume van de toegevoegde waarde nagenoeg gelijk aan het niveau van het tweede kwartaal van 2001 (-0,1%).

De computerservice- en informatietechnologiebureaus hebben een aandeel van bijna 18% in de productiewaarde van de totale branche. Hun omzet groeit in het tweede kwartaal met circa 1,5%. Het volume van de toegevoegde waarde is in het tweede kwartaal

van 2002 ongeveer 0,8% kleiner dan in het tweede kwartaal van 2001. Het groeitempo van deze bedrijven neemt al geruime tijd af. In 1999 steeg de omzet nog met ruim 18%, terwijl de groei van de omzet al was teruggelopen naar 12% in 2000 en 8% in 2001.

De groei van het arbeidsvolume in de totale branche loopt steeds meer terug. De overige zakelijke dienstverlening heeft een aandeel van 9,5% in het totale arbeidsvolume van werknemers en ruim 11,5% in de totale loonsom. In het tweede kwartaal van 2002 groeit de werkgelegenheid (uitgedrukt in arbeidsjaren) met 1,5% (0,8% voor de totale Nederlandse economie). De loonsom stijgt hier met 6,8%, terwijl voor de totale Nederlandse economie een toename van 5,8% is gemeten.

3.20 Groei overheid blijft op hoog niveau

Ook in het tweede kwartaal van 2002 blijft de volumestijging van de toegevoegde waarde bij de overheid met 2,8% hoog. Deze ontwikkeling is vrijwel gelijk aan die van het eerste kwartaal (2,7%) en overtreft zelfs de groei over het gehele afgelopen jaar. Bij de overheid neemt de werkgelegenheid nog steeds toe waardoor de reële stijging van de toegevoegde waarde voor een belangrijk deel verklaard wordt. Ongeveer 75% hiervan bestaat namelijk uit lonen en sociale lasten. Het openbaar bestuur en het gesubsidieerd onderwijs dragen in belangrijke mate bij aan de groei van het arbeidsvolume van de overheid. Voor het eerst sinds jaren neemt ook bij defensie de werkgelegenheid toe.

3.21 Bovengemiddelde groei zorg

De productiewaarde van de zorg en overige dienst- verlening (dit is de medische- en maatschappelijke zorg, cultuur en recreatie en de overige op de consument gerichte dienstverlening) is in het tweede kwartaal van 2002 met 8,4% toegenomen. Na correctie voor een prijsmutatie van 5,2% resteert een 2,3% groter productievolume.

Groei arbeidsvolume

De gezondheidszorg en overige dienstverlening hebben een aandeel van circa 14,5% in het totale arbeidsvolume van werknemers en van circa 13% in de totale loonsom. Het arbeidsvolume van de zorg en dergelijke is in het tweede kwartaal van 2002 met 4% toegenomen. De loonsom van de zorg muteert in het tweede kwartaal met 9%, waarbij deze mutaties voor het totaal van de Nederlandse economie respectievelijk 0,8 en 5,8% bedragen. De loonvoet in de zorg (de prijs van de lonen) stijgt hierdoor met 4,8% ten opzichte van het tweede kwartaal van 2001. Dit is ongeveer gelijk aan de mutatie van 5% voor het totaal van de Nederlandse economie.

4. Prijzen en lonen

De prijsstijging van het BBP is in het tweede kwartaal van 2002 teruggelopen tot 3,2%. Ook in de voorgaande kwartalen nam de prijsstijging van het BBP af, nadat in het eerste kwartaal van 2001 een piek was bereikt. Voor het gehele jaar 2001 was de prijsstijging de hoogste sinds 1982. De medio vorig jaar ingezette daling bij de afzetprijzen van de industrie is in het tweede kwartaal van 2002 afgevlakt. Bij de consumentenprijzen is opnieuw sprake van een teruglopende inflatie. De CAO-loonstijging zwakt in het eerste halfjaar van 2002 duidelijk af.

4.1 Ruilvoetverbetering industrie

De afzetprijzen van de Nederlandse industriële producten liggen gemiddeld in het tweede kwartaal 3,5% lager dan een jaar eerder. In het eerste kwartaal was de prijsdaling nog 3,7%. In het derde kwartaal blijven de afzetprijzen vrijwel constant ten opzichte van een jaar eerder.

De verbruiksprijzen in de industrie zijn in het tweede kwartaal met 5% zelfs nog sterker gedaald dan de afzetprijzen. Dit betekent dat de ruilvoet van de industrie het tweede kwartaal is verbeterd. In het derde kwartaal dalen de verbruiksprijzen met 1,5%. Dit betekent dus opnieuw een ruilvoetverbetering. Het laatste kwartaal de ruilvoet van de industrie verslechterde was het tweede kwartaal van 2001.

4.2 Gestage daling inflatie

De consumentenprijsindex (CPI) is in het tweede kwartaal 3,5% gestegen ten opzichte van een jaar eerder. Daarmee ligt de inflatie opnieuw lager dan een kwartaal eerder, toen de CPI-stijging 3,8% bedroeg. In het derde kwartaal daalt de inflatie verder.

Hiermee is voor het vijfde opeenvolgende kwartaal een daling van de inflatie geboekt. Niettemin ligt de Nederlandse inflatie in vergelijking met andere EU-landen op een hoog niveau.

4.3 Cao-loonstijging zwakt af

In het tweede kwartaal van 2002 is het cao-loon met gemiddeld 3,4 procent gestegen ten opzichte van het tweede kwartaal van 2001. De stijging in het eerste kwartaal was 4,2 procent, waarmee het cao-loon in de eerste zes maanden van 2002 gemiddeld met 3,8 procent is gestegen vergeleken met dezelfde periode in 2001. Dit is berekend aan de hand van het voorlopige indexcijfer van het cao-loon per maand inclusief bijzondere beloningen.

Omdat ongeveer driekwart van alle werknemers onder een cao valt, biedt het cao-loon per maand een belangrijke indicatie van de loonontwikkeling van alle werknemers. Onder bijzondere beloningen worden begrepen de incidentele of regelmatig betaalde bijzondere beloningen, die in cao's of wettelijk bindend zijn voorgeschreven, zoals de vakantietoelage en eindejaarsuitkering.

De snelle stijgingen van het contractloon die in het jaar 2001 werden geconstateerd zijn kennelijk voorbij. In 2001 lag het cao-loon per maand nog gemiddeld 4,8 procent hoger dan een jaar eerder. De loonstijging in het tweede kwartaal van 2001 lag zelfs 4,9 procent hoger dan in tweede kwartaal van 2000.

Exclusief bijzondere beloningen is de totale loonstijging 3,2 procent in het tweede kwartaal van 2002. Daarmee is een deel van de loonstijging het gevolg van een toename van de bijzondere beloningen.

In alle cao-sectoren is de cao-loonstijging minder, als wordt vergeleken met 2001 en het eerste kwartaal van 2002. In de particuliere bedrijven, bij de overheid en in de gesubsidieerde sector is in het tweede kwartaal een stijging van respectievelijk 3,3 procent, 3,7 procent en 3,6 procent gemeten. In het eerste kwartaal is de loonstijging voor deze drie cao-sectoren respectievelijk 4,1 procent, 4,7 procent en 3,8 procent geweest.

4.4 BBP-prijsstijging ontleed

Het BBP ofwel de som van de in het binnenland gevormde inkomens, kan worden berekend als het verschil tussen de bruto

Staat 11
Prijswontwikkeling bruto binnenlands product naar componenten

	2001	2002		
		I	II	I-II
% prijsverandering t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar				
Bruto binnenlands product	5,3	3,3	3,2	3,2
Bestedingen				
Consumptie	5,0	4,1	3,7	3,9
Investerings (incl. voorraden)	4,6	4,3	3,2	3,7
Uitvoeroverschot	12,8	-9,5	-5,5	-7,8
Toegevoegde waarde	4,7	3,3	3,2	3,2
Afzet	4,0	1,8	2,0	1,9
Verbruik	3,4	0,6	0,9	0,8
Bedrijfstakken				
Goederenproducenten	4,3	-0,2	0,6	0,3
Producenten van commerciële diensten	4,2	4,3	3,5	3,9
Producenten van niet-commerciële diensten	6,3	5,7	5,4	5,6

productie en het verbruik in de Nederlandse bedrijfstakken. Dit is een van de manieren om ook de BBP-deflator te berekenen. Voor de gehele Nederlandse economie zijn de verbruiksprijzen in het tweede kwartaal van 2002 0,9% hoger dan een jaar eerder. De afzetprijzen laten daarentegen een stijging van 2,0% zien. Deze stijgingen zijn weliswaar bescheidener dan in 2001, maar wel iets hoger dan in het eerste kwartaal van 2002. Het positieve verschil tussen de ontwikkeling van afzetprijzen en verbruiksprijzen heeft een opwaarts effect op de prijsontwikkeling van het BBP, die dan ook hoger uitkomt dan de prijsstijging van de afzetprijzen.

Behalve als verschil tussen productie en verbruik kan het BBP ook berekend worden vanuit de bestedingen en de bedrijfstakken. Net als bij de CPI komt ook de deflator van de consumptie van gezinnen en overheid tezamen iets lager uit dan in het eerste kwartaal.

Verder loopt ook de prijsstijging van investeringsgoederen terug. Het uitvoeroverschot zorgt in het tweede kwartaal van 2002 echter voor een dempend effect op de prijsstijging van het BBP. Deze prijsdaling hangt samen met het feit dat de uitvoerprijzen sterker dalen dan de invoerprijzen.

Aan de kant van bedrijfstakken is de prijsontwikkeling van de toegevoegde waarde bij de goederenproducenten zeer gering. Vanwege de prijsdalingen van de uitvoer is dit het saldo van hogere prijzen op de binnenlandse markt en lagere prijzen op de buitenlandse markt. In de commerciële dienstverlening is de prijsstijging iets lager dan in 2001 en het eerste kwartaal. Ook bij de niet-commerciële diensten loopt de prijsstijging iets terug, na een aantal kwartalen van stijging: vooral als gevolg van de afvlakende loonstijgingen.

5. Inkomen en arbeid

Werkgelegenheid commerciële sector daalt, loonkostenstijging blijft hoog

Het totaal aantal banen werknemers in Nederland in het tweede kwartaal van 2002 is 78 duizend hoger dan een jaar eerder. Deze stijging komt volledig voor rekening van de zorg en de overheid. Voor het eerst sinds 1994 is het aantal banen in commerciële bedrijven teruggelopen. De loonkosten zijn in het tweede kwartaal toegenomen met 5 procent.

De vertraging in de werkgelegenheids groei hangt samen met de economische ontwikkelingen. Ook andere arbeidsmarktindicatoren wijzen op een omslag op de arbeidsmarkt. Het aantal openstaande vacatures is in een jaar tijd met een kwart gedaald. De werkloosheid stijgt weer na zeven jaren van daling. De werkgelegenheids groei ligt nog steeds boven de groei van de economie. Daardoor is in de eerste helft van 2002 de arbeidsproductiviteit in de marktsector gedaald met 0,5 procent ten opzichte van 2001.

Banengroei bij overheid en zorg

De banengroei komt in het tweede kwartaal van 2002 geheel voor rekening van zorg en overheid. In de zorg en de overige niet-commerciële dienstverlening zijn er in één jaar tijd 57 duizend banen bijgekomen. Bij de overheid (inclusief onderwijs) waren dat er 30 duizend. Het groeitempo van de werkgelegenheid in de zorg en bij de overheid versnelde zelfs weer iets in het tweede kwartaal: de zorg kende een groei van 4,4 procent, de overheid van 3,2 procent.

Bij de commerciële bedrijven (alle bedrijven minus overheid en zorg) is het aantal banen in het tweede kwartaal 9 duizend lager dan in het tweede kwartaal 2001. Het aantal banen in de industrie is zelfs 17 duizend lager dan een jaar eerder. Dit is een daling van 1,6 procent. De daling doet zich vooral voor in de textiel-, de basismetale- en de electrotechnische industrie. In 2001 nam het aantal banen in de industrie nog licht toe. Het aantal banen in de post- en de telecommunicatie is 4 procent kleiner dan een jaar eerder. Ook in de financiële en zakelijke dienstverlening doet zich een daling voor, met name bij de banken, de computerservicebureaus en in de uitzendbranche. Via de uitzendbranche kunnen andere bedrijfstakken de totale omvang van het door hen ingezette personeel relatief snel aanpassen. In de overige commerciële bedrijfstakken zoals handel en horeca, bouwnijverheid en vervoer ligt de banengroei beneden de 1 procent.

Groei arbeidsvolume meer dan gehalveerd

De groei van de werkgelegenheid omgerekend in voltijd banen (arbeidsjaren) neemt dit jaar in snel tempo af. Het aantal banen van werknemers omgerekend naar voltijd (voltijdequivalenten) steeg in 2000 en 2001 met 2,1 procent op jaarbasis. In het eerste kwartaal van 2002 was die groei nog maar 1,4 procent. De groei van de werkgelegenheid in het tweede kwartaal is nog meer teruggelopen en bedraagt nu 0,8 procent. Dat is minder dan de helft van de groei van 2001. Zowel voor mannen als voor vrouwen vertraagt de groei van de werkgelegenheid, maar de werkgelegenheid van vrouwen blijft nog altijd sneller groeien dan die van mannen met respectievelijk 1,6 procent tegen 0,3 procent. De combinatie van het ontbreken van productiegroei en het weliswaar vertraagd groeien van de werkgelegenheid volgt dat de arbeidsproductiviteit in Nederland opnieuw is gedaald. De daling doet zich in de meeste bedrijfstakken voor en valt voor een groot gedeelte conjunctureel te duiden. Werkgevers hebben hun personeelsomvang wel voor een deel aangepast aan het productieniveau, maar niet volledig.

Loonkostenstijging in Nederland het hoogst

De loonkosten per arbeidsjaar nemen in het tweede kwartaal toe met gemiddeld 5,0 procent. Deze toename is gelijk aan die in 2001. De loonkosten per arbeidsjaar worden omschreven als de lonen (contractloon en incidenteel loon) en sociale premies die voor rekening van de werkgever komen per voltijdequivalent werknemer. De stijging van het cao-loon (per maand inclusief bijzondere beloningen) neemt daarentegen af van gemiddeld 4,8 procent in 2001 naar 3,4 procent in het tweede kwartaal 2002. De resultaten van de cao-lonen voor 2002 kunnen nog iets hoger uitvallen, omdat nog niet alle cao's zijn afgesloten.

De spreiding van de loonkostenstijging tussen de bedrijfstakken is relatief groot. De loonkostenstijging is met ruim 6% het hoogst in de financiële en zakelijke dienstverlening. Vermoedelijk komt dit doordat de vermindering van de werkgelegenheid zich juist voordoet bij de relatief lager betaalde werknemers. Een dergelijke verandering in de samenstelling van het werknemersbestand heeft een verhogend effect op de gemiddelde loonkosten. De loonkostenstijging is het laagst bij de overheid (3,0 procent). De

Staat 12
Arbeidsvolume en beloning van werknemers naar bedrijfstakken

	Arbeidsvolume van werknemers								Beloning van werknemers							
	2001				2002				2001				2002			
	I	II	III	IV	I	II	I	II	III	IV	I	II				
<i>% mutatie t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar</i>																
BEDRIJFSTAKKEN (SBI 1993)																
Landbouw, bosbouw en visserij	2,7	0,8	3,7	2,9	3,0	3,1	1,1	8,2	9,3	5,7	9,2	9,1	6,7	7,0		
Delfstoffenwinning	-3,7	-3,4	-5,8	-3,8	-1,7	0,1	2,0	2,3	1,5	-0,7	3,4	5,4	4,4	7,2		
Industrie	0,2	0,6	0,1	0,1	-0,1	-0,8	-1,7	4,9	5,2	4,8	5,1	4,7	3,5	3,4		
Energie- en waterleidingbedrijven	-2,6	-3,5	-2,6	-2,3	-2,1	-1,1	0,1	2,4	1,8	2,6	2,6	2,6	3,4	3,8		
Bouwnijverheid	1,9	2,3	2,0	1,8	1,7	1,2	0,4	8,2	8,4	8,5	7,7	8,2	7,1	5,6		
Handel, horeca en reparatie	2,3	2,2	2,6	2,3	2,0	1,4	0,8	6,8	7,5	6,1	6,8	7,0	6,2	5,7		
Vervoer, opslag en communicatie	2,8	3,8	2,8	2,5	2,2	1,2	0,0	8,0	8,9	8,0	7,7	7,5	5,9	5,2		
Financiële en zakelijke dienstverlening	1,9	2,0	2,1	1,9	1,5	0,1	-0,6	7,8	7,2	8,6	7,3	8,0	6,1	5,8		
Overheid	2,8	2,1	2,9	3,0	3,2	2,9	3,0	8,5	8,0	8,7	8,4	8,7	6,2	6,1		
Zorg en overige dienstverlening	3,9	3,2	4,0	4,0	4,4	4,4	4,0	7,9	7,4	7,8	7,5	8,9	8,3	9,0		
Totaal	2,1	2,1	2,3	2,2	2,0	1,4	0,8	7,3	7,2	7,3	7,1	7,4	6,0	5,8		

forse instroom bij de overheid betreft vooral starters die minder betaald krijgen dan oudere en zittende werknemers.

De loonkosten per (betaald) uur in de industrie en de commerciële dienstverlening samen in de Eurozone (11 EU-landen) zijn in het tweede kwartaal 3,7 procent hoger dan een jaar eerder. In Nederland is de stijging 5,7 procent geweest. Duitsland behoort met 2,4 procent tot de EU-landen met een laag percentage. De loonkosten zijn opgebouwd uit een deel lonen en een deel sociale lasten. In Nederland versnelt de stijging van het loondeel in de loonkosten per uur: van 4,9 procent in het tweede kwartaal van 2001 naar 5,6 procent in 2002; in de Eurozone versnelde dat van 3,2 procent naar 3,7 procent. De stijging van de component sociale lasten in de loonkosten per uur vertraagde in Nederland van 6,5 procent naar 6,2 procent. In de Eurozone vond juist een versnelling plaats van 2,3 procent naar 3,5 procent in het tweede kwartaal van 2002.

Spanning op arbeidsmarkt verder afgenomen

Sinds het eerste kwartaal van 2001 is de kwartaal-op-kwartaal-groei van de economie veel lager dan voorheen. De afgelopen kwartalen zelfs vrijwel nul. De werkgelegenheid bleef aanvankelijk onvertraagd doorgroeien, maar reageert inmiddels wel op het nagenoeg stilvallen van de economische groei. Bedrijven gingen nog enige tijd door met het vullen van het hoge aantal openstaande vacatures. In de tweede helft van 2001 begon het aantal openstaande vacatures terug te lopen. Uit de vacaturecijfers blijkt dat deze ontwikkeling zich in het eerste halfjaar van 2002 versneld heeft voortgezet: het aantal openstaande vacatures is in een jaar tijd met een kwart gedaald. Eind juni stonden 162 duizend vacatures open. Dit zijn er 56 duizend minder dan een jaar eerder. De daling overtreft die van de voorbije kwartalen.

In het tweede kwartaal van 2002 zijn 200 duizend vacatures ontstaan. De afname van het aantal ontstane vacatures is met 73 duizend sterker dan in vorige kwartalen. Het aantal vervulde vacatures is in het tweede kwartaal uitgekomen op 216 duizend. Dit zijn er 55 duizend minder dan een jaar eerder.

Het aantal openstaande vacatures is over vrijwel de hele linie gedaald. De sterkste daling heeft voor het derde achtereenvolgende kwartaal plaatsgevonden in de zakelijke dienstverlening. Ook de industrie en de handel kenden net als in voorgaande kwartalen een sterke daling. In dit kwartaal is het aantal openstaande vacatures in de niet-commerciële dienstverlening gedaald. Dit kwam vooral bij de gezondheids- en welzijnszorg voor. Alleen in de landbouw en de horeca is het aantal vacatures nog licht gestegen.

Door de economische ontwikkelingen is de spanning op de arbeidsmarkt verder verminderd. Een indicator daarvoor is het aantal openstaande vacatures per 1000 banen. Eind juni stonden er op elke duizend banen 22 vacatures open. Een jaar eerder waren dat er nog 29. Bij de bouwnijverheid en de horeca blijft de spanning relatief hoog, al is bij de bouwnijverheid de spanning wel flink afgenomen. Het aantal vacatures op de duizend banen is hier teruggelopen van 46 naar 32; bij de horeca is dat op 34 blijven staan.

Stijgende trend in het werkloosheidscijfer

De werkloosheid laat in de eerste helft van dit jaar een stijgende tendens zien. In de maanden juni–augustus kwam het aantal geregistreerde werklozen gemiddeld uit op 166 duizend, circa 31 duizend hoger dan een jaar geleden. Geregistreerde werklozen zijn mensen die bij een Centrum voor Werk en Inkomen (CWI, voorheen Arbeidsbureau) staan ingeschreven en direct beschikbaar zijn voor een betaalde baan van minstens twaalf uur per week. Zij hebben geen werk of werk van minder dan twaalf uur per week. Verder blijkt dat de verschillen in werkloosheid tussen mannen en vrouwen kleiner zijn geworden.

Vergeleken met dezelfde periode een jaar geleden is de werkloosheid onder mannen toegenomen met 23 duizend en onder

vrouwen met 8 duizend. Het werkloosheidspercentage van vrouwen is echter nog steeds hoger dan dat van mannen. Van de mannen is nu 2,1 procent van de beroepsbevolking geregistreerd werkloos, van de vrouwen 2,6 procent. Een jaar geleden was dit nog 1,6 procent bij de mannen en 2,3 procent bij de vrouwen.

Netto-ondernemersinkomen daalt fors

Doordat de groei van de lonen ook in het tweede kwartaal hoger is dan de groei van het BBP is de waardestijging (–0,2%) van het bruto exploitatiesaldo lager dan die van het BBP. Dit saldo kan gezien worden als het inkomen van ondernemingen en zelfstandigen.

De afschrijvingen stijgen het tweede kwartaal met 7,9%. De afschrijvingen zijn in dit kwartaal iets meer dan de helft van het bruto exploitatiesaldo. Dit resulteert in een daling van het netto exploitatiesaldo van –10,6%.

In het tweede kwartaal is al sprake van een lichte daling van de dollar ten opzichte van de euro. De prijs van de olieproducten daarentegen stijgt nog iets ten opzichte van het tweede kwartaal 2001. Hierdoor is er in de meeste bedrijfsklassen geen ruilvoetverbetering te constateren; dit in tegenstelling met de voorgaande kwartalen.

Loonsom neemt sneller toe dan BBP

De loonontwikkeling is in het tweede kwartaal met 5,8% lager dan in het jaar 2001 (7,2%). Oorzaak van het verschil is de teruggelopen groei van de werkgelegenheid. De loonstijging per arbeidsjaar is zoals eerder beschreven gelijk aan de stijging in 2001. Wel neemt het tempo van stijging van de CAO-lonen duidelijk af.

Stijging belastingen sterk gedaald

Door het wegvallen van het effect van de BTW-verhoging van 1 januari 2001 is de stijging van de indirecte belastingen fors verminderd. Was de stijging in 2001 nog 7,7%, in het tweede kwartaal komt deze uit op 2,7%. Dit percentage ligt zelfs onder dat van het BBP (3,1%).

De waardegroei van de verleende subsidies aan bedrijven daalt ook enigszins tot 2,9.

Primaire inkomenssaldo sterk negatief

De uit het buitenland ontvangen dividenden, rente en andere primaire inkomens zijn in het tweede kwartaal fors lager (–36,5%) dan een jaar eerder. De betaalde primaire inkomens dalen met 5,0%. Dit resulteert in een negatief saldo van 4,9 miljard tegenover een positief saldo van 0,5 miljard in het tweede kwartaal 2001.

Het primaire inkomen, dat uit het buitenland wordt ontvangen of aan het buitenland wordt betaald, bestaat voor de helft uit rente en voor een kwart uit dividenden. De rest wordt gevormd door lonen en andere inkomens.

Door de verslechtering van het primaire inkomenssaldo is in het tweede kwartaal de groei van het bruto nationale product (BNP) negatief (–1,8%) en ligt ver onder de positieve groei van het BBP (+3,1%). Dit is een aantal jaren niet meer voorgekomen.

Saldo secundaire inkomens verbetert licht

De ontwikkeling van de ontvangen secundaire inkomens is met 6,3% positief. Dit in tegenstelling met die van de betaalde secundaire inkomens, welke een lichte daling geeft van –2,6%. Hierdoor vermindert het negatieve saldo van –0,8 miljard tot –0,7 miljard.

Door bovenstaande ontwikkeling ligt de groei van het beschikbaar nationaal inkomen (BNI) met $-1,7\%$ net boven die van het BNP ($-1,8\%$).

Besparingen dalen sterk

Alhoewel de ontwikkeling van de lonen ($5,8\%$) boven die van de consumptieve bestedingen ($5,2\%$) ligt, nemen de nationale bespa-

ringen toch af met 6,0 miljard. Dit komt door de forse daling van het gezamenlijke saldo van de primaire en secundaire inkomens.

Investerings in buitenland nemen af

De binnenlandse investeringen dalen met $1,9\%$ (0,5 miljard). Door de sterke daling van de besparingen in het tweede kwartaal slaat het positieve saldo van de Nederlandse investeringen en beleggingen in het buitenland om in een negatief saldo van $-0,9$ miljard.

Tabellen

De tabellen in deze publicatie bestaan ieder uit meerdere delen. De omschrijvingen zijn per deel afwisselend in het Nederlands en in het Engels afgedrukt.

1. Goederen- en dienstentotalen
 - 1.1.1 Volumemutaties, oorspronkelijke reeks
 - 1.1.2 Volumemutaties, gecorrigeerde reeks
 - 1.2.1 Waardemutaties, oorspronkelijke reeks
 - 1.2.2 Waardemutaties, gecorrigeerde reeks
 - 1.3.1 Waarden, oorspronkelijke reeks
 - 1.3.2 Waarden, gecorrigeerde reeks
2. Bruto binnenlands product naar bedrijfstakken
 - 2.1.1 Volumemutaties, oorspronkelijke reeks
 - 2.1.2 Volumemutaties, gecorrigeerde reeks
 - 2.2.1 Waardemutaties, oorspronkelijke reeks
 - 2.2.2 Waardemutaties, gecorrigeerde reeks
 - 2.3.1 Waarden, oorspronkelijke reeks
 - 2.3.2 Waarden, gecorrigeerde reeks
3. Beloning van werknemers en andere inkomensbestanddelen van het binnenlands product
 - 3.2.1 Waardemutaties, oorspronkelijke reeks
 - 3.3.1 Waarden, oorspronkelijke reeks
 - 3.4.1 Banen en arbeidsvolume werknemers
4. Consumptieve bestedingen
 - 4.1.1 Volumemutaties, oorspronkelijke reeks
 - 4.2.1 Waardemutaties, oorspronkelijke reeks
 - 4.3.1 Waarden, oorspronkelijke reeks
5. Investerings in vaste activa (bruto)
 - 5.1.1 Volumemutaties, oorspronkelijke reeks
 - 5.2.1 Waardemutaties, oorspronkelijke reeks
 - 5.3.1 Waarden, oorspronkelijke reeks
6. Invoer van goederen en diensten
 - 6.1.1 Volumemutaties, oorspronkelijke reeks
 - 6.2.1 Waardemutaties, oorspronkelijke reeks
 - 6.3.1 Waarden, oorspronkelijke reeks
7. Uitvoer van goederen en diensten
 - 7.1.1 Volumemutaties, oorspronkelijke reeks
 - 7.2.1 Waardemutaties, oorspronkelijke reeks
 - 7.3.1 Waarden, oorspronkelijke reeks
8. Binnenlands product, nationaal product, nationaal inkomen en lopende transacties van Nederland met het buitenland
 - 8.1.1 Volumemutaties, oorspronkelijke reeks
 - 8.2.1 Waardemutaties, oorspronkelijke reeks
 - 8.3.1 Waarden, oorspronkelijke reeks

Tables

The tables in this publication each consist of several parts. The descriptions are alternatingly either in English or in Dutch.

1. Supply and disposition of goods and services
 - 1.1.1 Volume changes, original series
 - 1.1.2 Volume changes, final adjusted series
 - 1.2.1 Value changes, original series
 - 1.2.2 Value changes, final adjusted series
 - 1.3.1 Values, original series
 - 1.3.2 Values, final adjusted series
2. Gross domestic product by kind of economic activity
 - 2.1.1 Volume changes, original series
 - 2.1.2 Volume changes, adjusted series
 - 2.2.1 Value changes, original series
 - 2.2.2 Value changes, adjusted series
 - 2.3.1 Values, original series
 - 2.3.2 Values, adjusted series
3. Compensation of employees and other income components of domestic product
 - 3.2.1 Value changes, original series
 - 3.3.1 Values, original series
 - 3.4.1 Jobs and labour input of employees
4. Final consumption
 - 4.1.1 Volume changes, original series
 - 4.2.1 Value changes, original series
 - 4.3.1 Values, original series
5. Fixed capital formation (gross)
 - 5.1.1 Volume changes, original series
 - 5.2.1 Value changes, original series
 - 5.3.1 Values, original series
6. Imports of goods and services
 - 6.1.1 Volume changes, original series
 - 6.2.1 Value changes, original series
 - 6.3.1 Values, original series
7. Exports of goods and services
 - 7.1.1 Volume changes, original series
 - 7.2.1 Value changes, original series
 - 7.3.1 Values, original series
8. Domestic product, national income and current transactions of the Netherlands with the rest of the world
 - 8.1.1 Volume changes, original series
 - 8.2.1 Value changes, original series
 - 8.3.1 Values, original series

Tabel / Table 1.1.1
Goederen- en dienstentotalen, oorspronkelijke reeks (volumemutaties)
Supply and disposition of goods and services, original series (volume changes)

	Mutaties t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar									
	2000■	2001□	2000■			2001□				2002●		
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	
	%											
1 Bruto binnenlands product (marktprijzen)	3,3	1,3	3,9	2,9	2,0	1,7	1,7	1,1	0,6	-0,1	0,0	
2 Invoer van goederen en diensten	10,6	1,9	12,0	9,3	10,0	7,0	2,8	2,3	-3,9	-5,4	-2,5	
3 (1+2) Beschikbaar voor finale bestedingen (bruto)	5,9	1,5	6,7	5,2	4,9	3,7	2,2	1,6	-1,2	-2,1	-0,9	
Consumptie												
4 door huishoudens incl. IZWh	3,6	1,2	3,2	3,0	3,3	1,0	1,5	1,1	1,3	1,2	0,8	
5 door de overheid	1,9	3,1	2,1	1,9	1,8	3,2	3,2	2,9	3,1	3,3	2,7	
Bruto investeringen in vaste activa												
6 door bedrijven	2,5	-2,5	5,9	1,2	-0,1	-1,3	-2,2	-4,1	-2,6	-3,1	-4,3	
7 door de overheid	9,7	9,3	13,3	5,1	5,9	8,1	8,0	12,4	8,7	7,3	0,8	
8 Veranderingen in voorraden ¹⁾	
9 (4 t/m 8) Nationale finale bestedingen (bruto)	2,8	1,4	4,5	1,4	1,2	1,9	1,4	1,8	0,4	-0,3	-0,1	
10 Uitvoer van goederen en diensten	10,9	1,7	10,5	11,3	10,7	6,2	3,2	1,2	-3,3	-4,7	-2,3	
11 (9+10) Totale finale bestedingen (bruto)	5,9	1,5	6,7	5,2	4,9	3,7	2,2	1,6	-1,2	-2,1	-0,9	

¹⁾ Inclusief saldo aan- en verkopen van kostbaarheden.

Table / Tabel 1.1.2
Supply and disposition of goods and services, final adjusted series (volume changes)
Goederen- en dienstentotalen, gecorrigeerde reeks (volumemutaties)

	Changes on previous year		Changes on previous quarter									
	2000■	2001□	2000■			2001□				2002●		
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	
	%											
1 Gross domestic product (market prices)	3,3	1,3	0,6	0,5	0,6	0,2	0,3	0,0	-0,1	0,0	0,1	
2 Imports of goods and services	10,6	1,9	4,0	1,7	1,9	1,0	-1,9	-0,4	-2,3	-1,5	1,5	
3 (1+2) Disposable for final expenditure (gross)	5,9	1,5	1,9	1,0	1,1	0,5	-0,6	-0,2	-1,0	-0,6	0,7	
Consumption												
4 by households incl. NPISH	3,6	1,2	0,8	0,8	0,5	-0,4	0,5	0,5	0,4	-0,2	0,1	
5 by general government	1,9	3,1	0,3	0,7	0,7	0,8	1,1	0,5	0,9	0,9	0,5	
Gross fixed capital formation												
6 by enterprises	2,5	-2,5	1,4	-0,8	-0,9	-0,6	-0,4	-1,9	0,3	-1,4	-1,5	
7 by general government	9,7	9,3	1,5	-2,9	2,7	5,5	2,5	1,3	0,3	1,5	-2,0	
8 Changes in inventories ¹⁾	
9 (4 to 8) National final expenditure (gross)	2,8	1,4	1,3	-0,5	0,7	0,8	0,1	0,0	-0,5	-0,2	0,4	
10 Exports of goods and services	10,9	1,7	2,6	3,0	1,7	0,1	-1,5	-0,5	-1,6	-1,1	1,0	
11 (9+10) Total final expenditure (gross)	5,9	1,5	1,9	1,0	1,1	0,5	-0,6	-0,2	-1,0	-0,6	0,7	

¹⁾ Including acquisitions less disposals of valuables.

Tabel / Table 1.2.1

Goederen- en dienstentotalen, oorspronkelijke reeks (waardemutaties)
Supply and disposition of goods and services, original series (value changes)

	Mutaties t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar								
	2000■	2001□	2000■			2001□				2002●	
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
	%										
1 Bruto binnenlands product (marktprijzen)	7,6	6,6	8,0	7,2	6,9	7,9	7,1	6,3	5,2	3,2	3,1
2 Invoer van goederen en diensten	19,8	2,7	21,0	18,8	19,7	11,0	5,9	2,4	-7,0	-6,4	-3,7
3 (1+2) Beschikbaar voor finale bestedingen (bruto)	12,0	5,1	12,6	11,4	11,6	9,1	6,7	4,8	0,4	-0,5	0,6
Consumptie											
4 door huishoudens incl. IZWh	7,2	5,9	6,8	6,4	7,3	5,7	6,4	5,7	5,6	5,0	4,1
5 door de overheid	6,6	9,1	6,8	6,8	6,3	9,1	9,1	9,3	8,8	8,1	7,3
Bruto investeringen in vaste activa											
6 door bedrijven	6,8	2,1	9,9	5,4	4,3	3,5	3,0	0,4	1,2	1,2	-0,9
7 door de overheid	14,1	13,3	19,3	9,8	11,1	11,5	12,4	16,7	12,8	10,8	3,2
8 Veranderingen in voorraden ¹⁾
9 (4 t/m 8) Nationale finale bestedingen (bruto)	6,8	6,3	8,3	5,2	5,5	6,9	6,5	7,1	4,9	3,8	3,5
10 Uitvoer van goederen en diensten	20,3	3,4	19,6	21,2	21,0	12,2	6,9	1,6	-5,7	-6,4	-3,8
11 (9+10) Totale finale bestedingen (bruto)	12,0	5,1	12,6	11,4	11,6	9,1	6,7	4,8	0,4	-0,5	0,6

¹⁾ Inclusief saldo aan- en verkopen van kostbaarheden.

Table / Tabel 1.2.2

Supply and disposition of goods and services, final adjusted series (value changes)
Goederen- en dienstentotalen, gecorrigeerde reeks (waardemutaties)

	Changes on previous year		Changes on previous quarter								
	2000■	2001□	2000■			2001□				2002●	
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
	%										
1 Gross domestic product (market prices)	7,6	6,6	1,7	1,5	2,2	1,7	1,7	1,1	0,6	0,9	0,7
2 Imports of goods and services	19,8	2,7	5,3	4,2	2,7	0,9	-2,3	-2,0	-3,2	-0,4	1,7
3 (1+2) Disposable for final expenditure (gross)	12,0	5,1	3,1	2,5	2,4	1,4	0,2	-0,1	-0,8	0,4	1,0
Consumption											
4 by households incl. NPISH	7,2	5,9	1,7	1,6	1,3	1,3	1,7	1,2	1,2	0,7	0,9
5 by general government	6,6	9,1	1,6	1,6	2,1	3,0	2,1	1,9	1,8	2,0	1,5
Gross fixed capital formation											
6 by enterprises	6,8	2,1	2,1	0,5	0,7	0,5	1,0	-1,4	1,2	0,0	-0,8
7 by general government	14,1	13,3	4,8	-2,8	3,5	5,4	5,4	1,6	0,9	1,4	-0,6
8 Changes in inventories ¹⁾
9 (4 to 8) National final expenditure (gross)	6,8	6,3	1,8	0,5	1,7	2,8	1,2	0,9	0,4	1,3	0,9
10 Exports of goods and services	20,3	3,4	5,0	5,4	3,4	-0,5	-1,2	-1,5	-2,5	-1,0	1,3
11 (9+10) Total final expenditure (gross)	12,0	5,1	3,1	2,5	2,4	1,4	0,2	-0,1	-0,8	0,4	1,0

¹⁾ Including acquisitions less disposals of valuables.

Tabel / Table 1.3.1
Goederen- en dienstentotalen, oorspronkelijke reeks
Supply and disposition of goods and services, original series

	2000■	2001□	2000■			2001□				2002●	
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
<i>mld euro</i>											
1 Bruto binnenlands product (marktprijzen)	402,6	429,2	102,5	97,8	105,2	104,8	109,7	104,0	110,6	108,2	113,2
2 Invoer van goederen en diensten	250,6	257,4	61,4	61,4	68,6	65,7	65,0	62,9	63,8	61,5	62,6
3 (1+2) Beschikbaar voor finale bestedingen (bruto)	653,2	686,6	163,9	159,3	173,8	170,5	174,8	166,9	174,5	169,6	175,8
Consumptie											
4 door huishoudens incl. IZWh	201,1	212,9	50,8	49,2	52,4	51,4	54,1	52,1	55,4	54,0	56,3
5 door de overheid	91,2	99,5	24,2	22,1	23,2	23,7	26,4	24,1	25,2	25,6	28,4
Bruto investeringen in vaste activa											
6 door bedrijven	78,0	79,6	20,7	17,3	20,8	19,8	21,3	17,4	21,0	20,1	21,1
7 door de overheid	12,8	14,5	3,2	3,1	3,6	3,1	3,6	3,6	4,1	3,5	3,8
8 Veranderingen in voorraden ¹⁾	-0,8	-0,1	-0,5	0,4	-0,4	0,3	-0,6	1,5	-1,3	-1,0	-1,0
9 (4 t/m 8) Nationale finale bestedingen (bruto)	382,2	406,3	98,5	92,1	99,6	98,3	104,9	98,7	104,5	102,1	108,6
10 Uitvoer van goederen en diensten	271,0	280,2	65,4	67,1	74,2	72,1	69,9	68,2	70,0	67,5	67,3
11 (9+10) Totale finale bestedingen (bruto)	653,2	686,6	163,9	159,3	173,8	170,5	174,8	166,9	174,5	169,6	175,8

¹⁾ Inclusief saldo aan- en verkopen van kostbaarheden.

Table / Tabel 1.3.2
Supply and disposition of goods and services, final adjusted series
Goederen- en dienstentotalen, gecorrigeerde reeks

	2000■	2001□	2000■			2001□				2002●	
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
<i>bln euro</i>											
1 Gross domestic product (market prices)	402,6	429,2	99,8	101,2	103,5	105,2	107,0	108,1	108,8	109,8	110,5
2 Imports of goods and services	250,6	257,4	61,7	64,3	66,0	66,6	65,1	63,8	61,8	61,5	62,6
3 (1+2) Disposable for final expenditure (gross)	653,2	686,6	161,5	165,5	169,5	171,8	172,1	172,0	170,6	171,3	173,1
Consumption											
4 by households incl. NPISH	201,1	212,9	49,9	50,7	51,4	52,1	53,0	53,6	54,3	54,7	55,2
5 by general government	91,2	99,5	22,6	22,9	23,4	24,1	24,7	25,1	25,6	26,1	26,5
Gross fixed capital formation											
6 by enterprises	78,0	79,6	19,5	19,6	19,7	19,8	20,0	19,8	20,0	20,0	19,8
7 by general government	12,8	14,5	3,2	3,2	3,3	3,4	3,6	3,7	3,7	3,8	3,7
8 Changes in inventories ¹⁾	-0,8	-0,1	0,1	-0,4	-0,4	0,4	-0,1	0,8	-1,2	-0,9	-0,5
9 (4 to 8) National final expenditure (gross)	382,2	406,3	95,3	95,8	97,4	100,1	101,3	102,2	102,7	104,0	104,9
10 Exports of goods and services	271,0	280,2	66,2	69,7	72,1	71,7	70,8	69,7	68,0	67,3	68,2
11 (9+10) Total final expenditure (gross)	653,2	686,6	161,5	165,5	169,5	171,8	172,1	172,0	170,6	171,3	173,1

¹⁾ Including acquisitions less disposals of valuables.

Tabel / Table 2.1.1
Bruto toegevoegde waarde naar bedrijfstakken, oorspronkelijke reeks (volumemutaties)
Gross value added by kind of economic activity, original series (volume changes)

	Mutaties t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar								
	2000■	2001□	2000■			2001□				2002●	
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
	%										
BEDRIJFSTAKKEN											
Landbouw, bosbouw en visserij	0,4	-3,4	-4,6	4,1	0,8	-8,3	-3,6	-1,9	-1,1	1,7	0,6
Delfstoffenwinning	-2,5	5,8	-1,6	-3,4	-5,3	1,7	5,8	9,5	8,7	-4,0	-2,7
Industrie	5,0	0,2	6,6	3,7	3,1	1,8	1,9	-0,7	-1,9	-2,9	-2,1
Voedings- en genotmiddelenindustrie	1,5	1,8	2,7	-0,8	-1,1	3,7	0,6	1,4	1,6	1,1	1,6
Textiel- en lederindustrie	2,9	-6,3	6,3	1,7	0,0	-3,6	-6,4	-7,9	-7,4	-6,1	-3,0
Papierindustrie, uitgeverijen en drukkerijen	2,2	-1,5	4,8	2,8	-0,5	-0,5	-1,1	-2,3	-2,0	-2,9	-2,1
Aardolie-industrie	14,9	7,7	9,5	8,4	31,4	3,2	15,8	5,9	6,5	8,0	-1,7
Chemische basisproductenindustrie	10,6	4,7	7,2	11,6	5,4	4,9	11,9	4,5	-2,1	-1,4	10,1
Chemische eindproductenindustrie	2,5	3,3	5,7	1,6	-0,6	4,4	3,5	3,2	2,1	3,1	3,7
Rubber- en kunststofindustrie	2,6	-3,1	6,7	-0,2	-2,7	-2,0	-3,3	-4,3	-2,7	-2,4	2,3
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	3,0	-0,4	4,6	2,1	1,8	-1,4	1,9	-1,0	-1,3	-5,7	-4,2
Machine-industrie	12,5	-1,2	12,8	11,9	12,7	0,2	1,7	-2,9	-3,5	-2,5	-6,8
Elektrotechnische industrie	15,6	-2,6	22,3	12,4	12,9	6,8	1,5	-6,8	-11,0	-16,7	-13,5
Transportmiddelenindustrie	-0,9	-2,4	-0,1	-1,1	-1,4	2,5	0,6	-3,5	-8,3	-6,6	-4,8
Overige industrie	2,7	-0,3	3,9	0,5	1,0	-0,7	-0,4	0,1	0,0	-1,2	-4,5
Energie- en waterleidingbedrijven	1,5	6,0	1,8	1,7	0,7	6,3	6,3	5,2	6,0	-1,6	-0,9
Bouwnijverheid	3,5	2,2	5,3	0,5	0,6	1,1	0,6	4,3	3,1	1,1	-1,2
Handel, horeca en reparatie	4,4	-0,1	5,9	4,0	2,4	2,0	0,0	-0,5	-1,5	-2,2	-1,2
Handel en reparatie	4,6	0,2	6,3	4,3	2,4	2,3	0,1	-0,1	-1,4	-2,2	-0,9
Horeca	2,9	-1,6	3,4	1,7	2,6	-0,4	-0,8	-2,8	-2,2	-2,3	-2,9
Vervoer, opslag en communicatie	7,7	2,3	9,4	6,6	6,1	4,2	3,5	3,4	-1,7	1,9	0,7
Vervoer en dienstverlening t.b.v. vervoer	1,7	-1,1	2,1	1,7	1,1	0,1	0,3	-0,5	-4,3	-0,1	-0,4
Post en telecommunicatie	20,7	8,8	26,0	16,7	16,2	12,0	9,9	11,0	3,0	5,9	2,9
Financiële en zakelijke dienstverlening	3,1	1,7	3,2	3,2	2,0	2,0	2,3	1,3	1,2	0,6	0,0
Financiële instellingen	0,0	-0,9	0,9	-0,4	-2,6	-1,7	-0,8	-1,3	0,0	0,4	-0,5
Verhuur van en handel in onroerend goed	2,0	1,8	1,7	2,1	2,0	2,0	2,1	1,2	2,0	1,4	1,0
Uitzendbureaus	1,8	-0,5	2,2	2,4	-0,8	1,3	-0,7	-1,1	-1,3	-2,0	-3,0
Overige zakelijke dienstverlening	6,5	3,9	6,2	7,0	5,9	4,6	5,1	3,9	2,1	0,6	0,2
Overheid	1,2	2,1	1,2	1,2	1,2	1,7	2,1	2,1	2,4	2,7	2,8
Zorg en overige dienstverlening	2,0	2,0	1,9	2,1	2,0	2,5	2,6	1,5	1,6	3,1	2,4
Toegevoegde waarde (bruto, basisprijzen)	3,4	1,4	4,0	3,1	2,2	1,9	1,8	1,2	0,6	0,1	0,0

Table / Tabel 2.1.2
Gross value added by kind of economic activity, adjusted series (volume changes)
Bruto toegevoegde waarde naar bedrijfstakken, gecorrigeerde reeks (volumemutaties)

	Changes on previous year		Changes on previous quarter								
	2000■	2001□	2000■			2001□				2002●	
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
	%										
ECONOMIC ACTIVITIES											
Agriculture, forestry and fishing	0,4	-3,4	-2,8	6,8	-1,7	-8,6	2,2	5,9	-1,2	-3,7	0,9
Mining and quarrying	-2,5	5,8	-2,8	-2,9	-1,0	8,5	0,7	0,7	-1,7	-4,3	2,2
Manufacturing	5,0	0,2	1,1	0,7	0,7	0,1	0,1	-1,6	-1,0	0,2	0,0
Electricity, gas and water supply	1,5	6,0	0,3	0,9	-0,9	6,3	-0,1	-0,1	0,0	-1,3	0,4
Construction	3,5	2,2	0,4	-3,0	1,7	1,9	0,3	0,3	0,3	-0,5	-1,0
Trade, hotels, restaurants and repair	4,4	-0,1	0,8	0,1	0,9	0,0	-1,1	-0,2	-0,3	-0,7	0,0
Transport, storage and communication	7,7	2,3	2,4	-0,1	3,3	-0,8	0,2	0,0	-0,5	0,7	0,3
Financial and business service activities	3,1	1,7	0,5	0,3	0,7	0,6	0,4	0,1	0,0	-0,1	-0,1
Government	1,2	2,1	0,3	0,6	0,3	0,5	0,7	0,7	0,6	0,6	0,8
Care and other service activities	2,0	2,0	0,5	1,1	0,6	0,2	0,5	0,2	0,7	1,4	0,0
Value added (gross, basic prices)	3,4	1,4	0,7	0,6	0,6	0,3	0,3	0,0	-0,2	0,0	0,2

Tabel / Table 2.2.1
Bruto toegevoegde waarde naar bedrijfstakken, oorspronkelijke reeks (waardemutaties)
Gross value added by kind of economic activity, original series (value changes)

	Mutaties t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar									
	2000■	2001□	2000■			2001□				2002●		
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	
	%											
BEDRIJFSTAKKEN												
Landbouw, bosbouw en visserij	3,6	5,1	-3,7	5,0	6,2	0,6	-2,3	12,2	6,8	7,0	2,7	
Delfstoffenwinning	47,1	19,9	58,0	61,9	39,8	41,2	26,2	8,8	2,0	-17,3	-11,1	
Industrie	8,2	1,7	11,0	7,6	6,1	4,8	4,2	-0,6	-1,4	-5,5	-4,0	
Voedings- en genotmiddelenindustrie	3,6	6,8	6,9	-0,1	5,4	10,0	6,6	5,0	5,9	3,1	1,5	
Textiel- en lederindustrie	0,3	-4,5	3,0	-0,9	-6,1	-4,7	-5,7	-4,9	-2,7	-3,4	-0,6	
Papierindustrie, uitgeverijen en drukkerijen	4,3	3,0	5,7	5,8	1,7	5,5	4,9	1,0	0,9	-1,7	-2,4	
Aardolie-industrie	100,7	33,4	116,1	162,4	115,7	82,5	62,4	29,4	-1,0	-39,3	-14,4	
Chemische basisproductenindustrie	28,7	-6,7	38,4	36,0	6,5	4,4	2,3	-13,4	-19,1	-29,8	-13,6	
Chemische eindproductenindustrie	0,1	1,2	3,2	-0,5	-2,8	2,7	2,6	0,1	-0,5	5,0	-0,8	
Rubber- en kunststofindustrie	-1,4	-0,7	-0,2	-3,7	-4,1	-3,4	-1,0	-0,6	2,7	-1,4	-0,6	
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	8,2	-5,5	11,8	8,1	5,1	-3,0	-3,4	-9,0	-6,8	-9,7	-7,1	
Machine-industrie	7,9	0,2	7,7	6,3	8,1	-1,0	1,9	-1,3	1,2	1,5	-3,3	
Elektrotechnische industrie	10,0	-1,7	16,5	6,4	7,2	5,7	1,4	-6,4	-7,0	-15,1	-11,9	
Transportmiddelenindustrie	-2,4	-7,1	-1,9	-5,6	-6,9	-4,9	-5,0	-6,5	-11,7	0,1	1,0	
Overige industrie	4,6	4,8	5,9	2,2	2,9	2,6	4,4	5,4	6,9	4,5	-0,2	
Energie- en waterleidingbedrijven	-3,4	9,0	-8,2	3,9	5,6	8,1	4,2	8,3	15,1	11,2	13,9	
Bouwnijverheid	9,5	8,9	11,0	5,8	7,6	7,1	7,3	11,5	10,1	11,3	5,6	
Handel, horeca en reparatie	5,9	4,2	7,1	5,3	4,5	5,6	4,7	5,0	1,7	3,2	3,0	
Handel en reparatie	5,8	4,0	7,1	5,5	4,5	5,5	4,7	5,3	1,0	2,4	2,2	
Horeca	6,5	5,2	7,6	4,2	5,0	6,3	4,8	3,6	6,6	9,2	8,2	
Vervoer, opslag en communicatie	5,5	5,3	4,9	6,2	8,7	6,6	8,1	5,1	1,6	4,4	0,6	
Vervoer en dienstverlening t.b.v. vervoer	2,0	5,4	0,1	3,3	7,0	7,5	8,0	4,3	2,0	2,1	0,1	
Post en telecommunicatie	13,2	5,2	15,6	12,3	12,0	4,9	8,3	6,8	0,8	8,8	1,5	
Financiële en zakelijke dienstverlening	8,3	6,3	8,7	9,5	5,8	6,0	7,0	5,6	6,5	4,7	4,1	
Financiële instellingen	11,8	5,8	13,3	16,0	3,4	3,1	8,0	2,1	10,3	7,1	4,9	
Verhuur van en handel in onroerend goed	4,9	4,3	4,9	4,5	4,7	4,7	4,9	3,9	3,8	3,9	4,0	
Uitzendbureaus	4,9	4,1	5,2	6,5	2,1	3,6	2,9	6,4	3,3	0,9	-0,2	
Overige zakelijke dienstverlening	9,9	8,8	9,9	10,8	9,3	9,6	9,0	9,5	7,1	4,6	4,7	
Overheid	5,7	7,8	5,4	5,9	6,1	6,8	7,4	7,4	9,5	7,6	6,6	
Zorg en overige dienstverlening	7,6	9,3	7,9	7,9	6,5	8,9	9,1	9,2	9,9	9,9	9,9	
Toegevoegde waarde (bruto, basisprijzen)	7,8	6,2	8,2	7,9	6,9	7,4	6,7	5,7	5,0	3,3	3,2	

Table / Tabel 2.2.2
Gross value added by kind of economic activity, adjusted series (value changes)
Bruto toegevoegde waarde naar bedrijfstakken, gecorrigeerde reeks (waardemutaties)

	Changes on previous year		Changes on previous quarter									
	2000■	2001□	2000■			2001□				2002●		
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	
	%											
ECONOMIC ACTIVITIES												
Agriculture, forestry and fishing	3,6	5,1	0,9	3,6	2,2	-4,3	-1,2	15,4	-2,5	-2,9	-4,5	
Mining and quarrying	47,1	19,9	5,6	10,3	1,3	19,9	-4,7	-4,4	-5,1	-4,0	2,4	
Manufacturing	8,2	1,7	2,0	1,1	0,8	1,3	0,3	-2,5	-1,3	-1,0	0,5	
Electricity, gas and water supply	-3,4	9,0	3,0	6,2	-3,3	2,5	-0,1	8,3	3,8	-0,4	2,4	
Construction	9,5	8,9	1,8	-2,2	4,5	2,7	2,3	1,6	3,0	3,0	-1,8	
Trade, hotels, restaurants and repair	5,9	4,2	1,7	0,0	1,4	1,5	0,8	0,6	1,1	0,4	0,8	
Transport, storage and communication	5,5	5,3	2,3	1,9	1,5	0,5	3,3	-0,9	0,3	1,3	0,1	
Financial and business service activities	8,3	6,3	1,2	1,8	0,3	2,6	2,0	0,7	1,1	0,9	1,3	
Government	5,7	7,8	1,3	1,7	1,4	2,2	2,3	1,5	2,8	1,2	1,0	
Care and other service activities	7,6	9,3	1,3	2,0	2,0	2,9	2,0	2,2	2,6	2,6	2,2	
Value added (gross, basic prices)	7,8	6,2	1,8	1,7	1,7	2,1	1,0	0,9	0,8	0,8	0,8	

Tabel / Table 2.3.1
Bruto toegevoegde waarde naar bedrijfstakken, oorspronkelijke reeks
Gross value added by kind of economic activity, original series

	2000■	2001□	2000■			2001□				2002●	
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
<i>mln euro</i>											
BEDRIJFSTAKKEN											
Landbouw, bosbouw en visserij	10,0	10,5	2,4	3,3	2,2	2,0	2,4	3,7	2,3	2,2	2,4
Delfstoffenwinning	9,7	11,7	1,9	1,6	3,3	4,2	2,3	1,8	3,3	3,5	2,1
Industrie	60,5	61,5	15,1	14,9	16,1	15,0	15,8	14,8	15,9	14,2	15,1
Voedings- en genotmiddelenindustrie	11,2	11,9	2,7	2,8	3,2	2,7	2,9	3,0	3,4	2,8	2,9
Textiel- en lederindustrie	1,4	1,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Papierindustrie, uitgeverijen en drukkerijen	7,5	7,7	1,8	1,8	2,0	1,9	1,9	1,9	2,0	1,8	1,9
Aardolie-industrie	2,2	2,9	0,5	0,6	0,8	0,6	0,8	0,7	0,8	0,4	0,7
Chemische basisproductenindustrie	5,3	4,9	1,3	1,4	1,3	1,3	1,3	1,2	1,1	0,9	1,1
Chemische eindproductenindustrie	3,3	3,3	0,8	0,8	0,8	0,8	0,9	0,8	0,8	0,8	0,9
Rubber- en kunststofindustrie	1,9	1,9	0,5	0,5	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Basismetalaal- en metaalproductenindustrie	6,6	6,3	1,7	1,6	1,7	1,6	1,6	1,5	1,6	1,4	1,5
Machine-industrie	4,8	4,8	1,2	1,1	1,2	1,2	1,2	1,1	1,2	1,2	1,2
Elektrotechnische industrie	5,8	5,7	1,4	1,4	1,5	1,5	1,5	1,3	1,4	1,3	1,3
Transportmiddelenindustrie	3,0	2,8	0,8	0,7	0,8	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Overige industrie	7,6	8,0	2,0	1,8	2,0	1,9	2,1	1,9	2,1	2,0	2,1
Energie- en waterleidingbedrijven	5,5	6,0	1,3	1,3	1,4	1,7	1,4	1,4	1,6	1,9	1,5
Bouwnijverheid	21,2	23,1	5,8	4,6	5,5	5,7	6,2	5,1	6,1	6,3	6,5
Handel, horeca en reparatie	56,3	58,7	14,6	13,7	14,9	13,9	15,2	14,4	15,1	14,4	15,7
Handel en reparatie	49,2	51,1	12,6	11,8	13,2	12,2	13,2	12,4	13,3	12,5	13,5
Horeca	7,2	7,5	1,9	1,9	1,7	1,7	2,0	2,0	1,8	1,9	2,2
Vervoer, opslag en communicatie	26,4	27,8	6,7	6,6	6,8	6,7	7,2	6,9	6,9	7,0	7,3
Vervoer en dienstverlening t.b.v. vervoer	17,4	18,3	4,4	4,4	4,5	4,4	4,7	4,5	4,6	4,5	4,8
Post en telecommunicatie	9,0	9,5	2,3	2,2	2,3	2,3	2,5	2,4	2,3	2,5	2,5
Financiële en zakelijke dienstverlening	97,9	104,0	24,5	24,4	25,2	25,2	26,2	25,7	26,9	26,4	27,3
Financiële instellingen	23,7	25,1	5,9	6,0	5,9	6,1	6,4	6,1	6,5	6,6	6,7
Verhuur van en handel in onroerend goed	29,7	31,0	7,3	7,5	7,6	7,6	7,7	7,8	7,9	7,9	8,0
Uitzendbureaus	8,9	9,2	2,2	2,3	2,3	2,1	2,2	2,5	2,4	2,1	2,2
Overige zakelijke dienstverlening	35,6	38,7	9,1	8,5	9,4	9,4	10,0	9,3	10,1	9,8	10,4
Overheid	41,8	45,1	11,8	10,0	10,3	10,4	12,7	10,7	11,3	11,2	13,5
Zorg en overige dienstverlening	41,7	45,5	10,5	10,5	10,6	11,0	11,4	11,4	11,6	12,1	12,6
Toegevoegde waarde (bruto, basisprijzen)	371,0	393,8	94,5	90,7	96,4	95,9	100,8	95,9	101,2	99,1	104,1

Table / Tabel 2.3.2
Gross value added by kind of economic activity, adjusted series
Bruto toegevoegde waarde naar bedrijfstakken, gecorrigeerde reeks

	2000■	2001□	2000■			2001□				2002●	
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
<i>bln euro</i>											
ECONOMIC ACTIVITIES											
Agriculture, forestry and fishing	10,0	10,5	2,4	2,5	2,6	2,5	2,4	2,8	2,7	2,7	2,5
Mining and quarrying	9,7	11,7	2,3	2,6	2,6	3,1	3,0	2,9	2,7	2,6	2,7
Manufacturing	60,5	61,5	15,1	15,3	15,4	15,6	15,6	15,2	15,0	14,9	15,0
Electricity, gas and water supply	5,5	6,0	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,5	1,6	1,6	1,6
Construction	21,2	23,1	5,3	5,2	5,4	5,6	5,7	5,8	6,0	6,2	6,0
Trade, hotels, restaurants and repair	56,3	58,7	14,1	14,1	14,3	14,5	14,6	14,7	14,9	14,9	15,0
Transport, storage and communication	26,4	27,8	6,5	6,7	6,8	6,8	7,0	7,0	7,0	7,1	7,1
Financial and business service activities	97,9	104,0	24,3	24,7	24,8	25,5	26,0	26,2	26,4	26,7	27,0
Government	41,8	45,1	10,4	10,5	10,7	10,9	11,2	11,3	11,7	11,8	11,9
Care and other service activities	41,7	45,5	10,3	10,5	10,7	11,0	11,2	11,5	11,8	12,1	12,4
Value added (gross, basic prices)	371,0	393,8	92,0	93,5	95,1	97,1	98,1	99,0	99,7	100,5	101,3

Tabel / Table 3.2.1

Beloning van werknemers naar bedrijfstakken en andere inkomensbestanddelen van het binnenlands product, oorspronkelijke reeks (waardemutaties)
Compensation of employees by economic activity and other income components of domestic product, original series (value changes)

	Mutaties t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar									
	2000■	2001□	2000■			2001□				2002●		
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	
	%											
BEDRIJFSTAKKEN												
Landbouw, bosbouw en visserij	4,7	8,2	5,9	4,5	3,4	9,3	5,7	9,2	9,1	6,7	7,0	
Delfstoffenwinning	-0,2	2,3	-2,1	-1,7	-0,8	1,5	-0,7	3,4	5,4	4,4	7,2	
Industrie	4,9	4,9	4,6	4,5	4,7	5,2	4,8	5,1	4,7	3,5	3,4	
Voedings- en genotmiddelenindustrie	4,8	4,5	4,9	4,2	4,1	4,1	3,2	4,7	6,1	3,7	4,7	
Textiel- en lederindustrie	1,2	1,3	0,8	1,6	2,0	1,1	2,0	1,5	0,5	0,0	-1,9	
Papierindustrie, uitgeverijen en drukkerijen	4,4	4,6	3,1	5,0	5,2	6,0	4,5	4,5	3,6	2,8	2,2	
Aardolie-industrie	1,0	7,2	0,0	1,1	2,8	7,4	8,8	8,3	4,6	4,0	6,3	
Chemische basisproductenindustrie	2,8	5,1	3,3	4,0	-0,2	7,9	3,6	3,4	5,6	3,4	3,8	
Chemische eindproductenindustrie	6,4	6,6	6,9	4,0	4,6	0,8	5,8	10,0	9,5	8,0	7,9	
Rubber- en kunststofindustrie	6,6	3,4	9,0	7,1	2,6	3,8	3,0	2,4	4,2	4,0	4,5	
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	6,4	5,6	6,4	4,4	6,3	7,0	5,0	5,9	4,8	2,1	3,2	
Machine-industrie	4,4	6,2	3,2	3,5	6,1	5,6	6,4	6,1	6,5	3,4	3,8	
Elektrotechnische industrie	6,1	5,9	5,0	6,2	7,3	6,7	7,0	6,3	3,8	4,6	2,3	
Transportmiddelenindustrie	3,8	4,6	4,2	3,7	1,4	4,8	5,7	4,8	2,9	2,5	2,6	
Overige industrie	4,9	3,8	4,7	4,9	4,8	3,9	4,1	3,8	3,3	4,0	2,8	
Energie- en waterleidingbedrijven	-0,1	2,4	-3,1	4,3	-0,5	1,8	2,6	2,6	2,6	3,4	3,8	
Bouwnijverheid	6,9	8,2	7,6	5,7	4,9	8,4	8,5	7,7	8,2	7,1	5,6	
Handel, horeca en reparatie	7,7	6,8	7,8	8,0	7,1	7,5	6,1	6,8	7,0	6,2	5,7	
Handel en reparatie	7,5	7,0	7,5	7,7	6,9	8,1	6,0	6,8	7,1	6,1	5,7	
Horeca	9,6	5,8	10,1	10,0	8,6	2,7	7,2	6,7	6,3	6,8	5,8	
Vervoer, opslag en communicatie	9,0	8,0	9,0	9,0	8,4	8,9	8,0	7,7	7,5	5,9	5,2	
Vervoer en dienstverlening t.b.v. vervoer	6,0	6,1	5,7	5,3	5,5	6,2	5,7	5,9	6,6	5,9	6,0	
Post en telecommunicatie	17,8	13,1	18,5	19,7	17,2	16,0	14,0	12,3	10,2	5,7	3,1	
Financiële en zakelijke dienstverlening	8,9	7,8	9,2	9,0	7,1	7,2	8,6	7,3	8,0	6,1	5,8	
Financiële instellingen	9,2	6,7	11,3	7,4	6,3	6,5	7,6	6,4	6,0	5,5	4,8	
Verhuur van en handel in onroerend goed	8,2	7,4	7,4	11,4	6,5	6,1	6,5	9,2	8,2	10,3	10,8	
Uitzendbureaus	4,8	3,9	3,7	6,0	3,8	5,6	5,6	2,8	1,8	1,1	3,3	
Overige zakelijke dienstverlening	10,3	9,9	10,2	10,9	8,8	8,2	10,5	9,4	11,3	7,7	6,8	
Overheid	5,6	8,5	5,7	4,8	6,1	8,0	8,7	8,4	8,7	6,2	6,1	
Zorg en overige dienstverlening	6,3	7,9	6,0	6,4	5,5	7,4	7,8	7,5	8,9	8,3	9,0	
Beloning van werknemers	6,9	7,3	6,9	6,7	6,1	7,2	7,3	7,1	7,4	6,0	5,8	
Exploitatie-overschot (netto)	8,7	1,7	11,0	8,2	8,0	7,2	1,8	1,6	-3,0	-5,8	-10,6	
Afschrijvingen	8,4	7,9	8,4	8,4	8,4	7,9	7,9	7,9	7,9	7,9	7,9	
Belastingen op productie en invoer minus subsidies	7,9	11,6	9,0	5,9	5,6	12,4	13,0	10,5	10,4	3,8	2,7	
Binnenlands product (bruto, marktprijzen)	7,6	6,6	8,0	7,2	6,9	7,9	7,1	6,3	5,2	3,2	3,1	

Table / Tabel 3.3.1

Compensation of employees by economic activity and other income components of domestic product, original series

Beloning van werknemers naar bedrijfstakken en andere inkomensbestanddelen van het binnenlands product, oorspronkelijke reeks

	2000■	2001□	2000■			2001□				2002●	
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
<i>bln euro</i>											
ECONOMIC ACTIVITIES											
Agriculture, forestry and fishing	2,3	2,5	0,7	0,6	0,6	0,6	0,7	0,6	0,6	0,6	0,8
Mining and quarrying	0,5	0,5	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Manufacturing	35,1	36,8	10,1	8,1	8,8	8,5	10,6	8,5	9,2	8,8	11,0
Manufacture of food products, beverages and tobacco	5,2	5,4	1,5	1,2	1,3	1,3	1,5	1,2	1,4	1,3	1,6
Manufacture of textile and leather products	0,8	0,9	0,3	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2	0,3
Manufacture of paper products; publishing and printing	4,5	4,7	1,3	1,1	1,1	1,1	1,4	1,1	1,2	1,1	1,4
Manufacture of petroleum products	0,4	0,4	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Manufacture of basic chemicals and man-made fibres	1,8	1,9	0,5	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6
Manufacture of chemical products	1,8	1,9	0,5	0,4	0,5	0,4	0,5	0,4	0,5	0,4	0,6
Manufacture of rubber and plastic products	1,2	1,3	0,4	0,3	0,3	0,3	0,4	0,3	0,3	0,3	0,4
Manufacture of basic metals and fabricated metal products	4,7	4,9	1,3	1,1	1,2	1,2	1,4	1,2	1,2	1,2	1,4
Manufacture of machinery and equipment n.e.c.	3,3	3,5	0,9	0,8	0,9	0,8	1,0	0,8	0,9	0,8	1,0
Manufacture of electrical and optical equipment	3,9	4,1	1,1	0,9	1,1	0,9	1,2	0,9	1,1	1,0	1,2
Manufacture of transport equipment	2,2	2,3	0,6	0,5	0,5	0,5	0,7	0,5	0,5	0,5	0,7
Other manufacturing	5,3	5,5	1,5	1,2	1,3	1,3	1,6	1,3	1,4	1,3	1,6
Electricity, gas and water supply	1,6	1,7	0,5	0,4	0,4	0,4	0,5	0,4	0,4	0,4	0,5
Construction	14,4	15,5	4,2	3,5	3,5	3,5	4,5	3,8	3,8	3,7	4,8
Trade, hotels, restaurants and repair	32,4	34,6	9,3	7,6	8,0	8,0	9,9	8,2	8,6	8,5	10,4
Trade and repair	28,7	30,7	8,3	6,7	7,1	7,1	8,8	7,2	7,6	7,6	9,3
Hotels and restaurants	3,7	3,9	1,0	0,9	0,9	0,9	1,1	1,0	1,0	0,9	1,2
Transport, storage and communication	14,7	15,9	4,1	3,5	3,8	3,6	4,5	3,7	4,1	3,9	4,7
Transport and supporting transport activities	10,6	11,3	3,0	2,5	2,8	2,6	3,1	2,6	3,0	2,7	3,3
Post and telecommunications	4,1	4,6	1,2	1,0	1,0	1,1	1,3	1,1	1,1	1,1	1,4
Financial and business service activities	45,2	48,7	12,6	10,6	11,4	11,3	13,7	11,4	12,3	12,0	14,5
Financial intermediation	12,8	13,7	3,6	3,0	3,2	3,3	3,9	3,1	3,4	3,4	4,1
Real estate activities	2,1	2,3	0,6	0,5	0,5	0,6	0,7	0,5	0,6	0,6	0,7
Activities of employment agencies	7,9	8,2	2,1	1,9	2,0	1,9	2,2	2,0	2,1	1,9	2,3
Other business service activities	22,4	24,6	6,2	5,2	5,7	5,6	6,9	5,7	6,3	6,0	7,4
Government	32,8	35,6	9,5	7,7	8,0	8,2	10,4	8,3	8,7	8,7	11,0
Care and other service activities	26,5	28,5	7,7	6,3	6,4	6,5	8,3	6,8	7,0	7,1	9,0
Compensation of employees	205,5	220,5	58,8	48,4	51,0	50,7	63,1	51,9	54,8	53,8	66,7
Operating surplus (net)	90,6	92,2	17,1	23,3	26,5	25,4	17,4	23,7	25,7	23,9	15,6
Consumption of fixed capital	61,3	66,2	15,2	15,4	15,6	16,3	16,4	16,6	16,8	17,5	17,7
Taxes on production and imports less subsidies	45,2	50,4	11,3	10,7	12,1	12,5	12,8	11,8	13,3	12,9	13,1
Domestic product (gross, market prices)	402,6	429,2	102,5	97,8	105,2	104,8	109,7	104,0	110,6	108,2	113,2

Tabel / Table 3.4.1
Banen en arbeidsvolume van werknemers naar bedrijfstakken
Jobs and labour input of employees by industry

	2000■	2001□	2000■			2001□				2002●	
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
<i>1 000 banen</i>											
BANEN VAN WERKNEMERS											
Landbouw, bosbouw en visserij	118	121	120	124	122	110	123	128	124	114	125
Delfstoffenwinning	9	8	9	9	8	9	8	8	8	9	9
Industrie	1 053	1 055	1 054	1 053	1 055	1 053	1 056	1 056	1 054	1 045	1 039
Energie- en waterleidingbedrijven	37	36	37	37	37	37	36	36	36	36	37
Bouwnijverheid	429	439	426	438	439	425	436	447	447	430	438
Handel, horeca en reparatie	1 520	1 557	1 520	1 526	1 533	1 549	1 559	1 559	1 560	1 570	1 572
Vervoer, opslag en communicatie	452	465	449	458	459	459	463	470	469	465	463
Financiële en zakelijke dienstverlening	1 497	1 524	1 497	1 511	1 507	1 513	1 524	1 534	1 525	1 511	1 516
Overheid	906	931	904	903	910	924	930	930	939	952	960
Zorg en overige dienstverlening	1 263	1 314	1 257	1 271	1 279	1 290	1 306	1 325	1 336	1 346	1 363
Banen van werknemers	7 284	7 450	7 274	7 329	7 349	7 369	7 443	7 492	7 498	7 477	7 521
<i>1 000 arbeidsjaren</i>											
ARBEIDSVOLUME VAN WERKNEMERS											
Landbouw, bosbouw en visserij	87	89	88	91	87	81	91	93	90	84	92
Delfstoffenwinning	8	8	9	8	8	8	8	8	8	8	8
Industrie	932	934	934	932	933	935	935	934	932	927	919
Energie- en waterleidingbedrijven	34	33	35	34	34	34	34	33	33	33	34
Bouwnijverheid	407	415	405	415	415	401	413	422	422	406	415
Handel, horeca en reparatie	1 073	1 098	1 080	1 075	1 068	1 093	1 108	1 100	1 090	1 109	1 116
Vervoer, opslag en communicatie	379	390	376	384	385	385	386	393	394	389	386
Financiële en zakelijke dienstverlening	1 179	1 201	1 182	1 184	1 180	1 194	1 207	1 206	1 197	1 195	1 199
Overheid	731	751	730	729	734	746	751	751	758	768	774
Zorg en overige dienstverlening	835	868	832	839	840	856	865	873	877	893	900
Arbeidsvolume van werknemers	5 665	5 786	5 670	5 691	5 685	5 733	5 798	5 814	5 800	5 813	5 844

Tabel / Table 4.1.1
Consumptieve bestedingen, oorspronkelijke reeks (volumemutaties)
Final consumption, original series (volume changes)

	Mutaties t.o.v. het voorgaande jaar										
	2000■		2001□			2002●					
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
	%										
GOEDEREN- EN DIENSTENCATEGORIEËN											
<i>Goederen</i>	3,3	0,1	1,8	2,8	3,2	-0,8	-0,2	0,3	1,1	1,2	0,9
<i>Voedings- en genotmiddelen</i>	1,3	-0,1	1,6	0,7	0,4	2,6	-1,7	-2,1	0,8	0,7	1,0
<i>Voedingsmiddelen</i>	1,6	-0,3	1,0	1,5	0,6	3,1	-1,8	-2,8	0,2	0,3	1,2
<i>Genotmiddelen</i>	0,9	0,2	2,6	-0,5	0,0	1,7	-1,5	-1,1	1,8	1,5	0,8
<i>Duurzame consumptiegoederen</i>	5,8	-0,7	2,3	5,4	7,1	-4,3	-0,2	1,3	0,2	1,9	0,0
<i>Kleding en schoeisel</i>	4,3	2,2	1,3	10,2	1,8	4,2	3,8	3,1	-1,5	-1,7	-2,0
<i>Vervoermiddelen en onderdelen</i>	1,5	-8,2	-4,7	-6,5	11,7	-21,0	-9,2	2,9	-1,6	12,6	7,3
<i>Woninginrichting en overige duurzame goederen</i>	8,6	1,0	6,7	8,3	8,5	0,4	2,1	-0,4	1,9	-0,7	-2,0
<i>Overige goederen</i>	1,2	1,8	1,0	0,7	-0,1	1,5	1,2	1,4	2,9	0,5	2,2
<i>Energie en water</i>	0,9	2,7	1,4	2,3	0,6	6,1	2,7	-0,6	1,2	-3,5	-1,8
<i>Motorbrandstoffen en overige goederen</i>	1,3	1,4	0,9	0,3	-0,5	-0,8	0,7	2,0	3,7	3,1	3,7
<i>Diensten</i>	3,9	2,0	5,0	3,4	2,6	2,3	2,5	1,8	1,4	1,0	0,7
<i>Huisvesting</i>	1,9	1,6	2,3	1,4	1,8	1,7	1,7	1,6	1,5	1,7	1,8
<i>Horecadiensten</i>	2,9	-1,6	3,0	0,9	2,6	-0,6	-1,1	-3,1	-1,5	-2,8	-3,5
<i>Diensten m.b.t. recreatie en cultuur</i>	4,0	2,7	3,9	2,9	4,8	2,0	2,9	2,6	3,4	1,9	1,9
<i>Diensten m.b.t. vervoer en communicatie</i>	14,3	7,1	16,9	14,4	10,7	10,5	9,1	7,8	1,7	4,2	2,1
<i>Medische diensten en gezondheidszorg</i>	-1,2	1,5	-0,3	-1,7	-2,0	1,4	2,3	1,5	0,9	1,6	3,0
<i>Financiële en zakelijke diensten</i>	3,9	0,5	7,5	3,2	-0,1	0,1	0,6	0,1	1,3	0,0	-0,3
<i>Overige diensten</i>	3,4	2,5	3,9	3,9	2,4	2,4	3,0	2,1	2,4	0,2	0,0
Consumptieve bestedingen door huishoudens (incl IZWh, binnenlands)	3,6	1,0	3,3	3,1	2,9	0,8	1,1	1,1	1,2	1,1	0,8
<i>Consumptie door gezinshuishoudingen in het buitenland</i>	4,7	0,2	1,8	-2,8	12,0	3,6	7,1	-2,6	-6,9	1,4	0,8
<i>Af: consumptie door niet-ingezetenen in Nederland</i>	4,3	-7,1	6,3	1,0	4,2	-5,4	-2,2	-5,4	-14,5	-1,0	1,8
1 Consumptieve bestedingen door huishoudens (incl IZWh, nationaal)	3,6	1,2	3,2	3,0	3,3	1,0	1,5	1,1	1,3	1,2	0,8
2 (3+4) Consumptieve bestedingen door overheid	1,9	3,1	2,1	1,9	1,8	3,2	3,2	2,9	3,1	3,3	2,7
3 Individuele consumptie door overheid	2,6	1,9	2,7	2,8	2,8	2,1	2,7	1,4	1,5	3,6	2,6
4 Collectieve consumptie door overheid	1,1	4,4	1,4	1,0	0,7	4,4	3,7	4,6	4,9	3,0	2,9
5 (1+2) Totale consumptieve bestedingen	3,1	1,8	2,8	2,6	2,8	1,7	2,0	1,7	1,9	1,8	1,4

Table / Tabel 4.2.1
Final consumption, original series (value changes)
Consumptieve bestedingen, oorspronkelijke reeks (waardemutaties)

	Changes on previous year		Changes on corresponding quarter of previous year								
	2000■	2001□	2000■			2001□				2002●	
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
	%										
TYPE OF GOODS AND SERVICES											
<i>Goods</i>	6,3	4,9	4,7	5,5	7,0	4,1	4,9	5,0	5,4	4,7	3,5
<i>Food, beverages and tobacco</i>	3,1	6,5	2,9	2,5	3,5	7,6	5,8	5,3	7,4	7,1	4,7
Food	3,1	7,1	1,7	3,1	4,3	8,4	6,9	5,6	7,6	8,2	4,5
Confectionery, beverages and tobacco	3,0	5,6	5,0	1,5	2,2	6,4	4,0	4,8	7,1	5,2	4,9
<i>Durable consumer goods</i>	6,3	2,1	3,4	5,3	8,0	-2,2	2,6	4,3	3,5	4,6	2,2
Clothing and footwear	4,7	5,1	3,2	9,0	2,7	5,9	6,0	5,8	3,1	3,4	1,4
Vehicles and parts	2,6	-6,4	-3,5	-5,8	12,9	-19,7	-7,1	4,9	0,0	13,7	8,7
Home furnishing and other durable goods	9,1	4,3	7,2	8,4	9,4	3,3	5,4	3,1	5,1	1,3	-0,1
<i>Other goods</i>	9,7	7,6	9,2	9,1	9,2	10,3	7,8	6,0	6,4	2,8	4,3
Energy and water	13,3	15,9	12,0	16,9	16,6	22,6	13,8	11,0	13,4	1,0	3,9
Motor fuel and other goods	8,4	4,4	8,3	7,0	6,1	3,9	5,9	4,5	3,1	3,9	4,4
<i>Services</i>	7,9	6,7	9,1	7,5	6,7	6,9	7,4	6,4	6,0	5,4	5,0
Housing	5,0	4,5	5,3	4,6	4,6	4,5	4,4	4,6	4,6	4,7	4,9
Hotels and restaurants services	6,7	5,2	7,3	5,2	6,5	6,1	5,9	3,0	5,8	4,7	4,0
Recreational and cultural services	7,4	7,2	8,1	6,4	7,3	6,0	7,7	7,3	7,7	6,7	6,7
Transport and communication services	13,5	9,0	16,3	13,5	11,2	11,5	12,1	9,9	2,9	6,5	3,2
Medical services and welfare	4,8	9,3	5,5	5,0	4,1	9,0	10,4	8,8	8,9	10,3	10,5
Financial and business services	13,1	7,3	16,3	12,4	9,3	7,0	7,4	6,8	7,8	4,2	4,5
Other services	7,6	8,0	8,2	8,0	6,0	8,1	9,0	7,7	7,4	4,4	3,9
Final consumption expenditure by households incl. NPISH, domestic	7,1	5,7	6,8	6,5	6,9	5,5	6,1	5,7	5,7	5,1	4,2
Final consumption by resident households in the rest of the world	9,9	3,6	7,2	2,4	17,9	7,4	11,2	1,9	-5,3	4,0	3,8
Minus: final consumption by non-residents in the Netherlands	7,6	-2,0	10,4	5,7	6,5	-0,8	3,8	0,0	-10,0	5,0	7,2
1 Final consumption expenditure by households incl. NPISH, national	7,2	5,9	6,8	6,4	7,3	5,7	6,4	5,7	5,6	5,0	4,1
2 (3+4) Final consumption expenditure by general government	6,6	9,1	6,8	6,8	6,3	9,1	9,1	9,3	8,8	8,1	7,3
3 Individual final consumption of general government	7,9	9,0	7,6	8,6	8,0	8,5	9,5	8,9	9,0	9,5	9,3
4 Collective final consumption of general government	5,3	9,2	6,0	4,8	4,4	9,7	8,6	9,8	8,7	6,6	5,0
5 (1+2) Final consumption expenditure (total)	7,0	6,9	6,8	6,5	7,0	6,8	7,3	6,8	6,6	6,0	5,2

Tabel / Table 4.3.1
Consumptieve bestedingen, oorspronkelijke reeks
Final consumption, original series

	2000■			2001□				2002●			
	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II		
GOEDEREN- EN DIENSTENCATEGORIEËN	<i>mld euro</i>										
<i>Goederen</i>	101,0	105,9	25,2	24,3	27,0	25,5	26,5	25,5	28,4	26,7	27,4
<i>Voedings- en genotmiddelen</i>	28,2	30,1	7,1	7,0	7,6	7,1	7,5	7,3	8,1	7,6	7,9
Voedingsmiddelen	17,5	18,7	4,4	4,3	4,7	4,5	4,7	4,6	5,0	4,8	4,9
Genotmiddelen	10,7	11,3	2,7	2,6	2,9	2,6	2,8	2,8	3,1	2,8	3,0
<i>Duurzame consumptiegoederen</i>	45,1	46,0	11,5	10,8	12,0	10,6	11,8	11,2	12,4	11,1	12,0
Kleding en schoeisel	12,3	12,9	3,2	3,0	3,4	2,7	3,4	3,2	3,5	2,8	3,5
Vervoermiddelen en onderdelen	10,2	9,5	2,7	2,2	2,4	2,3	2,5	2,3	2,4	2,6	2,8
Woninginrichting en overige duurzame goederen	22,6	23,6	5,5	5,5	6,2	5,6	5,8	5,7	6,5	5,6	5,8
<i>Overige goederen</i>	27,7	29,8	6,7	6,6	7,4	7,8	7,2	6,9	7,9	8,1	7,5
Energie en water	7,9	9,2	1,6	1,5	2,4	3,0	1,9	1,7	2,7	3,0	1,9
Motorbrandstoffen en overige goederen	19,8	20,7	5,0	5,1	5,0	4,9	5,3	5,3	5,2	5,0	5,6
<i>Diensten</i>	97,2	103,7	24,4	24,6	24,6	25,2	26,3	26,2	26,1	26,6	27,6
Huisvesting	30,1	31,4	7,4	7,6	7,7	7,7	7,7	8,0	8,0	8,1	8,1
Horecadiensten	11,3	11,9	3,0	2,9	2,7	2,8	3,2	3,0	2,8	2,9	3,3
Diensten m.b.t. recreatie en cultuur	5,6	6,0	1,4	1,5	1,4	1,4	1,5	1,6	1,5	1,5	1,6
Diensten m.b.t. vervoer en communicatie	12,5	13,7	3,2	3,3	3,2	3,2	3,6	3,6	3,3	3,4	3,7
Medische diensten en gezondheidszorg	8,5	9,3	2,1	2,1	2,2	2,3	2,4	2,3	2,4	2,5	2,6
Financiële en zakelijke diensten	14,9	16,0	3,7	3,6	3,8	4,1	4,0	3,8	4,1	4,3	4,1
Overige diensten	14,3	15,4	3,7	3,5	3,6	3,8	4,0	3,8	3,9	4,0	4,1
Consumptieve bestedingen door huishoudens (incl IZWh, binnenlands)	198,2	209,6	49,7	48,9	51,6	50,8	52,7	51,6	54,5	53,3	54,9
Consumptie door gezinshuishoudingen in het buitenland	8,5	8,8	2,3	2,0	2,4	1,9	2,6	2,1	2,2	2,0	2,7
Af: consumptie door niet-ingezetenen in Nederland	5,7	5,6	1,2	1,7	1,5	1,3	1,2	1,7	1,4	1,4	1,3
1 Consumptieve bestedingen door huishoudens (incl IZWh, nationaal)	201,1	212,9	50,8	49,2	52,4	51,4	54,1	52,1	55,4	54,0	56,3
2 (3+4) Consumptieve bestedingen door overheid	91,2	99,5	24,2	22,1	23,2	23,7	26,4	24,1	25,2	25,6	28,4
3 Individuele consumptie door overheid	48,4	52,8	12,7	12,0	12,2	12,5	14,0	13,0	13,3	13,7	15,3
4 Collectieve consumptie door overheid	42,7	46,7	11,5	10,1	11,0	11,1	12,5	11,1	12,0	11,9	13,1
5 (1+2) Totale consumptieve bestedingen	292,3	312,4	75,1	71,3	75,6	75,1	80,5	76,2	80,6	79,6	84,7

Tabel / Table 5.1.1
Investerings in vaste activa (bruto), oorspronkelijke reeks (volumemutaties)
Fixed capital formation (gross), original series (volume changes)

	Mutatie t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar								
	2000■	2001□	2000■			2001□			2002●		
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
	%										
NAAR TYPE ACTIVA											
Woningen	-0,4	-1,2	-0,9	-0,5	-3,6	-2,1	0,9	-3,6	-0,2	-2,1	-3,6
Bedrijfsgebouwen	7,4	4,3	10,4	4,8	2,6	4,5	5,3	4,0	3,3	1,5	0,2
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	7,9	6,2	14,0	-1,7	2,0	3,1	5,3	10,4	5,9	8,6	-1,5
Vervoermiddelen	6,3	-2,9	5,0	3,4	16,1	1,4	-5,0	-5,1	-3,1	-11,1	-14,9
Machines en installaties	2,7	-5,2	12,8	1,2	-3,1	0,2	-10,4	-7,1	-3,1	4,1	1,6
Computers	4,6	-4,9	21,7	7,1	3,2	-6,8	-5,0	-5,0	-3,0	-7,8	-6,3
Overige materiële vaste activa	3,2	-0,2	1,7	4,6	1,2	0,1	4,2	-1,4	-3,4	-7,2	-6,9
Immateriële vaste activa	7,0	3,2	6,6	7,8	6,7	3,5	8,9	4,2	-2,8	-0,7	0,3
In cultuur gebrachte activa (bv. bomen en vee)	-20,1	-30,7	-1,2	-87,7	140,0	-42,2	-8,5	-266,7	-10,0	-0,8	-3,4
Overdrachtskosten op grond	-1,5	-1,2	-1,3	-1,6	2,5	5,6	1,2	-6,6	-4,7	-8,3	-3,6
Investerings in vaste activa uit productie en invoer	3,8	-0,4	7,0	1,8	1,4	0,3	-0,3	-1,2	-0,4	-0,9	-2,9
Af: verkoop van gebruikte vaste activa	14,2	16,0	15,1	5,2	32,1	14,5	18,8	13,1	17,0	25,7	17,6
Investerings in vaste activa (bruto)	3,5	-0,8	6,8	1,8	0,7	-0,1	-0,8	-1,6	-0,9	-1,7	-3,5
NAAR BEDRIJFSKLASSE VAN BESTEMMING											
Landbouw, bosbouw en visserij	-2,2	-7,5	1,4	-5,5	-9,7	-9,6	-4,8	-9,7	-6,5	-2,2	-2,8
Nijverheid (incl. energie en bouwnijverheid)	2,8	-6,9	17,0	-0,4	-3,6	-1,0	-12,9	-7,6	-5,1	9,9	5,2
Handel, horeca en reparatie	1,4	-0,6	2,9	-0,2	0,4	-2,3	1,0	0,1	-1,3	-5,0	-5,2
Vervoer, opslag en communicatie	9,2	0,8	8,2	8,2	11,4	6,6	2,1	-4,7	-0,3	-5,3	-8,3
Exploitatie van woningen	-3,5	-0,8	-3,9	-3,6	-6,5	-1,8	1,2	-3,1	0,0	-2,0	-3,4
Overheid	9,6	6,5	13,0	5,4	6,0	5,1	7,2	8,1	5,6	1,5	-3,5
Overige diensten en n.e.g.	10,3	2,0	14,0	6,9	9,8	0,9	3,1	3,8	0,3	-3,4	-3,7
Investerings in vaste activa uit productie en invoer	3,8	-0,4	7,0	1,8	1,4	0,3	-0,3	-1,2	-0,4	-0,9	-2,9
Af: verkoop van gebruikte vaste activa	14,2	16,0	15,1	5,2	32,1	14,5	18,8	13,1	17,0	25,7	17,6
Investerings in vaste activa (bruto)	3,5	-0,8	6,8	1,8	0,7	-0,1	-0,8	-1,6	-0,9	-1,7	-3,5

Table / Tabel 5.2.1
Fixed capital formation (gross), original series (value changes)
Investerings in vaste activa (bruto), oorspronkelijke reeks (waardemutaties)

	Changes on previous year		Changes on corresponding quarter of previous year								
	2000■	2001□	2000■			2001□			2002●		
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
	%										
BY TYPE OF CAPITAL GOOD											
Dwellings	5,9	5,7	5,9	6,2	2,6	4,3	8,5	3,6	6,2	4,5	1,0
Non-residential buildings	12,6	10,3	16,0	9,6	7,7	10,0	11,6	10,5	8,9	7,8	4,6
Civil engineering works	12,6	11,0	19,4	2,1	6,2	6,4	10,1	15,9	11,2	12,4	0,6
Transport equipment	8,7	-1,2	5,9	6,5	19,6	3,1	-2,8	-3,4	-1,9	-9,7	-13,3
Machinery and equipment	5,0	-3,0	14,7	3,2	-0,3	3,0	-8,0	-4,8	-1,6	5,4	2,8
Computers	5,5	-7,8	21,4	8,9	6,9	-4,6	-6,3	-9,2	-10,6	-8,6	-9,0
Other tangible fixed assets	5,5	2,8	3,3	7,1	3,9	3,7	7,3	1,6	-1,3	-6,1	-5,9
Intangible fixed assets	9,9	7,4	9,9	10,9	8,9	7,5	13,1	7,8	2,0	1,7	3,3
Cultivated assets (e.g. trees and livestock)	-16,0	-16,5	1,2	-77,4	92,9	-26,5	7,6	-271,4	3,7	0,0	23,0
Transfer costs of ground	9,9	8,5	10,0	8,3	13,6	11,0	12,5	2,6	7,5	3,7	1,4
Fixed capital formation from production and imports	7,9	3,9	11,2	5,9	5,8	4,8	4,6	3,1	3,3	3,1	0,2
Minus: sales of used fixed capital goods	11,7	14,2	14,6	1,9	29,4	13,5	14,8	11,9	16,0	24,4	16,8
Fixed capital formation (gross)	7,8	3,7	11,1	6,0	5,2	4,5	4,3	2,8	2,9	2,5	-0,3
BY ECONOMIC ACTIVITY OF DESTINATION											
Agriculture, forestry and fishing	1,5	-3,0	4,1	-3,0	-4,3	-4,6	2,0	-7,2	-4,0	1,2	6,1
Industry (incl. energy and construction)	5,5	-4,3	19,8	2,4	-1,1	1,9	-10,4	-4,7	-2,8	12,1	7,1
Trade, hotels, restaurants and repair	4,4	2,3	5,9	2,6	4,1	1,3	4,2	3,4	0,7	-2,1	-3,5
Transport, storage and communication	12,3	4,0	10,4	11,2	15,6	10,4	6,4	-2,2	1,9	-2,5	-6,1
Operation of dwellings	2,7	6,1	2,9	2,9	-0,4	4,7	8,8	4,1	6,5	4,7	1,2
Government	14,0	10,4	17,7	9,1	10,1	7,7	11,8	12,4	9,6	5,4	-1,2
Other services and n.e.c.	13,8	5,6	17,2	10,4	13,9	5,1	7,0	7,6	3,1	-0,7	-1,5
Fixed capital formation from production and imports	7,9	3,9	11,2	5,9	5,8	4,8	4,6	3,1	3,3	3,1	0,2
Minus: sales of used fixed capital goods	11,7	14,2	14,6	1,9	29,4	13,5	14,8	11,9	16,0	24,4	16,8
Fixed capital formation (gross)	7,8	3,7	11,1	6,0	5,2	4,5	4,3	2,8	2,9	2,5	-0,3

Tabel / Table 5.3.1
Investerings in vaste activa (bruto), oorspronkelijke reeks
Fixed capital formation (gross), original series

	2000■	2001□	2000■			2001□				2002●	
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
<i>mld euro</i>											
NAAR TYPE ACTIVA											
Woningen	24,1	25,4	6,3	5,2	6,3	6,6	6,8	5,4	6,6	6,9	6,9
Bedrijfsgebouwen	14,7	16,2	4,1	3,1	3,8	4,1	4,6	3,4	4,2	4,4	4,8
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	9,8	10,9	2,5	2,4	2,8	2,3	2,7	2,8	3,1	2,6	2,7
Vervoermiddelen	10,3	10,2	2,5	2,3	3,0	2,6	2,5	2,2	2,9	2,3	2,1
Machines en installaties	16,6	16,1	4,5	3,9	4,5	3,9	4,1	3,7	4,4	4,1	4,3
Computers	4,4	4,1	1,2	1,0	1,2	0,9	1,1	1,0	1,1	0,8	1,0
Overige materiële vaste activa	5,0	5,2	1,2	1,2	1,4	1,3	1,3	1,2	1,3	1,2	1,3
Immateriële vaste activa	6,5	7,0	1,6	1,6	1,8	1,6	1,8	1,7	1,8	1,7	1,9
In cultuur gebrachte activa (bv.bomen en vee)	0,4	0,3	0,3	0,0	-0,1	0,1	0,3	0,0	-0,1	0,1	0,3
Overdrachtskosten op grond	1,3	1,4	0,3	0,3	0,4	0,3	0,4	0,3	0,4	0,3	0,4
Investerings in vaste activa uit productie en invoer	93,2	96,8	24,6	20,9	25,1	23,7	25,7	21,6	25,9	24,4	25,7
Af: verkoop van gebruikte vaste activa	2,4	2,8	0,6	0,5	0,7	0,7	0,7	0,6	0,8	0,8	0,8
Investerings in vaste activa (bruto)	90,7	94,1	23,9	20,4	24,4	23,0	25,0	21,0	25,1	23,6	24,9
NAAR BEDRIJFSKLASSE VAN BESTEMMING											
Landbouw, bosbouw en visserij	3,5	3,4	1,1	0,7	0,8	0,9	1,1	0,7	0,7	0,9	1,2
Nijverheid (incl. energie en bouwnijverheid)	14,8	14,2	4,2	3,4	3,9	3,4	3,7	3,2	3,8	3,8	4,0
Handel, horeca en reparatie	7,3	7,5	1,9	1,6	2,0	1,8	2,0	1,7	2,0	1,8	1,9
Vervoer, opslag en communicatie	12,4	12,8	3,0	2,9	3,6	3,1	3,2	2,9	3,7	3,0	3,0
Exploitatie van woningen	24,9	26,5	6,6	5,4	6,5	6,8	7,1	5,6	6,9	7,1	7,2
Overheid	11,0	12,1	2,8	2,6	3,1	2,7	3,1	2,9	3,4	2,9	3,1
Overige diensten en n.e.g.	19,2	20,3	5,1	4,3	5,2	4,9	5,4	4,6	5,4	4,9	5,4
Investerings in vaste activa uit productie en invoer	93,2	96,8	24,6	20,9	25,1	23,7	25,7	21,6	25,9	24,4	25,7
Af: verkoop van gebruikte vaste activa	2,4	2,8	0,6	0,5	0,7	0,7	0,7	0,6	0,8	0,8	0,8
Investerings in vaste activa (bruto)	90,7	94,1	23,9	20,4	24,4	23,0	25,0	21,0	25,1	23,6	24,9

Tabel / Table 6.1.1
Invoer van goederen en diensten, oorspronkelijke reeks (volumemutaties)
Imports of goods and services, original series (volume changes)

	Mutatie t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar								
	2000■	2001□	2000■			2001□				2002●	
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
	%										
PRODUCTGROEPEN											
Landbouw-, bosbouw- en visserijproducten	4,9	0,9	7,1	0,0	4,8	3,5	3,2	3,4	-6,1	-2,8	-3,1
Aardolie, aardgas en overige delfstoffen	6,1	5,5	-1,0	11,2	15,7	10,6	7,5	7,3	-2,6	-5,5	-7,4
Voedings- en genotmiddelen	5,6	4,4	9,5	5,6	1,6	9,9	4,5	3,8	0,1	0,0	-0,1
Textiel, kleding, leder en lederwaren	4,4	3,3	2,2	2,7	10,0	3,0	6,7	3,0	1,0	-3,8	-4,8
Papier, papierwaren, drukwerk en opgenomen media	2,6	-1,5	3,9	5,0	-1,5	0,1	-3,2	-0,5	-2,2	-1,9	1,9
Aardolie-producten, e.d.	4,0	-7,0	30,4	10,4	-1,2	-1,3	-14,7	-12,6	3,8	13,5	12,5
Chemische producten	12,3	2,1	12,9	16,5	7,1	3,4	2,3	0,6	2,1	-2,1	2,9
Rubber- en kunststofproducten	4,9	1,8	3,7	5,5	1,9	3,3	3,9	-0,3	0,2	3,3	5,7
Basismetalen en metaalproducten	8,6	-0,2	12,6	6,1	4,6	2,0	0,6	2,7	-5,7	-5,8	-4,7
Machines en apparaten n.e.g.	7,7	2,2	12,6	5,8	0,6	7,1	3,8	4,6	-6,0	-9,9	-4,7
Elektrotechnische machines en optische apparaten	19,1	3,7	23,1	16,7	19,2	19,7	4,2	3,0	-8,8	-13,6	-7,0
Transportmiddelen	7,9	-4,5	5,9	-1,7	12,4	-9,9	-2,8	3,8	-8,1	-6,8	-2,0
Overige industriële producten	8,2	-0,3	12,7	9,5	2,7	4,9	1,2	-2,7	-4,5	-6,6	-5,5
Overige producten	13,0	3,4	13,3	12,9	12,0	5,6	4,5	3,8	0,1	-0,8	-0,4
Consumptie door gezinshuishoudingen in het buitenland	4,7	0,2	1,8	-2,8	12,0	3,6	7,1	-2,6	-6,9	1,4	0,8
Cif/fob-correctie	10,2	1,3	14,1	7,2	16,7	18,2	4,3	-1,1	-12,7	-2,8	3,0
Invoer van goederen en diensten (fob)	10,6	1,9	12,0	9,3	10,0	7,0	2,8	2,3	-3,9	-5,4	-2,5
GOEDEREN EN DIENSTEN											
Invoer van goederen (cif)	10,3	1,4	12,2	9,1	9,4	7,0	2,1	1,9	-4,8	-6,5	-3,0
Cif/fob-correctie en herclassificatie	10,3	1,4	13,1	8,5	16,4	17,3	2,6	-0,8	-10,8	-3,5	2,7
Invoer van goederen (fob)	10,3	1,4	12,1	9,2	9,2	6,7	2,1	2,0	-4,6	-6,6	-3,3
Invoer van diensten (cif)	12,2	4,9	11,2	10,3	13,2	7,0	7,0	5,0	0,9	0,0	0,1
Consumptie door gezinshuishoudingen in het buitenland	4,7	0,2	1,8	-2,8	12,0	3,6	7,1	-2,6	-6,9	1,4	0,8
Overige invoer van diensten	14,5	6,2	14,6	14,4	13,5	7,8	7,0	7,1	3,2	-0,3	-0,1
Cif/fob-herclassificatie	10,3	1,4	13,1	8,5	16,4	17,2	2,5	-0,8	-10,7	-3,5	2,7
Invoer van diensten (fob)	11,9	4,3	11,5	10,0	13,7	8,6	6,3	4,1	-1,0	-0,6	0,5
Invoer van goederen en diensten (fob)	10,6	1,9	12,0	9,3	10,0	7,0	2,8	2,3	-3,9	-5,4	-2,5

Table / Tabel 6.2.1
Imports of goods and services, original series (value changes)
Invoer van goederen en diensten, oorspronkelijke reeks (waardemutaties)

	Changes on previous year		Changes on corresponding quarter of previous year								
	2000■	2001□	2000■			2001□				2002●	
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
	%										
GROUPS OF PRODUCTS											
Products of agriculture, forestry and fishing	8,3	4,6	7,6	4,1	15,5	6,7	7,1	7,1	-1,9	3,1	1,6
Crude petroleum, natural gas and other minerals	73,8	1,3	68,4	68,4	60,6	21,4	20,8	0,3	-27,2	-17,5	-16,8
Food products, beverages and tobacco products	9,2	7,1	12,9	10,5	5,8	14,0	9,3	5,9	0,4	0,2	-1,3
Textiles, wearing apparel, leather and leather products	8,0	6,2	5,2	6,5	16,1	7,6	10,9	4,9	1,8	-2,7	-5,0
Paper and-products, printed matter and recorded media	13,5	-0,1	15,0	17,5	9,7	6,0	-1,3	-0,1	-4,3	-4,5	-2,1
Coke, refined petroleum products and nuclear fuel	77,2	-13,0	130,0	74,5	52,6	10,6	-7,5	-22,6	-24,8	-3,8	-3,5
Chemicals, chemical products and man-made fibres	22,4	3,2	24,3	28,6	17,1	9,6	4,8	0,1	-1,0	-5,0	2,5
Rubber and plastic products	7,3	3,6	5,9	8,1	4,6	5,6	6,2	1,3	1,1	3,7	6,8
Basic metals and metal products	21,1	-0,9	25,9	20,1	17,5	7,0	0,8	0,5	-11,0	-9,1	-5,9
Machinery and equipment n.e.c.	10,2	3,9	14,8	8,4	3,7	9,6	5,9	5,8	-5,0	-9,0	-4,7
Electrical machinery and optical equipment	24,2	2,7	26,7	21,9	26,9	20,9	4,3	2,0	-12,0	-14,2	-9,8
Transport equipment	9,7	-3,6	7,0	0,6	15,4	-8,2	-0,6	3,9	-8,4	-6,4	-2,5
Other manufactured goods n.e.c.	10,8	1,7	14,7	12,7	5,1	8,2	2,7	-0,7	-3,0	-4,6	-2,0
Other products	17,4	7,1	17,6	16,7	17,3	9,6	8,9	7,7	2,6	1,4	1,3
Final consumption by resident households in the rest of the world	9,9	3,6	7,2	2,4	17,9	7,4	11,2	1,9	-5,3	4,0	3,8
Cif/fob-reclassification	15,9	4,9	17,7	14,3	23,1	25,6	9,7	2,1	-12,5	-4,6	1,0
Imports of goods and services (fob)	19,8	2,7	21,0	18,8	19,7	11,0	5,9	2,4	-7,0	-6,4	-3,7
GOODS AND SERVICES											
Imports of goods (cif)	20,6	1,6	22,3	19,8	20,0	10,9	4,9	1,1	-8,9	-8,0	-4,9
Cif/fob-adjustment and reclassification	16,0	4,9	17,2	13,5	23,9	25,3	10,2	2,5	-13,0	-5,1	0,7
Imports of goods (fob)	20,8	1,5	22,5	20,0	19,9	10,4	4,7	1,1	-8,8	-8,2	-5,2
Imports of services (cif)	15,6	8,8	14,7	13,6	17,6	11,3	11,6	9,4	3,6	2,7	2,6
Final consumption by resident households in the rest of the world	9,9	3,6	7,2	2,4	17,9	7,4	11,2	1,9	-5,3	4,0	3,8
Other imports of services	17,3	10,3	17,4	17,1	17,5	12,2	11,8	11,5	6,2	2,4	2,2
Cif/fob-reclassification	16,0	4,9	17,1	13,4	23,9	25,3	10,3	2,5	-13,1	-5,2	0,7
Imports of services (fob)	15,6	8,2	15,1	13,6	18,6	13,4	11,4	8,3	0,8	1,4	2,3
Imports of goods and services (fob)	19,8	2,7	21,0	18,8	19,7	11,0	5,9	2,4	-7,0	-6,4	-3,7

Tabel / Table 6.3.1
Invoer van goederen en diensten, oorspronkelijke reeks
Imports of goods and services, original series

	2000■	2001□	2000■			2001□				2002●	
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
<i>mln euro</i>											
PRODUCTGROEPEN											
Landbouw-, bosbouw- en visserijproducten	9,8	10,3	2,4	2,1	2,6	2,8	2,6	2,3	2,6	2,9	2,6
Aardolie, aardgas en overige delfstoffen	16,9	17,2	3,8	4,4	5,0	4,5	4,6	4,4	3,7	3,7	3,8
Voedings- en genotmiddelen	13,7	14,7	3,4	3,4	3,7	3,6	3,8	3,6	3,7	3,6	3,7
Textiel, kleding, leder en lederwaren	10,7	11,4	2,3	3,0	2,6	3,1	2,6	3,1	2,6	3,0	2,5
Papier, papierwaren, drukwerk en opgenomen media	6,8	6,8	1,7	1,7	1,8	1,7	1,7	1,7	1,8	1,6	1,6
Aardolie-producten, e.d.	6,0	5,2	1,6	1,8	1,6	1,2	1,5	1,4	1,2	1,2	1,4
Chemische producten	24,2	25,0	6,1	6,1	6,3	6,2	6,4	6,1	6,3	5,9	6,6
Rubber- en kunststofproducten	5,4	5,6	1,4	1,3	1,4	1,4	1,5	1,4	1,4	1,4	1,6
Basismetalen en metaalproducten	14,3	14,2	3,7	3,5	3,8	3,6	3,7	3,5	3,3	3,3	3,5
Machines en apparaten n.e.g.	13,6	14,1	3,5	3,3	3,6	3,6	3,7	3,4	3,4	3,3	3,5
Elektrotechnische machines en optische apparaten	56,1	57,6	13,1	13,5	16,7	15,4	13,7	13,8	14,7	13,2	12,4
Transportmiddelen	18,1	17,4	4,7	4,1	4,8	4,2	4,7	4,2	4,4	3,9	4,5
Overige industriële producten	10,8	11,0	2,7	2,6	2,8	2,9	2,8	2,6	2,7	2,7	2,8
Overige producten	35,9	38,5	8,6	8,8	9,7	9,6	9,4	9,5	10,0	9,8	9,5
Consumptie door gezinshuishoudingen in het buitenland	8,5	8,8	2,3	2,0	2,4	1,9	2,6	2,1	2,2	2,0	2,7
Cif/fob-correctie	-0,4	-0,4	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Invoer van goederen en diensten (fob)	250,6	257,4	61,4	61,4	68,6	65,7	65,0	62,9	63,8	61,5	62,6
GOEDEREN EN DIENSTEN											
Invoer van goederen (cif)	212,5	215,9	52,0	52,2	58,3	55,6	54,5	52,8	53,1	51,1	51,8
Cif/fob-correctie en herclassificatie	7,7	8,1	1,9	1,9	2,2	2,2	2,0	2,0	2,0	2,1	2,1
Invoer van goederen (fob)	204,8	207,8	50,1	50,3	56,1	53,4	52,5	50,8	51,1	49,1	49,8
Invoer van diensten (cif)	38,5	41,9	9,5	9,4	10,4	10,2	10,6	10,2	10,8	10,5	10,9
Consumptie door gezinshuishoudingen in het buitenland	8,5	8,8	2,3	2,0	2,4	1,9	2,6	2,1	2,2	2,0	2,7
Overige invoer van diensten	29,9	33,0	7,2	7,3	8,1	8,3	8,0	8,2	8,6	8,5	8,2
Cif/fob-herclassificatie	7,4	7,7	1,8	1,8	2,1	2,1	1,9	1,9	1,9	1,9	2,0
Invoer van diensten (fob)	45,8	49,6	11,3	11,2	12,6	12,2	12,6	12,1	12,7	12,4	12,9
Invoer van goederen en diensten (fob)	250,6	257,4	61,4	61,4	68,6	65,7	65,0	62,9	63,8	61,5	62,6

Tabel / Table 7.1.1
Uitvoer van goederen en diensten, originele reeks (volumemutaties)
Exports of goods and services, original series (volume changes)

	Mutatie t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar									
	2000■	2001□	2000■			2001□				2002●		
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	
	%											
PRODUCTGROEPEN												
Landbouw-, bosbouw- en visserijproducten	5,0	-0,9	5,8	6,5	-1,3	-4,6	-0,3	1,7	0,1	0,7	2,3	
Aardolie, aardgas en overige delfstoffen	9,9	14,3	12,0	19,6	1,2	1,0	22,9	21,0	21,1	-4,1	-9,3	
Voedings- en genotmiddelen	2,9	1,9	-1,1	2,3	3,3	2,7	1,6	3,5	-0,1	0,2	0,7	
Textiel, kleding, leder en lederwaren	4,4	1,6	3,9	4,4	4,8	4,1	7,7	-1,3	-3,6	-5,4	-5,8	
Papier, papierwaren, drukwerk en opgenomen media	2,7	-2,6	5,2	7,1	-6,4	0,9	-3,4	-4,6	-3,2	-3,5	2,6	
Aardolie-producten, e.d.	4,1	1,5	12,7	11,0	12,2	3,1	2,7	-5,6	7,3	7,7	-4,7	
Chemische producten	11,0	2,0	9,6	13,0	10,1	3,2	3,4	2,1	-0,4	1,8	6,2	
Rubber- en kunststofproducten	6,3	-0,9	5,0	7,1	2,9	-0,3	0,5	-2,9	-1,0	2,3	7,6	
Basismetalen en metaalproducten	6,7	0,9	7,9	5,3	5,9	0,6	1,8	4,7	-3,2	-4,7	-3,3	
Machines en apparaten n.e.g.	13,5	4,4	12,3	14,0	13,0	12,6	8,5	3,5	-5,4	-6,2	-3,6	
Elektrotechnische machines en optische apparaten	24,8	3,1	27,4	22,5	25,3	21,2	4,1	0,8	-10,1	-17,1	-10,4	
Transportmiddelen	9,8	-3,4	0,1	17,1	13,8	-2,2	-1,2	-1,1	-8,4	-7,4	-4,4	
Overige industriële producten	11,7	0,2	13,2	10,8	7,3	6,7	1,9	-2,7	-5,0	-12,4	-9,8	
Vervoer en communicatie	5,3	1,3	5,6	5,0	5,7	3,5	3,1	3,0	-4,0	2,0	1,0	
Financiële en zakelijke diensten	15,2	2,2	15,2	15,5	14,6	4,0	3,4	2,8	-0,7	-0,1	-0,1	
Overige producten	2,4	1,3	2,2	2,8	0,7	2,8	3,9	1,1	-2,5	-3,4	-3,0	
Consumptie door niet-ingezetenen in Nederland	4,3	-7,1	6,3	1,0	4,2	-5,4	-2,2	-5,4	-14,5	-1,0	1,8	
Uitvoer van gebruikte vaste activa	7,5	18,9	22,7	20,5	6,5	43,8	28,3	5,8	2,4	10,9	23,4	
Cif/fob-correctie	10,2	1,3	14,1	7,2	16,7	18,2	4,3	-1,1	-12,7	-2,8	3,0	
Uitvoer van goederen en diensten	10,9	1,7	10,5	11,3	10,7	6,2	3,2	1,2	-3,3	-4,7	-2,3	
GOEDEREN EN DIENSTEN												
Uitvoer van goederen	11,5	1,9	10,7	12,2	11,4	6,9	3,3	1,2	-3,4	-5,6	-2,8	
Uitvoer van goederen uit productie	9,6	1,1	6,6	10,5	10,5	2,3	2,8	0,3	-0,8	-1,1	-0,2	
Wederuitvoer	14,2	2,9	17,3	14,7	12,6	13,8	3,9	2,6	-7,3	-12,0	-7,0	
Uitvoer van gebruikte vaste activa	7,5	18,9	22,7	20,5	6,5	43,8	28,3	5,8	2,4	10,9	23,4	
Uitvoer van diensten	8,3	0,9	9,3	7,6	7,8	2,6	2,8	1,5	-2,8	0,0	0,0	
Consumptie van diensten door niet-ingezetenen	4,3	-7,1	6,3	1,0	4,2	-5,4	-2,2	-5,4	-14,5	-1,0	1,8	
Overige uitvoer van diensten	8,9	2,0	9,8	8,7	8,3	3,9	3,4	2,5	-1,3	0,1	-0,2	
Cif/fob-correctie	10,2	1,3	14,1	7,2	16,7	18,2	4,3	-1,1	-12,7	-2,8	3,0	
Uitvoer van goederen en diensten	10,9	1,7	10,5	11,3	10,7	6,2	3,2	1,2	-3,3	-4,7	-2,3	

Table / Tabel 7.2.1
Exports of goods and services, original series (value changes)
Uitvoer van goederen en diensten, originele reeks (waardemutaties)

	Changes on previous year		Changes on corresponding quarter of previous year									
	2000■	2001□	2000■			2001□				2002●		
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	
	%											
GROUPS OF PRODUCTS												
Products of agriculture, forestry and fishing	10,8	4,3	8,2	13,7	10,8	2,4	4,9	6,0	3,8	7,1	6,4	
Crude petroleum, natural gas and other minerals	61,2	35,1	64,3	82,3	58,6	56,1	58,3	28,3	7,8	-22,6	-23,7	
Food products, beverages and tobacco products	7,0	5,8	2,3	7,1	11,1	7,7	6,6	6,8	2,5	3,6	2,0	
Textiles, wearing apparel, leather and leather products	7,0	4,2	6,1	7,1	8,6	7,9	11,5	0,8	-2,5	-4,2	-5,7	
Paper and products, printed matter and recorded media	13,8	-1,8	16,6	21,0	4,6	6,7	-1,5	-5,6	-6,2	-6,6	-0,6	
Coke, refined petroleum products and nuclear fuel	88,2	-5,1	115,1	81,8	71,5	14,2	12,1	-15,2	-24,8	-12,9	-13,3	
Chemicals, chemical products and man-made fibres	24,5	1,8	25,3	27,8	22,2	9,9	5,6	-0,7	-6,3	-5,8	0,9	
Rubber and plastic products	10,2	1,5	9,6	11,6	6,8	2,9	3,3	-0,6	0,1	1,5	6,7	
Basic metals and metal products	19,9	-0,8	22,9	19,4	19,2	6,1	1,2	0,4	-10,0	-10,4	-6,9	
Machinery and equipment n.e.c.	15,6	6,6	13,9	16,5	15,8	15,8	11,1	5,3	-3,9	-5,0	-3,1	
Electrical machinery and optical equipment	30,2	2,8	31,5	28,0	33,0	23,0	4,6	0,4	-12,3	-17,5	-12,6	
Transport equipment	11,8	-3,2	2,3	18,0	15,2	-1,7	0,3	-0,8	-9,4	-5,9	-4,5	
Other manufactured goods n.e.c.	14,8	3,6	15,8	14,6	10,9	11,2	4,5	0,7	-1,8	-10,2	-6,6	
Transport and communication services	9,2	4,7	7,3	9,6	14,2	9,5	10,1	4,0	-3,6	3,3	0,3	
Financial and business services	18,8	7,3	19,1	18,9	18,7	9,4	7,4	8,5	4,4	2,7	3,3	
Other products	5,9	4,0	5,8	6,2	4,2	5,4	6,6	3,9	0,1	-2,5	-2,2	
Final consumption by non-residents in the Netherlands	7,6	-2,0	10,4	5,7	6,5	-0,8	3,8	0,0	-10,0	5,0	7,2	
Exports of used fixed capital goods	8,6	17,1	25,0	21,9	6,5	41,5	25,6	3,8	1,8	10,9	23,4	
Cif/fob-adjustment	15,9	4,9	17,7	14,3	23,1	25,6	9,7	2,1	-12,5	-4,6	1,0	
Exports of goods and services	20,3	3,4	19,6	21,2	21,0	12,2	6,9	1,6	-5,7	-6,4	-3,8	
GOODS AND SERVICES												
Exports of goods	22,1	3,0	21,2	23,4	22,7	13,1	6,6	0,8	-6,8	-8,1	-4,9	
Exports of goods from production	22,5	2,8	19,4	23,9	23,4	10,3	6,9	-0,1	-4,8	-5,2	-2,8	
Re-exports	21,6	3,3	24,1	22,7	21,9	17,1	6,0	2,3	-9,9	-12,4	-8,5	
Exports of used fixed capital goods	8,6	17,1	25,0	21,9	6,5	41,5	25,6	3,8	1,8	10,9	23,4	
Exports of services	11,9	5,2	12,3	11,5	13,0	7,9	8,1	5,0	0,3	2,6	1,8	
Final consumption by non-residents	7,6	-2,0	10,4	5,7	6,5	-0,8	3,8	0,0	-10,0	5,0	7,2	
Other exports of services	12,6	6,2	12,6	12,6	14,1	9,2	8,6	5,8	1,5	2,2	1,2	
Cif/fob-adjustment	15,9	4,9	17,7	14,3	23,1	25,6	9,7	2,1	-12,5	-4,6	1,0	
Exports of goods and services	20,3	3,4	19,6	21,2	21,0	12,2	6,9	1,6	-5,7	-6,4	-3,8	

Tabel / Table 7.3.1
Uitvoer van goederen en diensten, originele reeks
Exports of goods and services, original series

	2000■	2001□	2000■			2001□				2002●	
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
<i>mld euro</i>											
PRODUCTGROEPEN											
Landbouw-, bosbouw- en visserijproducten	14,2	14,8	3,6	3,6	3,3	3,8	3,8	3,8	3,5	4,1	4,0
Aardolie, aardgas en overige delfstoffen	5,9	8,0	1,1	1,1	2,0	2,7	1,8	1,4	2,2	2,1	1,3
Voedings- en genotmiddelen	28,4	30,1	6,9	7,0	7,6	7,4	7,3	7,5	7,8	7,7	7,5
Textiel, kleding, leder en lederwaren	7,3	7,6	1,6	1,9	1,9	2,1	1,8	1,9	1,8	2,0	1,7
Papier, papierwaren, drukwerk en opgenomen media	6,0	5,9	1,5	1,5	1,6	1,5	1,4	1,4	1,5	1,4	1,4
Aardolie-producten, e.d.	14,6	13,9	3,5	4,4	3,8	3,4	4,0	3,7	2,8	2,9	3,4
Chemische producten	34,9	35,5	8,6	8,7	9,4	8,9	9,1	8,6	8,8	8,4	9,2
Rubber- en kunststofproducten	5,6	5,7	1,4	1,4	1,4	1,4	1,5	1,4	1,4	1,4	1,6
Basismetalen en metaalproducten	13,1	13,0	3,4	3,2	3,5	3,3	3,4	3,2	3,1	2,9	3,2
Machines en apparaten n.e.g.	13,1	13,9	3,3	3,1	3,7	3,5	3,6	3,2	3,5	3,3	3,5
Elektrotechnische machines en optische apparaten	57,4	59,0	13,5	13,7	17,0	16,1	14,2	13,8	14,9	13,3	12,4
Transportmiddelen	12,6	12,2	3,0	2,9	3,5	3,1	3,0	2,9	3,2	2,9	2,9
Overige industriële producten	6,8	7,0	1,7	1,7	1,7	1,8	1,8	1,7	1,7	1,7	1,6
Vervoer en communicatie	16,5	17,3	4,1	4,3	4,4	4,1	4,5	4,5	4,2	4,2	4,5
Financiële en zakelijke diensten	18,2	19,6	4,2	4,5	5,1	4,9	4,5	4,8	5,3	5,0	4,7
Overige producten	10,6	11,0	2,7	2,5	2,8	2,8	2,9	2,6	2,8	2,7	2,8
Consumptie door niet-ingezetenen in Nederland	5,7	5,6	1,2	1,7	1,5	1,3	1,2	1,7	1,4	1,4	1,3
Uitvoer van gebruikte vaste activa	0,6	0,7	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Cif/fob-correctie	-0,4	-0,4	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Uitvoer van goederen en diensten	271,0	280,2	65,4	67,1	74,2	72,1	69,9	68,2	70,0	67,5	67,3
GOEDEREN EN DIENSTEN											
Uitvoer van goederen	224,9	231,7	54,3	55,4	61,8	60,4	57,9	55,8	57,6	55,5	55,1
Uitvoer van goederen uit productie	135,0	138,7	32,7	33,5	36,7	35,4	35,0	33,4	34,9	33,5	34,0
Wederuitvoer	89,4	92,3	21,4	21,7	25,0	24,9	22,7	22,2	22,5	21,8	20,8
Uitvoer van gebruikte vaste activa	0,6	0,7	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Uitvoer van diensten	46,1	48,5	11,1	11,8	12,4	11,7	12,0	12,4	12,4	12,0	12,2
Consumptie van diensten door niet-ingezetenen	5,7	5,6	1,2	1,7	1,5	1,3	1,2	1,7	1,4	1,4	1,3
Overige uitvoer van diensten	40,8	43,4	10,0	10,2	11,0	10,6	10,8	10,8	11,2	10,8	11,0
Cif/fob-correctie	-0,4	-0,4	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Uitvoer van goederen en diensten	271,0	280,2	65,4	67,1	74,2	72,1	69,9	68,2	70,0	67,5	67,3

Tabel / Table 8.1.1

Binnenlands product, nationaal product en nationaal inkomen, oorspronkelijke reeks (volumemutaties)
Domestic product, national product and national income, original series (volume changes)

	Mutatie t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar								
	2000■	2001□	2000■			2001□				2002●	
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
	%										
Binnenlands product (bruto, marktprijzen)	3,3	1,3	3,9	2,9	2,0	1,7	1,7	1,1	0,6	-0,1	0,0
Nationaal product (bruto, marktprijzen)	4,2	-0,9	6,1	-0,8	5,6	-2,2	-0,8	4,9	-5,0	0,7	-4,8
Nationaal inkomen (bruto, marktprijzen)	4,2	-0,3	6,2	-0,7	5,9	-0,9	-0,4	5,1	-4,5	0,2	-5,0

Table / Tabel 8.2.1

Domestic product, national product and national income, original series (value changes)
Binnenlands product, nationaal product en nationaal inkomen, oorspronkelijke reeks (waardemutaties)

	Changes on previous year		Changes on corresponding quarter of previous year								
	2000■	2001□	2000■			2001□				2002●	
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
	%										
Domestic product (gross, market prices)	7,6	6,6	8,0	7,2	6,9	7,9	7,1	6,3	5,2	3,2	3,1
National product (gross, market prices)	8,5	4,3	10,3	3,4	10,6	3,8	4,5	10,3	-0,6	4,0	-1,8
National income (gross, market prices)	8,5	4,3	10,3	3,4	10,6	3,8	4,5	10,3	-0,6	4,0	-1,8

Tabel / Table 8.3.1

Binnenlands product, nationaal inkomen en lopende transacties met het buitenland, oorspronkelijke reeks

Domestic product, national income and current transactions of the Netherlands with the rest of the world, original series

	2000■		2001□			2001□				2002●	
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
	<i>mld euro</i>										
INKOMEN, BESTEDINGEN EN NATIONAAL INKOMENSOVERSCHOT											
Binnenlands product (bruto, marktprijzen) <i>Domestic product (gross, market prices)</i>	402,6	429,2	102,5	97,8	105,2	104,8	109,7	104,0	110,6	108,2	113,2
Uit het buitenland ontvangen primaire inkomens <i>Primary income received from the rest of the world</i>	56,4	52,0	17,0	11,7	16,2	11,1	17,2	12,6	11,1	9,7	10,9
Af: aan het buitenland betaalde primaire inkomens <i>Minus: primary income paid to the rest of the world</i>	52,3	56,9	13,9	15,2	13,1	13,5	16,7	12,6	14,2	11,4	15,8
Nationaal inkomen (bruto, marktprijzen) <i>National income (gross, market prices)</i>	406,7	424,2	105,5	94,3	108,2	102,4	110,2	104,0	107,6	106,4	108,3
Uit het buitenland ontvangen inkomensoverdrachten <i>Current transfers received from the rest of the world</i>	5,0	5,3	1,4	1,2	1,3	1,3	1,4	1,2	1,4	1,2	1,5
Af: aan het buitenland betaalde inkomensoverdrachten <i>Minus: current transfers paid to the rest of the world</i>	8,3	8,9	1,8	1,9	2,8	2,0	2,3	2,1	2,5	2,0	2,2
Beschikbaar nationaal inkomen (bruto) <i>Disposable national income (gross)</i>	403,4	420,6	105,1	93,6	106,8	101,6	109,4	103,1	106,4	105,6	107,6
Af: consumptieve bestedingen <i>Minus: final consumption expenditure</i>	292,3	312,4	75,1	71,3	75,6	75,1	80,5	76,2	80,6	79,6	84,7
Correctie pensioenvoorziening (saldo buitenland) <i>Adjustment for net equity in pension funds reserve (surplus of the nation)</i>	0,2	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Nationale besparingen (bruto) <i>National saving (gross)</i>	111,3	108,4	30,1	22,4	31,2	26,6	28,9	27,0	25,8	26,1	23,0
Af: investeringen (bruto, incl. veranderingen in voorraden) <i>Minus: capital formation (gross, incl. change in inventories)</i>	89,9	94,0	23,4	20,8	24,0	23,3	24,4	22,5	23,8	22,5	23,9
Nationaal inkomensoverschot (= Saldo lopende transacties met het buitenland) <i>Surplus of the nation on current transactions</i>	21,4	14,4	6,7	1,5	7,2	3,3	4,6	4,5	2,0	3,6	-0,9
LOPENDE TRANSACTIES VAN NEDERLAND MET HET BUITENLAND											
Uitvoeroverschot van goederen <i>Net exports of goods</i>	20,1	23,9	4,2	5,1	5,8	7,0	5,5	5,0	6,4	6,4	5,3
Uitvoeroverschot van diensten <i>Net exports of services</i>	0,3	-1,1	-0,2	0,6	-0,2	-0,5	-0,6	0,3	-0,2	-0,4	-0,7
Saldo uit het buitenland ontvangen primaire inkomens <i>Net primary income received from the rest of the world</i>	4,1	-5,0	3,1	-3,5	3,1	-2,5	0,5	0,1	-3,1	-1,7	-4,9
Saldo uit het buitenland ontvangen inkomensoverdrachten <i>Net current transfers received from the rest of the world</i>	-3,3	-3,6	-0,4	-0,7	-1,5	-0,7	-0,8	-0,9	-1,2	-0,8	-0,7
Correctie pensioenvoorziening (saldo buitenland) <i>Adjustment for net equity in pension funds reserve (surplus of the nation)</i>	0,2	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo lopende transacties met het buitenland (= Nationaal inkomensoverschot) <i>Surplus of the nation on current transactions</i>	21,4	14,4	6,7	1,5	7,2	3,3	4,6	4,5	2,0	3,6	-0,9

Begrippenlijst

Afschrijvingen: de berekende waardevermindering van machines, gebouwen en andere vaste activa die worden ingezet in het productieproces, voorzover die vermindering het gevolg is van normale technische slijtage, economische veroudering of verzekerbare schade.

Basisprijzen: de waardering van de toegevoegde waarde en het binnenlands product. De waardering tegen basisprijzen gaat uit van de prijs die de producent uiteindelijk overhoudt, dus exclusief handels- en vervoersmarges en exclusief het saldo van productgebonden belastingen en subsidies.

Besparingen: het deel van het beschikbaar nationaal inkomen dat niet gebruikt wordt voor consumptie.

Binnenlands product: het totale inkomen dat door middel van productie in Nederland is gevormd. Het is daarmee gelijk aan de som van de toegevoegde waarden van alle bedrijfstakken. Wordt meestal bruto gebruikt.

Bruto: inclusief afschrijvingen.

Consumptieve bestedingen: de goederen en diensten die gebruikt worden voor rechtstreekse bevrediging van individuele of collectieve behoeften.

Economische groei: de procentuele volumegroei van de toegevoegde waarde ofwel het bruto binnenlands product tegen marktprijzen in een bepaalde periode.

Exploitatie-overschot: het deel van de toegevoegde waarde tegen factorkosten dat resteert na de beloning van werknemers. Bij vennootschappen kan het worden opgevat als beloning voor de inzet van kapitaal in het productieproces. In het geval van zelfstandigen bevat het daarnaast een beloning voor de ingezette arbeid van zelfstandigen en eventueel hun meewerkende gezinsleden.

Finale bestedingen: de waarde van de geproduceerde eindproducten, dat wil zeggen de goederen en diensten die in dezelfde periode niet (geheel) in het Nederlandse productieproces worden gebruikt. Deze bestaan uit uitvoer, consumptieve bestedingen en investeringen.

Intermediair verbruik: de goederen en diensten die in het productieproces worden gebruikt voor verdere bewerking en voor de productie van andere goederen en diensten.

Investerings: de finale bestedingen die bestemd zijn voor gebruik in een Nederlands productieproces, maar die in de betreffende periode niet of slechts voor een deel daadwerkelijk zijn verbruikt.

Marktprijzen: wordt vooral gebruikt als waardering voor de toegevoegde waarde en het binnenlands product. De waardering tegen marktprijzen is gelijk aan die tegen factorkosten verhoogd met de belastingen op productie en invoer en verlaagd met de subsidies op productie en afschrijvingen

Invoer: bestaat uit de goederen en diensten die door het buitenland aan ingezetenen zijn verkocht.

Nationaal inkomen: alle inkomens die Nederlandse ingezetenen ontvangen op grond van hun deelname aan een (binnen- of buitenlands) productieproces, dan wel op grond van hun bezit van vermogenstitels, obligaties, leningen en spaartegoeden. Is gelijk aan de som van de primaire inkomens en gelijk aan het binnenlands product plus de per saldo uit het buitenland ontvangen lonen, rente, dividenden en dergelijke.

Main concepts

Consumption of fixed capital: the calculated depreciation of machinery, buildings and other fixed assets that are used in the production process, in as far as this reduction in value is caused by normal technical and economic ageing and insurable accidental damage.

Basic prices: Valuation of value added at basic prices excludes trade and transport margins as well as net taxes and subsidies on production.

Saving: the part of disposable national income that is used for consumption.

Domestic product: the total income generated through production in the Netherlands. It is equal to the sum of value added in all branches of industry. Is usually used gross.

Gross: including consumption of fixed capital.

Consumption: the goods and services used for direct satisfaction of individual or collective needs.

Economic growth: the percentage volume growth of value added, or gross domestic product at market prices over a certain period.

Operating surplus: the part of value added at factor costs that remains after deducting the compensation of employees. For corporations it can be regarded as compensation for the use of capital in the production process. In the case of family enterprises it also contains compensation for work by the owners and their family members.

Final demand: the value of produced final products, which is to say the goods and services that in the considered period are not (completely) used in the Dutch production process. It consists of exports, consumption and investment.

Intermediary use: the goods and services that are used in the production process for further processing or the production of other goods and services.

Fixed capital formation: the final demand which is put in a Dutch production process, but is not or only partly used up in the considered period.

Market prices: is used to value value added and domestic product. Valuation at market prices equals that at factorcosts plus taxes on production and imports minus subsidies on production and imports.

Imports: consist of the goods and services sold to residents by the rest of the world.

National income: the income received by Dutch residents because of their participation in a (Dutch or foreign) production process, or because of their possession of property, bonds, loans and savings accounts. Equals the sum of primary income as well as domestic product plus the wages, interest, dividends and the like received on balance from the rest of the world.

Nationaal product: de totale toegevoegde waarde die in Nederland wordt voortgebracht, plus de per saldo uit het buitenland ontvangen primaire inkomens. De reële verandering ervan is exclusief de invloed van de ruilvoetverandering, dit in tegenstelling tot de reële verandering van het nationaal inkomen.

Netto: exclusief afschrijvingen.

Ruilvoetverandering: een indexcijfer dat de verhouding weergeeft tussen de gemiddelde ontwikkeling van de uitvoerprijzen en van de invoerprijzen. Als het prijspeil van de uitvoer sneller stijgt dan dat van de invoer, is sprake van een ruilvoetverbetering.

Saldo lopende transacties met het buitenland: het geld dat een land per saldo aan goederen-, diensten- en inkomstentransacties uit het buitenland ontvangt of daaraan moet betalen.

Toegerekende bankdiensten (rentemarge): de impliciete beloning voor banken die ontstaat uit het verschil tussen de rente, dividenden en dergelijke die banken ontvangen op uitgezette middelen en de rente die ze betalen voor het gebruik van aangetrokken middelen. Deze toegerekende bankdiensten moeten worden afgetrokken van de toegevoegde waarde van de andere bedrijfstakken, teneinde een dubbel telling in het BBP te voorkomen (de 'correctie verbruik toegerekende bankdiensten').

Vaste activa: productiemiddelen die langer dan één jaar meegaan en die een behoorlijke waarde vertegenwoordigen. Omvat materiële activa en immateriële activa. De aankopen en het zelf bouwen ervan behoren tot de investeringen. De waardevermindering komt tot uitdrukking in de afschrijvingen.

Wederuitvoer: de goederenstroom die, op weg van het ene land naar het andere, door Nederland heen vervoerd wordt en daarbij (tijdelijk) eigendom wordt van een ingezetene, zonder dat hier een industriële bewerking plaatsvindt. Dit betreft onder andere goederen die door Nederlandse distributiecentra worden ingeklaard en uitgeleverd aan andere landen. Maakt deel uit van de invoer en de uitvoer.

National product: the value added generated in the Netherlands, plus the primary income received on balance from the rest of the world. The changes in real terms are exclusive of changes in the terms of trade, in contrary to the changes in real terms of national income.

Net: excluding consumption of fixed capital.

Changes in the terms of trade: an index that expresses the ratio between the average change in exports prices and the average change in imports prices. If the level of exports prices rises faster than that of imports prices, the terms of trade improve.

Surplus of the nation on current transactions: the money from goods, services and income transactions that a nation on balance receives from or has to pay to the rest of the world.

Imputed bank services: the implicit compensation for banks that stems from the difference between the interest, dividends, etcetera that banks receive on money put out and the interest they pay for the use of deposited means. The imputed bank services have to be subtracted from the value added of the other economic activities, in order to prevent double counting in calculating GDP (the correction item 'consumption of imputed bank services').

Fixed assets: means of production in use for more than one year with a substantial value. Comprise tangible as well as intangible assets. The purchase and own-account construction of them are part of investment. The depreciation is expressed in the consumption of fixed capital.

Re-exports: the goods that, on their way from one country to another, are transported through the Netherlands and (temporarily) become property of a Dutch resident, but do not undergo industrial processing. This includes goods that Dutch distribution centres clear through customs and expedite to other countries. Re-exports are part of exports and of imports.

Verwante publicaties

De gegevens uit de Kwartaalrekeningen zijn beschikbaar in de gratis toegankelijke database StatLine van het CBS op Internet: www.cbs.nl. Hierin staan uiteraard ook cijfers uit tal van andere CBS-statistieken. Verder zijn op de website onder andere de conjunctuurpersberichten van het CBS te vinden en het wekelijkse webmagazine. Actuele gegevens over de conjunctuur zijn daarnaast beschikbaar op Teletekst, Conjunctuurpagina 506, Nieuwspagina 507.

Nationale rekeningen 2001	€ 41,50
De Nederlandse economie 2001	€ 13,90
Conjunctuurbericht, maandelijks bijlage bij het Statistisch bulletin	
Abonnement Statistisch bulletin	€ 70,50